

"ALLAH KATINDA DİN İSLÂM'DIR." (ÂL-İ İMRAN: 19)
Bir tek Âyet-i kerime'yi dahi inkâr eden kâfirdir.
"İmansız vatan, vatansız iman muhafaza edilmez..."

Hakikat

Aylık İslâm Dergisi

6,50 TL Yıl: 29 Sayı: 337 EKİM - 2021

**"Allah Hikmeti Kime Dilerse Ona Verir.
Kime de Hikmet Verilirse, Ona Muhakkak ki Çok
Hayır Verilmiştir. Bunu Ancak Akl-ı Selim Sahipleri
Düşünüp Anlar." (Bakara: 269)**

**"Allah Bana Kur'an'ı Verdi ve İki Misli de Hikmet Verdi."
(Hadis-i Şerif)**

**"Hikmet, Hazret-i Allah'ın Bildirdiği ve Duyurduğu
Bir İlimdir." (Ömer Öngüt -Kuddise Sırruh-)**

**HİKMET
HAKK'I BİLMEKTİR**

www.hakikat.com.tr

337.SAYI, Ekim 2021

Başyazı ve Makaleler

Başyazı

İsmail Yavuz

Başyazıyı Oku

Hikmet Hakk'ı Bilmektir

“Eğer Yeryüzündeki Bütün Ağaçlar Kalem, Denizler de Mürekkep Olsa ve Hatta Buna Yedi Deniz Daha Eklense, Yine de Allah’ın Kelimeleri Tükenmez. Şüphe Yok ki Allah Aziz’dir, Hikmet Sahibidir.”
(Lokman: 27)

“Allah Hikmeti Kime Dilerse Ona Verir. Kime de Hikmet Verilirse, Ona Muhakkak ki Çok Hayır Verilmiştir. Bunu Ancak Akl-ı Selim Sahipleri Düşünüp Anlar.”
(Bakara: 269)

“İnsanları Rabb’inin Yoluna Hikmetle ve Güzel Öğütle Dâvet Et.”
(Nahl: 125)

“Bâtın İlmi Allah-u Teâlâ’nın Sırlarından Bir Sır, Hikmetlerinden Bir Hikmettir, Onu Ancak Dilediği Kulunun Kalbine Atar.”
(Hadis-i Şerif)

“Onlar Kur’an Ehli, Allah Ehli ve Allah’ın Has Kullarıdır.”
(Hadis-i Şerif)

O’NUN HAS KULLARI HİKMET SAHİBİDİR

“Hikmet ilimlerin en yücesidir ve varlıkların en üstününü bilmekten ibarettir. Allah’ı tanıyan kişi hikmet sahibidir. Onun sözü başkasının sözünden farklı olur. Çünkü o, hemen elde edilecek faydaları gözetmek yerine, sonuçta fayda verenleri gözetir. Marifetullah ilmi Allah-u Teâlâ’nın hususiyetle onlara bahşettiği kendi ilminden bir ilimdir, hikmetlerinden bir hikmettir. Bunların hepsi Hazret-i Allah ve Resulullah Aleyhisselâm’ın bahşettiği nimetlerdir, kişiye ait değildir. “Dinde bilgi ve anlayış” mânâsına gelen hikmet; seciye ve nur olarak Allah-u Teâlâ tarafından ihsan buyurulmuştur. Hikmet ayrıca; Allah-u Teâlâ’nın emrini anlamak, varlık düzeninde her şeyi yerli yerince koymak, doğru ve anında karar verebilmek, sözün doğrusunu ve isabetli olanını söylemek, insana istikamet veren faydalı ilim mânâlarına gelir. Hikmet saygı dolu bir Allah korkusudur. Çünkü Allah korkusu hikmetin başıdır. Azâmet-i ilâhi’yi bilenler o nispetle Allah’tan korkarlar. Kısacası hikmet, Hakk’ı bilmektir.”

(Ömer Öngüt -kuddise sırruh-)

Allah-u Teâlâ hikmeti en yüce olan Hakîm’dir. O’nun bütün emir ve buyrukları, hüküm ve işleri hikmetlidir.

“Allah Azîz’dir, hükmünde hikmet sahibidir.” (Bakara: 228)

Her şeyi yerli yerinde ve en iyi şekilde sağlam ve kusursuz yapan, yegâne hüküm ve hikmet sahibi O’dur. Hikmetinin güzellikleri varlıklar üzerinde apaçık görülür. Yaptıklarında bir eksiklik ve kusur görülmez.

Her şeyin en güzelini, en güzel hikmetlerle yaratan O’dur. Her yarattığı şeyde uluhiyyet sırları ve hikmetleri vardır. Çünkü her şey hikmetinin gereği neyse o şekilde yaratılmış ve düzenlenmiştir. Ama yalnız kendisi bilir.

İşlerinde hikmet, hükümlerinde adalet sahibidir. İstedğini istediği gibi yapar, dilediği gibi hükmeder.

Her şey O’nun emir ve hükmüne bağlıdır. Dilediği olur, dilemediği olmaz. Her şeye hikmetiyle hükmeder, her şeyi hikmetiyle idare eder.

O’nun emir ve yasakları hep hikmettir, hiçbir işi hikmetsiz ve faydasız değildir.

Âyet-i kerime’sinde:

“O, ilim ve hikmet sahibidir.” buyuruyor. (Tahrîm: 2)

Binaenaleyh, size verdiği emirleri ve hükümleri de sizin ihtiyaç ve menfaatlerinizi bilerek ilim ve hikmetiyle vermiştir. Onun bütün emirleri baştan sona hikmete dayalıdır.

Allah-u Teâlâ'nın bütün hükümlerinde birer hikmet, emir ve yasaklarında insanlar için birer menfaat vardır. Ya bir zararı giderir veya bir menfaat sağlar.

Yapılmasında kulları için fayda bulunan şeyleri emretmiş, zararlı olanların yapılmasını da yasaklamıştır. Bu sebeptendir ki insanların ilâhî emir ve yasaklara uymaları ve Allah-u Teâlâ'dan korkarak aykırı davranışlarda bulunmaktan sakınmaları gerekir.

Çünkü her şey Allah-u Teâlâ'nın sonsuz hikmetlerini ihtiva eden iradesi ile olmaktadır. Hikmet neyi iktiza ediyorsa onu yapar, ona göre tecelli eder.

“Şüphesiz ki Rabb'in hükmünde hikmet sahibidir, bilendir.” (En'âm: 128)

Öyle bir hikmet sahibidir ki; Allah-u Teâlâ Adem Aleyhisselâm'ı yaratmayı murat ettiği zaman melekler, onun yeryüzünde halife yaratmasıyla ilgili iradenin sebep ve hikmetinin ancak Allah-u Teâlâ'ya ait olduğunu arz etmişler, acziyetlerini itiraf etmişlerdi.

“Sen münezzehsin, seni tesbih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka hiçbir bilgimiz yok. Şüphesiz ki sen her şeyi hakkıyla bilersin, hüküm ve hikmet sahibisin dediler.” (Bakara: 32)

Çünkü her şeyi en ince teferruatıyla bilen, ilmi her şeyi ihata eden, yaratmasında, öğretmesinde, dilediğine verip dilediğine vermemesinde sonsuz hikmet sahibi olan ancak O'dur. Aslî ve hakiki sebep ancak O'nun iradesidir, hikmet de onun gereğidir.

Cenâb-ı Hakk hikmeti ile insan olmasını diledi yarattı ve üzerine kudretinin sınırlarını, eşsiz hikmetini akıttı.

Âyet-i kerime'sinde şöyle buyuruyor:

“Gerçek şu ki; biz sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra pıhtılaşmış kandan, sonra yapısı belli belirsiz bir çığnem etten yarattık. Ki, size kudret ve hikmetimizi açıkça gösterelim.” (Hacc: 5)

İşte insanları bu şekilde tedrici olarak yaratmakla kudretinin ve hikmetinin sınırlarını göstermiştir.

Hesaba gelmeyen her türlü nimetleri hiçbir karşılık beklemeden gayb hazinesinden başışlayan Allah-u Teâlâ'nın bütün işleri hikmet tahtındandır.

“Şüphesiz ki Allah her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (İnsan: 30)

Bütün bu lütuflar hep O'nun ihsanı ve ikramı ile mümkündür. Hiç şüphesiz ki bu lütuflara mahlûkun aklı hem ermez, hem almaz.

Yegâne hacet kapısı O'nun kapısıdır. Bütün ihtiyaçlar O'na arz olunur. Bütün istek ve ihtiyaçları O verir. Dilekleri yalnız ve yalnız O yerine getirir. Dilediği haceti yerine getirir, dilediği haceti geciktirir, dilediğini cevapsız bırakır.

Dilediğine izzet verir, dilediğini zelil eder. Hakk'tan yana olanları zafere eriştirir. Mülkünde güçlüdür, O'na karşı gelmek isteyenler sonunda mağlup ve perişan olurlar.

Bununla beraber O Hakîm'dir, tedbir ve takdirinde nice hikmetler vardır, yaptığını hikmetle yapar. Her şeyde O'nun hikmet ve izzeti tecellî eder durur.

“Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ı tesbih etmektedir. O Azîz'dir, hükmünde hikmet sahibidir.” (Hadîd: 1 - Haşr: 1 - Saff: 1)

Yani Azîz ve Hakîm ancak O'dur. O çok güçlüdür, kuvvet sahibidir, üstündür. Mutlak galip O'dur. Hiç kimse O'nun emirlerine karşı koyamaz. O'na karşı çıkan, O'ndan kaçıp kurtulamaz.

Hiçbir şey O'nu engelleyemez, her şey O'nun tasarrufundadır. O'nun yaptığı her şeyde bir hikmet vardır. Yaratmakta, emir ve hükümlerinde hikmeti sonsuzdur.

“Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Hiç şüphesiz ki Allah Azîz'dir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.” (Âl-i imran: 62)

Görünen ve görünmeyen bütün âlemlerin ve içindekilerin düzeni, nizam ve intizamı O'nun koyduğu ilâhi kanun ve hikmetini, O'nun bildiği ilâhi tasarrufla yürür.

Bütün her şey, O'nun bütün buyrukları ve bütün işleri hep hikmetlidir.

Âyet-i kerime'sinde şöyle buyuruyor:

“Göklerin ve yerin mülkü (hükümlerini) Allah'ındır. Ne dilerse yaratır.” (Şûrâ: 49)

Mülk O'nundur. İnsanlara verilenler ise emanet olarak verilmiştir. İlk sahibi de son sahibi de O'dur. Dilediğini dilediği şekilde yaratır. Dilerse çok yaratır, dilerse nâdir ve benzersiz yaratır. O'nun hükmünü geri çevirecek ve bozacak hiç kimse yoktur.

Yaratan şüphesiz ki yönetme yetkisine de sahiptir. Gökleri, yeri ve onlardakileri yaşatan ve yöneten O'dur.

“Gökteki ilâh da, yerdeki ilâh da O'dur. O, hikmet sahibidir, her şeyi bilendir.” (Zuhruf: 84)

Yarattıklarının yönetiminde hikmet sahibi ve onların faydasına olan şeyleri bilendir. Çünkü O, hikmetin ve ilmin kemali ile muttasıftır.

O yaratıyor, O yaşatıyor, aynı zamanda O yönetiyor.

“Gökten yere kadar her işi O düzenler.” (Secde: 5)

O'nun düzenlemesi, hikmetine göre dilemesidir.

Hikmetiyle dilediğini yapar ve nasıl yapacağını çok iyi bilir.

Âyet-i kerime'sinde:

“Hazinesi bizim katımızda olmayan hiçbir şey yoktur. Biz onu ancak belli bir ölçüye göre indiririz.” buyuruyor. (Hicr: 21)

İçindekilerle birlikte bütün kâinatı **“Ol!”** emr-i şerif'i ile yaratan, kudret, azamet ve ululuk sahibi Hazret-i Allah'tır.

Âyet-i kerime'sinde şöyle buyuruyor:

“Gökleri ve yeri hak ile yaratan O'dur. 'Ol!' dediği gün her şey oluverir. O'nun sözü haklıdır.” (En'âm: 73)

Allah-u Teâlâ ne ki yaratmışsa, yarattığı şeylerde büyük hikmetler ve yüksek gayeler vardır.

Bu muazzam ve muhteşem nizamın binlerce seneden beri hiç şaşmadan devam edebilmesi, ancak ezeli ve ebedî olan Allah-u Teâlâ'nın hikmeti mucibince mümkün olmaktadır.

“Göklerde de yerde de azamet O'nundur. O Aziz'dir, hükmünde hikmet sahibidir.” (Câsiye: 37)

O'nun Hikmetinin Nihayeti Yoktur:

O'nun ilim, hikmet ve kudretinde bitmez-tükenmez incelikler, uçsuz-bucaksız sınırlar vardır.

Âyet-i kerime'de şöyle buyurulmaktadır:

“Eğer yeryüzündeki bütün ağaçlar kalem, denizler de mürekkep olsa ve hatta buna yedi deniz daha eklense, yine de Allah'ın kelimeleri tükenmez.”

Şüphe yok ki Allah Aziz'dir, hikmet sahibidir.” (Lokman: 27)

Hiçbir şey O'nun ezeli ilminden ve hikmetinden dışarı çıkamaz.

Allah-u Teâlâ burada azamet ve kibriyâsından, celâl ve kemâlinden, en güzel isimlerinden, ilâhî sıfatlarından, hiçbir beşerin künhüne ulaşamadığı tam ve mükemmel olan sözlerinden haber vermektedir.

Kelimât-ı ilâhiye'nin sonu yoktur. Çünkü O'nun ilmine ve hikmetine sınır konulamaz, iradesini dilediği şekilde kullanır. Kayıt ve hudut tanımaksızın hükmünü icrâ etmektedir.

Allah-u Teâlâ'nın kâinatı idare edişinde en ufak bir kusur ve tedbirsizlik görülmez. Hikmeti hudutsuzdur. Sonsuz kudret ve tasarruf ancak O'na mahsustur.

Allah-u Teâlâ dilediği zaman dilediği şekilde tecelli eder, murat ettiğini yapar.

“O her an yeni bir iştedir.” (Rahman: 29)

Âyet-i kerime'sinde buyurulduğu üzere her an yeni bir tecelliyattadır. O iş, o tecelliyat devam ediyor. Her an başka bir işte, yeni bir hükümde, yeni bir yaratmada, her an başka bir tecelliyattadır. Bütün bunlar "Ol!" emr-i şerif'inin mahsulüdür. Her zerre, her şey her an değişiyor. Bunu da ancak bildirdiğinden, gösterdiğinden ve duyurduğundan maada kimse bilemez. Anbean tecelliyat-ı ilâhi zuhur ediyor.

Kime ne zaman nasıl tecelli edeceğini O bilir. Ve O'nun tecelliyatını O bildirmedikçe kimsenin bilmesi mümkün değildir. Yani yalnız O var, O istediği gibi hareket eder.

O'nun tecelli etmesi için kalp kilidinin açılması lâzım, kalp kulağının açılması lâzım, kalp gözünün açılması lâzım. İnsan ancak kalp vasıtasıyla hikmetle idrak edebilir.

Âyet-i kerime'sinde şöyle buyurmaktadır:

“Bilmez misin ki göklerin ve yerin hükümrânlığı yalnız Allah'ındır.” (Bakara: 107)

İstedğini emreder, istediğiyle hükmeder.

Allah-u Teâlâ'nın emr-i ilâhisi olduğu bir şeyde, mahlûkun hükmü yoktur. Bu noktada akıl yürütmek yersizdir. Akıl büyük bir nimet olmasına rağmen; vahiy ışığı, peygamber nuru olmadan ne önünü görebilir, ne de doğru yolu bulabilir.

Âyet-i kerime'sinde ise şöyle buyuruyor:

“Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır.” (Fetih: 4 ve 7)

Gökleri ve yeri tutan, yukarıda ve aşağıda var olan bütün kuvvetler, âlemin bütün orduları O'nundur. Bu ordular sayılamayacak kadar çoktur. Dilediğine dilediği gibi yardım eder, dilediği şekilde işlerini idare eder.

“Allah bilendir, hikmet sahibidir.” (Fetih: 4)

Hiçbir şey O'nun ilminin dışında kalmaz. Her şeyi ezelf ve âlî ilmi ile bilir, hikmeti ile takdir edip yönetir.

“Allah Aziz'dir, hükmünde hikmet sahibidir.” (Fetih: 7)

Dengi ve benzeri bulunmayacak derecede değerli ve şerefli, her şeye gücü yeter. Mahlukatı üzerindeki bütün takdirlerinde ve tedbirlerinde çok ince hikmetler vardır.

Tatbikini emir buyurduğu bütün hükümler kemâle ermiş, tamamlanmıştır. Hiçbirisinde noksanlık ve eksiklik tasavvur edilemez, hükmünde yanılması düşünülemez. O'nun haber verdiği her şey gerçeğin ta kendisidir. O'nun emrettiği her şey adaletlidir, O'nun dışında hiçbir şey adaletli değildir. O'nun yasakladığı her şey bâtıldır. Hiç kimse

O'ndan daha doğru söz söyleyemez, hiç kimse O'ndan daha adil hüküm koyamaz. Hükümünde hikmet sahibidir, her şeyi hikmetle yapar.

O'nun hükmünü kim bozabilir? O'nun hükmünden kim kurtulabilir?

“Hüküm veren Allah'tır, O'nun hükmünü bozacak kimse yoktur.” (Ra'd: 41)

O'nun verdiği hükmü değiştirecek, engelleyip ortadan kaldıracak hiçbir kuvvet, hiçbir makam ve merci yoktur.

“Ey Rabb'imiz! Bizi inkâr edenlerle imtihan etme, bizi bağışla! Ey Rabb'imiz! Yegâne gâlip ve hükümünde hikmet sahibi ancak sensin.” (Mümtehine: 5)

Sana sığınan küçük düşmez, senden yardım dileyen mahrum kalmaz. Her hükmün yerindedir, her hikmetin güzeldir.

Hikmet Nedir?

“Dinde bilgi ve anlayış” mânâsına gelen **hikmet**; seciye ve nur olarak Allah-u Teâlâ tarafından ihsan buyurulmuştur.

Hikmet ayrıca; Allah-u Teâlâ'nın emrini anlamak, varlık düzeninde her şeyi yerli yerince koymak, doğru ve anında karar verebilmek, sözün doğrusunu ve isabetli olanını söylemek, insana istikamet veren faydalı ilim mânâlarına gelir.

Hikmet, Hazret-i Allah'ın bildirdiği ve duyurduğu bir ilimdir.

Hikmet saygı dolu bir Allah korkusudur. Çünkü Allah korkusu hikmetin başıdır.

Azâmet-i ilâhi'yi bilenler o nispetle Allah'tan korkarlar.

“Sen ancak Zikr'e uyan ve görmediği halde Rahman'dan korkan kimseyi uyarabilirsin. İşte böylesini bir mağfiret ve güzel bir mükâfat ile müjdele!” (Yâsin: 11)

Kendisini görmediği halde haşyetullahtan titrer. Rabb'inin rahmet ve merhametinin ne kadar geniş olduğunu bilmekle birlikte, kendisine lütfettiği maddi ve mânevi nimetleri elinden almasından korktuğu için O'ndan çekinir. Rahman'dır diye rahmetine güvenip aldanmaz. Ümit ile korku arasında bulunur.

Allah'tan başka hiç kimsenin görmediği durumlarda Allah-u Teâlâ'nın kendisini gördüğünü bilerek her türlü kötülüklerden nefsinin uzak tutar. Yalnız görünürde değil, O'ndan başka kimsenin bilemeyeceği kalbinin iç yüzünden korku duyar.

İlâhî hükümlere uymak ve Rahman olan Allah'tan korkmak yolun başıdır. Hikmetin başı ise Allah korkusudur. Her şeyden evvel Allah-u Teââ'dan korkması, emrettiği şekilde hareket etmesi gerekir.

Kısacası hikmet, Hakk'ı bilmektir.

Her şeyi bilip de Allah'ı bilmeyen, hikmet sahibi olamaz. Çünkü o kişi en yüce ve en üstün olan Allah-u Teâlâ'yı tanımamıştır.

Hakîm olan Allah hikmeti dilediğine verir.

Kime hikmet verilmişse hakiki ilim ondadır.

Hikmet ilâhi bir nurdur, hak ile bâtılı, hakikat ile dalâleti, iyi ile kötüyü, hayır ile şerri tefrik etmeye vesiledir. Hakiki ilim ve amel-i sâlih hikmetin özüdür.

Hikmet ilimlerin en yücesidir ve varlıkların en üstününü bilmekten ibarettir. Allah'ı tanıyan kişi hikmet sahibidir. Onun sözü başkasının sözünden farklı olur. Çünkü o, hemen elde edilecek faydaları gözetmek yerine, sonuçta fayda verenleri gözetir.

Nitekim Allah-u Teâlâ bir Âyet-i kerime'sinde şöyle buyuruyor:

“Allah hikmeti kime dilerse ona verir. Kime de hikmet verilirse, ona muhakkak ki çok hayır verilmiştir. Bunu ancak akl-ı selim sahipleri düşünüp anlar.” (Bakara: 269)

Bu Âyet-i kerime'nin tefsiri hakkında, Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

“Bu Âyet-i kerime'deki hikmetten murad, Kur'an'ı anlamaktır.” (Darimî)

Hikmet, dünya ve ahiret hayırlarını içine alır. Hikmetsiz bir hayıra erilirse, bir hikmet ile binlerce hayıra edilir.

Hikmet öyle bir nurdur ki, insanı mârifetullah'a nâil eder.

Marifetullah ilmi Allah-u Teâlâ'nın hususiyetle onlara bahşettiği kendi ilminden bir ilimdir, hikmetlerinden bir hikmettir. Bunların hepsi Hazret-i Allah ve Resulullah Aleyhisselâm'ın bahşettiği nimetlerdir, kişiye ait değildir.

Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bir Hadis-i şerif'lerinde:

“Az bir tevfik, birçok ilimden hayırlıdır.” buyuruyorlar. (Deylemî)

Kalp vahyin indiği yer olduğu gibi, hikmetin de indiği yerdir. Hikmet nübüvvet'e has değildir, daha başka mertebe ve dereceleri de ihtivâ eder. Fakat hiç şüphesiz ki en yüksek ve en kâmil derecesi Enbiyâ-i izam Aleyhimüsselâm Hazerâti'na ihsan edilmiştir. Allah-u Teâlâ'nın has ve hususi kullarına nimetlerinden birisi ve en değerlisi hikmettir.

Bunun neticesi olarak onların her sözü imana, irfana istinat etmiştir. Sahip oldukları bu kuvvetin neticeleri ve eserleri sözlerinde ve icraatlarında açık olarak görülür.

Cenâb-ı Hakk'ın ilim ve hikmet verdiği bu kimselerin sözleri hikmetli, fiileri isabetli, görüşleri basiretlidir.

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri hikmeti şöyle tarif buyuruyorlar:

“‘Hikmet’ işlerin bâtını, ‘İlim’ ise işlerin zâhirdir.”

Kur'an-ı Kerim ve Hikmet:

Allah-u Teâlâ'nın sonsuz nimetlerinin en büyüğü hiç şüphesiz ki Kur'an-ı Azîmüşşan'dır. Hakk ve hakikati bulmak için bir vesile ve en güzel bir rehberdir. İnsanları kötülüklerden çıkarıp hidayet nuruna kavuşturur.

“O, hikmet sahibi ve övülmeye lâyık olan Allah katından indirilmiştir.” (Fussilet: 42)

Kur'an-ı kerim her hikmetin menbaı ve her öğüdün kaynağıdır.

“Hikmet dolu Kur'an hakkı için ey Resul'üm!” (Yâsin: 2)

Pek muhkem olan Kur'an-ı kerim, hiç şüphesiz ki Allah kelâmıdır, hikmet doludur. Âyet-i kerime'lerde **“Hakîm”** olan Allah-u Teâlâ'nın kelâmı olduğundan dolayı, o da **“Hakîm”** yani hikmeti sonsuz olmakla vasıflandırılmıştır.

Kur'an-ı kerim'in her harfinin altında Allah-u Teâlâ'nın bir hikmet deryası mevcuttur, her harfinde ayrı ayrı nurlar vardır. Her harf ağızdan çıkarken o nur çıkıyor.

“Bu öyle bir kitaptır ki, âyetleri sağlamlaştırılmış; sonra da hikmet sahibi, her şeyden haberdar olan Allah tarafından uzun uzadıya açıklanmıştır.” (Hûd: 1)

Allah-u Teâlâ bir Âyet-i kerime'sinde Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-ine vahyedilen hükümlerin doğruluğunda hiçbir şüphe bulunmadığını katiyetle ortaya koyarak şöyle buyuruyor:

“Resul'üm! İşte bunları sana âyetlerden ve hikmet dolu Zikir'den okuyoruz.” (Âl-i imran: 58)

Hakîm; hikmetli, hikmet dolu ve muhkem, yani sapıklık ve çarpıklıkların dokunmadığı şey mânâsına gelir.

Gerçekten Kur'an-ı kerim'in üslubunu muhkem hâle getiren, mânâsını ve muhtevâsını güçlü kılan O'dur.

Allah-u Teâlâ Âyet-i kerime'lerinde Kur'an-ı kerim'in beşer sözü olmadığını ve olamayacağını, ancak Aziz ve hikmet sahibi Allah tarafından indirilmiş olduğunu açıklamakta, nazarları âfaktaki ve enfüsteki parlak delillere yönelterek kullarını ibret almaya dâvet etmektedir:

“Hâ-Mîm. Kitabın indirilmesi, Aziz ve Hakîm olan Allah tarafındandır.” (Câsiye: 1-2 – Ahkâf: 1-2)

Allah-u Teâlâ kemâl derecesinde izzet sahibidir ve kemâl derecesinde hikmete sahiptir. Bundan dolayı O'nun Kitab-ı kerim'i de aziz ve hakimdir. Hikmet sahibi olan Allah-u Teâlâ'nın hiçbir talimatının yanlış olma ihtimali bulunmadığı için, bütün emirlerine uymak gerekir.

Âyet-i kerime'de:

“Resul'üm! Sana bu Kur'an hikmet sahibi, her şeyi bilen Allah katından verilmektedir.” buyruluyor. (Neml: 6)

Hikmetinin tecellilerinin birisi de O'nun bu kâinatı en mükemmel şekilde yaratmış olmasıdır.

“Şüphesiz ki göklerde ve yerde müminler için birçok âyetler vardır.” (Câsiye: 3)

İmanı olanlar gökleri ve yeri, onlardaki en ince yaratılış sırlarını tefekkür ederek, işaret ettikleri ilâhî hikmetleri anlayarak, ona göre güzel güzel ameller yapmaya gayret ederler, imanlarına iman katarlar.

Hazret-i Allah büyük bir nimet olarak göndermiş olduğu Kur'an-ı Azimüşşan'ın şükürünü ifa etmemizi emrederek şöyle buyurmuştur:

“Allah'ın üzerinizdeki nimetini ve size öğüt vermek için indirdiği Kitap'ı ve ondaki hikmeti düşünün. Allah'tan korkun ve bilin ki Allah her şeyi bilendir.” (Bakara: 231)

Allah-u Teâlâ diğer Âyet-i kerime'sinde Kitab-ı hikmet olan Kur'an-ı mübin'in muhsin zâtlar için hidayet ve rahmet olduğu beyan buyurulmaktadır:

“Elif. Lâm. Mîm. Bunlar hikmet dolu Kitap'ın âyetleridir. O kitap ki muhsinler için hidayet rehberi ve rahmettir.” (Lokman: 1-3)

Hikmeti sonsuz Allah'ın kitabı olduğu için, bu kitap da hikmeti sonsuz bir kitaptır.

“Elif. Lâm. Râ. Bunlar hikmet dolu Kitap'ın âyetleridir.” (Yunus: 1)

Öyle Hakîm ki, ilâhî hikmetlerle doludur. Gerek nazmı, gerekse mânâsı her türlü noksandan ârî kılınmış, tahriften korunmuştur.

“Andolsun ki biz Kur'an'da, insanlar için her türlü misali tekrar tekrar açıkladık.” (Kehf: 54)

Tâ ki hatırlayıp öğüt alasınız.

“Andolsun ki biz açıklayıcı âyetler indirdik.” (Nur: 46)

Dini hükümlerden ve yaratılışla ilgili sırlardan, açıklanması uygun olan her şeyi açıkladık.

“Allah dilediği kimseyi dosdoğru yola iletir.” (Nur: 46)

Hak din olan İslâm'a, Rızâ-i Bârî'ye, Cennet-i âlâ'nın yoluna eriştirir.

“O haberlerde hikmetin en üstünü vardır. Fakat uyarılar asla fayda vermiyor.” (Kamer: 5)

Aklını kullanan ve düşünen kimseler için Kur'an-ı kerim'de bulunan hikmetin ulaştığı dereceye hangi hikmet ulaşabilir? Fakat Kelâmullah'ı dinlemeye karşı kulaklarını kapayanlara hiçbir uyarının ve tehdidin faydası dokunmuyor.

Kitab-ı kerim'in şeref ve faziletine, hikmet ve hakikatine dair Sebeb-i Mevcûdat - sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hadis-i şerif'lerinde şöyle buyuruyorlar:

“Haberiniz olsun ki, ilerde (karanlık gece kıtaları gibi) bir takım fitneler zuhur edecektir!

(Yâ Resulellah! O fitnelerden çıkıp, kurtuluş çaresi nedir? denildi.)

Allah-u Teâlâ'nın kitabı Kur'an'dır. Onda sizden öncekilerin ve sizden sonrakilerin haberleri vardır. Aranızdaki meseleleri halleden hükümlerle doludur.

O, hakk ile batılı birbirinden ayıran kesin bir hükümdür, şaka ve boş şey değildir.

Onu cebbarlıkla zorbalıkla terkeden kimsenin, Allah boynunu kırar.

Hidayeti ondan başkasında arayan kimseyi dalâlete düşürür.

O, Allah'ın en sağlam ve kopmaz ipidir.

O, hikmetli bir zikir, Allah'a giden dosdoğru bir yoldur.

O, nefsin kötü arzularını uyarır. Sapık ve maksatlı kişiler onu bozamaz.

Onu okuyan diller zorluk çekmez. Âlimler ona doyamaz. Fazla tekrardan dolayı okunuşundaki haz kaybolmaz. Akılları hayrette bırakan incelik ve meziyetleri bitmez tükenmez.

O öyle hikmetle dolu bir kitaptır ki, cinlerden bir zümre onu dinledikleri zaman “Gerçekten biz, hayranlık veren çok hoş bir Kur'an dinledik. O hakka ve doğru yola götürüyor. Bundan dolayı biz de ona inandık iman ettik.” (Cin: 1-2) demişlerdir.

Ona dayanarak konuşan kişi doğru söylemiştir. Onunla âmel eden er-geç mükâfatlandırılır.

Onunla hükmeden, hükmünde adalet eder.

İnsanları ona dâvet eden, doğruya ve doğru yola dâvet etmiş olur.” (Tirmizi)

Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm ve Hikmet:

Hakk Celle ve Alâ Hazretleri Âyet-i kerime'sinde:

“Biz hiçbir peygamberi, Allah'ın izni ile kendisine itaat edilmesinden başka bir hikmetle göndermedik.” buyuruyor. (Nisâ: 64)

Ona itaat etmekle Allah-u Teâlâ'nın emrine itaat edilmiş olur. Ona itaat etmeyen ise Allah-u Teâlâ'ya da, gönderdiğine de iman ve itaat etmemiş olur.

“Peygamber'e itaat eden, muhakkak Allah'a itaat etmiş olur.” (Nisâ: 80)

Resulullah Aleyhisselâm'a itaat etmek, getirmiş olduğu esasların hepsini kabul etmeyi, Sünnet-i seniyye'sine sımsıkı sarılmayı, ahlâkı ile ahlâklanıp edebiyale edeplenmeyi gerektirir.

Muhammed Aleyhisselâm'ın nübüvveti yalnız Araplara ve sadece Ashâb-ı kirâm devrine münhasır olmayıp; her devre, her millete, kıyamete kadar gelecek bütün insanlara ve cinleredir.

Allah-u Teâlâ bir Âyet-i kerime'sinde tebliğ buyurulan emirlerin ve nehiylerin vahyedilmiş birer hikmetten ibaret olduğunu bildirerek Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-ine şöyle hitap etmiştir:

“Bunlar Rabb'inin sana vahyettiği hikmettendir.” (İsrâ: 39)

Bu hükümler birer hikmeti, hak ve hakikata âit birer mârifeti ihtivâ etmektedir.

“Allah ile beraber başka bir ilâh edinme! Sonra kınanmış ve kovulmuş olarak cehenneme atılırsın.” (İsrâ: 39)

Allah-u Teâlâ şirkten münezzehtir. O'nu birlemeden yapılan ameller boştur, hükümsüzdür.

Diğer bir Âyet-i kerime'sinde Allah-u Teâlâ Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- ini düşmanlarının suikastlarından koruduğunu beyan buyurmaktadır:

“Eğer Allah’ın lütfu ve rahmeti üzerinde olmasaydı, onlardan bir guruh seni saptırmaya yeltenmişti. Halbuki onlar kendilerinden başkasını saptıramazlar, sana da bir zarar veremezler.” (Nisâ: 113)

Çünkü Mevlâ’sı onu hıfz-u himâyesi altına almıştır. Onun yolu ve izi üzerinde gidenin durumu da böyledir.

Buradan anlaşılıyor ki ona yanlış yola sapmaktan muhafaza için ilim, şaşkınlıktan korunmak için de ismet verilmiştir. Kitap ve hikmetin bir arada verilmiş olmasının sebebi de budur.

Âyet-i kerime’nin devamında Muhammed Aleyhisselâm’a kitapla beraber hikmet de öğretildiği beyan buyurulmaktadır:

“Allah sana Kitab’ı ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediklerini öğretmiştir.” (Nisâ: 113)

Kitap her delilin üstünde bir delil, hikmet ilim ve amelde doğruyu bulmak için en büyük bir haslet ve bu ilm-i ledün ise hatadan ve zarardan koruyan ilâhî bir rahmettir.

Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hadis-i şerif’lerinde şöyle buyurmuşlardır:

“Allah bana Kur’an’ı verdi ve iki misli de hikmet verdi.” (Ebu Dâvud, Ahmet bin Hanbel)

Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz öğrenmiş olduğu bu hikmeti müslümanlara tâlim etmiş, beşeriyete kıyamete kadar dosdoğru bir yol bırakmıştır.

“Azîz ve hikmet sahibi olan Allah sana da senden öncekilere de işte böyle vahyeder.” (Şûrâ: 3)

Onun her sözü ilâhî bir vahye isnad eder.

Âyet-i kerime’de şöyle buyuruluyor:

“Resulullah size ne verdiyse onu alın, neyi yasak ettiyse ondan sakının.” (Haşr: 7)

Şu kadar var ki, Kur’an-ı kerim vahyin en yüksek mertebesidir. Lâfzı ve mânâsı ile birlikte vahyolunmuştur. Hadis-i şerif ise vahy-i metlûv, yani okunan vahiy değildir. Lâfzı olmayıp, sadece mânâdan ibarettir. Hazret-i Allah’ın muradını bildirmektedir.

Ashâb-ı kiram -radiyallahu anhüm- Efendilerimiz, dinin esaslarını doğrudan doğruya Kur’an-ı kerim’den alırlardı. Açık bir hüküm bulamazlarsa hemen Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz’e sorarlardı. O da bir taraftan kendisine vahyolunan Âyet-i kerime’leri Allah’tan aldığı gibi arttırma ve eksiltme yapmadan bütünüyle tebliğ ederken, diğer taraftan da onlardan ne gibi mânâlar kastedilmiş olduğunu sözleriyle işleriyle tefsir ve izah eder, sarih hükümleri ortaya koyardı.

Âyet-i kerime'de:

“Resul'üm! Biz sana da Kur'an'ı indirdik ki, kendilerine indirileni insanlara açıklayasın.” buyuruluyor. (Nahl: 44)

Allah-u Teâlâ Kur'an-ı azimüşşan'ı halkın anlayabileceği şekilde ve olduğu gibi açıklamayı emir buyurmuştur. Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ise Hakk'tan gelen hakikatı ümmetine aynen tebliğ etmiştir.

“O Allah ki okuma yazma bilmeyen ümmî bir kavmin içinden, onlara Allah'ın âyetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara Kitap'ı ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermiştir. Halbuki onlar daha önceden apaçık bir sapıklık içinde idiler.” (Cum'a: 2)

Allah-u Teâlâ Duhâ Sûre-i şerif'inde:

“Sana Rabb'in, sen râzı oluncaya kadar verecek.” buyuruyor. (Duhâ: 5)

Sana öyle lütuflarda bulunacak, ikram ve ihsanından öyle verecek, öyle verecek ki, huzur ve ebediyet âleminde hoşnut olacaksın.

Onun özünde Allah var. Özünde Allah olduğu için sözünde de Allah var. Görünüşte o, fakat o bir maske idi. Onda Hakk konuşuyordu, insanlar ise onun konuştuğunu zannediyordu.

Nitekim bir Âyet-i kerime'de şöyle buyuruluyor:

“O kendiliğinden konuşmamaktadır.” (Necm: 3)

Bütün beyanları birer hikmettir, arzusuyla ve şahsî görüşüne dayanarak konuşmaz.

Son derece fasih söz söyler, gayet açık ve külfetsiz konuşur, mühim bir söz söylediği zaman iyice anlaşılсын diye onu üç kere tekrar ederdi. İstenirse kelimeler birer birer sayılabılırdı. Herkesin aklına ve idrakine göre söz söyler, dinleyenin idraki karışmazdı. Az kelime ile çok şey anlatırdı. Her işi ve her sözü doğru idi.

Simâsındaki mehabet herkes üzerinde büyük bir tesir yapardı. Görenler o câzibe karşısında büyülenirlerdi. İlk görüşlerinde o vakar ve heybet karşısında titreyenler, daha sonra derin bir muhabbet duyarlar ve yanından ayrılmak istemezlerdi.

Bütün Ashab-ı kiram -radiyallahu anhüm- ondaki fesahat ve belâğatın hayranı idiler. Huzurlarında son derece edebe riayet ederler, sanki başlarında kuşlar varmışcasına huzur ve huşu içinde dinlerlerdi. Bu sohbetlerden kadınlar da faydalanırdı.

Lüzumsuz yere konuşmaz, söze lüzum görmedikçe sükut eder, konuştuğu zaman da sözün en güzelini söylerdi.

Kendisine Allah-u Teâlâ tarafından bir lütf-u ihsan olmak üzere **“Cevâmi'ül-keîm”** yani az sözle pek çok mânâlar ifade edebilme hasleti bahşolunmuştu.

Ebu Hüreyre -radiyallahu anh-den rivayet edildiğine göre bir Hadis-i şerif'lerinde:

“Ben cevâmi’ül-kelîm ile gönderildim.” buyurmuşlardır. (Müslim: 523)

Öyle Hadis-i şerif'ler vardır ki, metni bir satırı doldurmadığı halde şerh ve izahı hakkında kitaplar yazılabilir.

Şu Hadis-i şerif işte bunlardan birisidir:

“Kolaylaştırın, güçleştirmeyin! Sevindirin, nefret ettirmeyin! Uyuşun, ihtilâf etmeyin!” (Müslim: 1733)

O ki, Hazret-i Allah'ın inanan bütün insanlara en büyük nimetidir:

“Andolsun ki, Allah müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur.

Çünkü onlara Allah'ın âyetlerini okuyan, kendilerini tertemiz yapıp arıyan, kitap ve hikmeti öğreten kendi içlerinden bir peygamber göndermiştir.

Halbuki onlar daha önce apaçık bir sapıklık içinde idiler.” (Âl-i imran: 164)

O bir hidayet nûrudur. Allah'a varan hedefe onun yolundan gidilir, hakikatın köprüsüdür. Allah-u Teâlâ onu, kullarının hidayete ulaşmalarına sebep kılmıştır.

Ebedî âleme teşrif buyurduktan sonra, nübüvvet ve risâlet nûrları kıyamete kadar devam edecek; insanlar o nûrla nûrlanıp, o nûrla hidayete ereceklerdir.

Başka dinlere, başka kitaplara ihtiyaç duyulmadan; ümmetin bütün önemli işlerinde başvurma makamı, ilk ve son mercidir. Kitabı ve şeriatı ile yeterlidir.

Ezvâc-ı Tâhirat ve Hikmet:

Allah-u Teâlâ Âyet-i kerime'sinde peygamber hanımlarına hitap ederek; hâne-i saâdetlerinin bütün dünyaya Allah-u Teâlâ'nın âyetlerinin ve hikmetin tebliğ edildiği, vahyin indiği ev olduğunu hiçbir zaman unutmamalarını ihtar etmektedir:

“Evlerinizde okunan Allah'ın âyetlerini ve hikmeti hatırlayın.” (Ahzab: 34)

Toplanıp Kur'an-ı kerim âyetlerini ve Resulullah Aleyhisselâm'ın Sünnet-i seniyye'sini müzakere edin. Duyduğunuz ve gördüğünüz ince sırları, kalplerinin mutmain olması için başka insanlara anlatın.

Bu ilâhî beyanla ezvâc-ı tâhirat sorumluluklarını yerine getirmeye teşvik edilmekte, vahyin indiği yerin ev halkından olmaları sebebiyle elde ettikleri şerefi hatırdan çıkarmamaları hatırlatılmaktadır.

Hitap her ne kadar Resulullah Aleyhisselâm'ın pâk zevcelerine ise de, mümin hanımlar da bu ifadenin şümulüne girmektedir.

“Şüphe yok ki Allah Lâtîf'tir, haberdar olandır.” (Ahzab: 34)

Üzerinize düşen vazifelere riâyetinizin mükâfâtına elbette ki sizleri nâil buyuracaktır.

Hazret-i İbrahim Aleyhisselâm ve Hikmet:

İbrahim Aleyhisselâm bir duâlarında Cenâb-ı Hakk'a şöyle niyaz etmiştir:

“Ey Rabb'im! Bana hikmet ver ve beni sâlihler zümresine kat.” (Şuarâ: 83)

Cenâb-ı Hakk'tan hikmet vermesini diliyor ve sâlihler zümresine dahil olmak için duâ ediyor.

Cenâb-ı Hakk Âyet-i kerime'sinde İbrahim Aleyhisselâm'ın şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

“Doğrusu ben Rabb'ime hicret ediyorum. Çünkü O, çok güçlü ve hikmet sahibidir.” (Ankebût: 26)

İbrahim Aleyhisselâm bu beyanı ile; her şeyden arınıp tam bir hulûs ve teslimiyetle Allah-u Teâlâ'ya yöneldiğini, hedefini belirleyenin, kendisine yol gösterenin Allah-u Teâlâ olduğunu, Rabb'inin uğrunda vatanını terk edeceğini, O nereye götürürse oraya gideceğini belirtmiş, O'nun hikmetine râm olmuş, nihayet yurdunu ve kavmini küfürleri sebebiyle Allah için terketmenin mükâfâtını görmüştür.

Allah-u Teâlâ İbrahim Aleyhisselâm'ın nesline olan nimetlerini sayarken Âyet-i kerime'sinde şöyle buyurmaktadır:

“Oysa biz İbrahim âilesine Kitap'ı ve hikmeti verdik, onlara büyük bir mülk bağışladık.” (Nisâ: 54)

Bu beyanı ilâhî Asr-ı saâdetteki yahudilerin, Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin cediti olan İbrahim Aleyhisselâm soyundan gelenlere Allah-u Teâlâ'nın kitap ve hikmeti vermesini kendilerinin de bildiklerini onlara hatırlatmaktadır.

Allah-u Teâlâ'nın halili İbrahim Aleyhisselâm, enbiyâlar ve evliyâlar sultanı Muhammed Aleyhisselâm'ın zuhuru için duâ ederken şöyle niyaz etmişti:

“Ey Rabb'imiz! Onlara kendi içlerinden senin âyetlerini onlara okuyacak, onlara kitap ve hikmeti öğretecek, onları tezkiye edecek temizleyecek bir peygamber gönder. Şüphesiz ki Aziz ve Hakîm olan ancak sensin.” (Bakara: 129)

Allah-u Teâlâ bu içli duâyı kabul buyurmuş ve rivayete göre ona: **“Duân kabul olundu. O, âhir zamanda gelecektir.”** denilmiştir.

İbrahim Aleyhisselâm gelecek nesli için, saadet ve selâmetleri için nasıl niyaz ediyor?

İbrahim Aleyhisselâm'ın duâsına muvafık olarak Muhammed Aleyhisselâm'ın zuhuru hakkında Âyet-i kerime'de şöyle buyuruluyor:

“Nitekim kendi içinizden size âyetlerimizi okuyacak, sizi tezkiye edecek temizleyecek, size kitap ve hikmeti öğretecek, bilmediklerinizi size öğretecek bir peygamber gönderdik.” (Bakara: 151)

Bu şanlı Peygamber onları her türlü pisliklerden, mânevî kirlerden, çirkin işlerden ve şirkten temizlemiş, nefislerini arındırıp yüceltmiş, karanlıklardan aydınlığa çıkartmıştı.

Araplar cahiliye döneminde bilgisiz idiler. Onun risaletinin bereketiyle en yüksek âlimlerin karakterlerine sahip oldular. İnsanlar arasında en derin bilgiye, en iyi kalbe, en kuvvetli imana ulaştılar.

Nitekim diğer bir Âyet-i kerime'de şöyle buyuruluyor:

“O Allah ki okuma yazma bilmeyen ümmî bir kavmin içinden, onlara Allah'ın âyetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara Kitap'ı ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermiştir.

Halbuki onlar daha önceden apaçık bir sapıklık içinde idiler.” (Cum'a: 2)

Onlar öyle bir sapıklık içinde idiler ki, bu sapıklıklarından daha büyük bir sapıklık görmek mümkün değildi. Daha önceleri İbrahim Aleyhisselâm'ın dinine bağlı iken, daha sonra onu değiştirip bozdular. Tevhid dinini unutup şirke düştüler.

Bir mürşide, bir yol göstericiye son derece muhtaç oldukları bir zamanda Allah-u Teâlâ onlara Muhammed Aleyhisselâm'ı peygamber olarak gönderdi. O Peygamber-i zîşan onlara Kur'an-ı kerim âyetlerini okudu, onları Hakk dine dâvet etti, Hakk'ı ve bâtili öğretti, haramı ve helâli bildirdi, onları inkâr ve günah kirlerinden temizleyip feyizlendirdi. Kısa zamanda insanlar arasın da medeni bir topluluk oldular. Âlemde emsali görülmedik muvaffakiyetlere erdiler.

Ve kıyamete kadar da böyle devam edecektir.

Ona tâbi olup yolunda bulunanlar, Allah-u Teâlâ'nın zâtî tecellisine kavuşurlar. İzinde ilerlemekle, bütün mertebelerin üstünde bulunan kulluk makamına ulaşırlar.

Hazret-i Yusuf Aleyhisselâm ve Hikmet:

Yusuf Aleyhisselâm'ı kardeşleri kuyuya atmışlardı. Yoldan geçen bir kervan sahipleri onu kuyudan çıkarmışlar ve Mısır'da köle olarak sarayda bir vezire satmışlardı.

Allah-u Teâlâ Yusuf Aleyhisselâm'ı kardeşlerinin şerrinden kurtardığı gibi, bir lütuf olarak onu satın alacak birini takdir buyurdu; ibtilâsını kaldırıp, emniyetli bir hayata geçirdi. Eğitimi için gerekli düzenlemeleri yaparak onu Mısır'ın yüksek kademelerinde vazifeli bir şahsın evine gönderdi. Mısır'ın mâli işlerini yıllar boyu güçlü bir şekilde idare edebilmesi için lüzumlu tecrübeyi kazandırdı.

Âyet-i kerime'sinde şöyle buyurur:

“İşte böylece biz Yusuf'u o yere yerleştirdik.” (Yusuf: 21)

Kuyudan selâmetle kurtardığımız gibi Mısır'da yüksek bir mevki verdik, onu emniyetli bir hayata kavuşturduk.

“Ona rüyâların yorumunu öğrettik.” (Yusuf: 21)

Bu sayede karmakarışık rüyâları bile çözüyor, kalpleri mutmain eden cevaplar veriyordu.

Allah-u Teâlâ ona rüyâ tabirini öğretmiş, her şeyin içyüzüne ve hakikatine ulaştırıcı bir kabiliyet bahşetmişti.

“Allah emrini yerine getirmeye kâdirdir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.” (Yusuf: 21)

O'nun dilediği olur, dilemediği olmaz. Bir şeyi murad ettiği zaman kimse karşı gelip önleyemez. Dilemediği bir şeyi kimse olduramaz. Her şeyin tasarrufu onun yed-i kudretinde olduğuna göre, O'nun hükmünün yürüyeceğinde hiç şüphe yoktur. Elbette her işte O'nun iradesi tahakkuk edecektir.

Şu kadar var ki Allah-u Teâlâ'nın hüküm ve hikmetinin her zaman için geçerli olduğunu, dilediğine lütuf ve ihsanlarda bulunacağını insanların çoğu bilmezler ve anlayamazlar.

Büluğ çağına ulaştığı sırada Allah-u Teâlâ onu peygamberlikle müşerref buyurdu. İlim ve hikmet ihsan etti:

“Erginlik çağına erişince ona hikmet ve ilim verdik.” (Yusuf: 22)

Halkın işlerinde hak ve adaletle hükmetmesi için onu hüküm ve hikmetle, ilimle müzeyyen kıldık.

“İşte biz güzel hareket edenleri böyle mükâfatlandırırız.” (Yusuf: 22)

Allah-u Teâlâ lütfederek bir kulunu mükâfatlandırırsa, bunun fevkinde bir güzellik tasavvur edilemez.

Hazret-i Musa Aleyhisselâm ve Hikmet:

Ulü'l-azm bir peygamber olan Musa Aleyhisselâm'ın doğumunun yaklaştığı günlerde, Firavun'un gördüğü bir rüyâyı tabir eden kâhinler ona İsrailoğulları'ndan bir çocuğun doğup devletini yıkacağını yorumunda bulundular.

Bu haberden son derece ürken Firavun, hem İsrâiloğulları'nın çoğalmasını önlemek, hem de kendisi için tehlike teşkil edecek çocuğun doğmasını engellemek amacıyla, İsrâiloğulları'ndan doğacak bütün erkek çocuklarının öldürülmesini, kızlara dokunulmamasını emretti.

İşte böyle zor şartlar altında Musa Aleyhisselâm dünyaya geldi. Annesi: *"Oğlumu öldürürler."* diye büyük bir korku ile çocuğunu gizliyordu. Allah-u Teâlâ lütfu ile tecellî ederek ona çıkar bir yol gösterdi.

"Musa'nın annesine şöyle vahyettik:

Çocuğunu emzir! Başına bir şey gelmesinden korkuyorsan onu suya bırak! Korkma, üzülme! Biz onu sana tekrar geri vereceğiz ve onu peygamber yapacağız." (Kasas: 7)

Bunun üzerine çocuğunu tahta bir sandığın içine koyarak Nil nehrine bıraktı. Akıntının onu nereye götüreceğini bilmiyordu.

Musa Aleyhisselâm Nil ile akıp giderken, saray hizmetçileri onu görerek aldılar ve Firavun'un karısı Asiye'ye getirdiler. Asiye sandığın içindeki yavrunun peygamberlik nuru ile parlayan yüzünü görünce canı kaynadı, güzelliğine hayran kaldı, sevgi ve şefkatle bağrına bastı. Asiye, Firavun'u ikna etti ve yanlarına evlât olarak aldılar.

Aradan seneler geçti. Musa Aleyhisselâm Firavun'un sarayında büyük bir dikkat ve titizlikle, Allah-u Teâlâ'nın murakabası altında büyüüp yetişti.

Âyet-i kerime'sinde:

"Ergenlik çağına gelip olgunlaşınca, biz ona ilim ve hikmet verdik." buyuruyor. (Kasas: 14)

Cenâb-ı Hakk Musa Aleyhisselâm'a peygamberlik verdiği zaman Firavun'u Hakk'a dâvet etmesi için göndermişti.

Musa Aleyhisselâm:

"Rabb'im bana hikmet verip, beni peygamber yaptı." (Şuarâ: 21)

Buyurmuş, Firavun'u hidayete dâvet etmişti. Bu büyük Peygamber'e inanıp iman etmeyen Firavun ve maiyetindekiler nihayet suda boğularak helâk olmuşlardı.

Hazret-i Davut Aleyhisselâm ve Hikmet:

Peygamberlikle beraber Allah-u Teâlâ Davut Aleyhisselâm'a hükümdarlık da vermişti. Hükümdar bir peygamber olarak insanları Allah'ı bir tanımaya ve O'na kulluk etmeye dâvet etti.

Âyet-i kerime'sinde:

“Onun hükümrânlığını kuvvetlendirmiştik. Ona hikmet ve güzel konuşma, anlatma üstünlüğü vermiştik.” buyuruyor. (Sad: 20)

Allah-u Teâlâ ona bir heybet vermiş, yardımı ile desteklemiştir. Büyük ordulara kumanda etmek gibi payelerle güçlendirmiştir. Hiçbir şiddet karşısında gevşememiş, emr-i ilâhî ile icraatlarını yürütmüştür.

Davut Aleyhisselâm çok fasih ve beliğ konuşurdu. Dinleyen kimseler konuştuğu her sözü açıkca anlardı.

Hüküm verdiğinde açıkça hüküm verir, doğruyu yanlıştan, haklıyı haksızdan ayırdetmek suretiyle hasımların arasını tam bir isabetle halledip neticeye bağlardı.

Diğer bir Âyet-i kerime'de şöyle buyuruluyor:

“Allah ona hükümdarlık ve hikmet verdi, ona dilediğini öğretti.” buyuruluyor. (Bakara: 251)

İnsanların en sabırlısı, en mütevâzısı, temiz kalpli ve güzel huylusu, anlayışlısı, öfkesini en çok yenen idi.

Davut Aleyhisselâm Allah-u Teâlâ'nın kendisine vermiş olduğu lütuf ve imtiyaz sayesinde öyle bir dereceye yükselmişti ki, Ayet-i kerime'de:

“Andolsun ki Davut'a kendi katımızdan bir üstünlük verdik.” buyuruluyor. (Sebe: 10)

Bir kul için bu ne büyük bir mazhariyettir!

Hazret-i Lokman Aleyhisselâm ve Hikmet:

Çok sükut eden, çok tefekkür eden, derin bakışlı bir zat olan Lokman Aleyhisselâm; çok az konuşur, konuştuğu zaman gönüllere nüfuz edecek şekilde hikmetli konuşurdu. Bir başkasının tekrarlanmasını istediği ve söylemiş olduğu hikmet dışında, konuşmuş olduğu bir sözü tekrar etmezdi.

Allah-u Teâlâ'nın sevdiği ve seçtiği kullarından bir zât olan Lokman Aleyhisselâm, "Hikmet" ile ün yapmıştır.

Âyet-i kerime'de:

"Andolsun ki biz Lokman'a Allah'a şükretmesi için hikmet verdik." buyuruluyor. (Lokman: 12)

Kendisine hikmet verilen kimse; hem ilim, hem de amel olarak bunun şükrünü yerine getirmelidir. Bu şükrün ilmi değeri, her şeyden önce o hikmetin Allah-u Teâlâ tarafından kendisine bir ikram ve ihsan olduğunu bilerek O'nu şirkten münezzeht tutmaktır. Kalbin şükrü mârifetullah, lisanın şükrü hamd ve senâ, uzuvların şükrü ibadettir. Hamd ve senâ şükrün başıdır, şükrü de içine alır.

Şükreden şükrü Allah-u Teâlâ'ya değil kendisine fayda sağlar. Çünkü O her şeyden müstağnidir, bizâtihî hamde lâyıktır.

Âyet-i kerime'de şöyle buyuruluyor:

"Kim şükrederse, ancak kendisi için şükretmiş olur." (Lokman: 12)

Şükretmekle, nâil olunan nimetin hakkı edâ edildiği gibi; şükür, nimetin devâmına ve artmasına da sebeptir. Bunun içindir ki şükreden kimse, şükürden istifade eden kimsedir.

Ve fakat bir kimse verilen nimetlere şükretmezse, bununla kalmayıp küfrân -ı nimette bulunursa, onun da zararı kendisine âittir.

Âyet-i kerime'de:

"Kim de nankörlük ederse, bilsin ki Allah hiçbir şeye muhtaç değildir, övülmeye lâyık olandır." buyuruluyor. (Lokman: 12)

Birisi O'nu övsün övmesin, isterse yaratıklardan hiçbirisi O'na hamdetmesin, bütün yeryüzü halkı toptan nankörlük etmiş olsun; bu durum O'na hiçbir şekilde herhangi bir noksanlık getirmez. Zira O hamedilmesi gereken Allah'tır, herkesten ganî ve zâtında mahmuddur, bizzat övgüye lâyıktır, hiç kimsenin şükrüne ihtiyacı yoktur. Kullarının bütün şükürlerinden haberdardır.

Hazret-i Yahya Aleyhisselâm ve Hikmet:

Hikmet her ne kadar olgunluk yaşlarında verilirse de Yahya Aleyhisselâm daha çocuk iken hikmetle lütuflandırılmıştı.

Âyet-i kerime'de:

“Biz ona henüz çocuk iken hikmet verdik.” buyuruluyor. (Meryem: 12)

Tevrat-ı şerif’i kavriyordu, dinde anlayış sahibi idi. Gayreti ve azmi büyüktü.

Küçük yaşlarda Beyt-i makdis’in hizmetine girmişti. Gündüz hizmet eder geceleri ibadette bulunurdu. İnce kalpli idi ve Allah korkusu ile çok ağlardı.

Emsali olan çocuklar: *“Ey Yahya! Gel oynayalım!”* dediklerinde: *“Ben oyun için yaratılmadım.”* buyururdu.

İsa Aleyhisselâm onunla ne zaman karşılaşırsa, hüzünlü ve tasalı görürdü.

Allah-u Teâlâ daha doğmadan önce onun sâlih bir peygamber olacağını müjdelemişti.

O da babası gibi peygamberlik pâyesi ile şereflenmiş, Zekeriyâ Aleyhisselâm’ın;

“O, bana ve Yakup oğullarına mirasçı olsun!” (Meryem: 6)

Buyurarak Allah-u Teâlâ’dan istirhamda bulunmasının neticesi olarak kendisine verâset intikal etmiştir.

Âyet-i kerime’de şöyle buyuruluyor:

“Zekeriyâ, Yahya, İsa ve İlyas’a da yol gösterdik.” (En’âm: 85)

O’nun yol göstermesi ile yol bulmuşlar ve yol gösterici olmuşlardır.

“Hepsi de sâlihlerdendi.” (En’âm: 85)

Yapılması gerekeni yapıyor, sakınılması gerekenden sakınıyorlardı.

Yahya Aleyhisselâm da babası gibi Musa Aleyhisselâm’a gelen hükümleri tebliğ etmekle emrolunmuştu.

Allah-u Teâlâ Tevrat-ı şerif’i ciddiyetle mütalâa etmesini, hükümlerine riayette bulunmasını emrederek:

“Ey Yahya! Kitap’a kuvvetle sarıl!” buyurdu. (Meryem: 12)

İnsanların hidayete ermelerini gönülden arzu eden Yahya Aleyhisselâm hayatı boyunca Tevrat-ı şerif’in hükümlerinin İsrâiloğulları tarafından yaşanması için çalıştı. Hem lâfzen hem de mânevî olarak bu ilâhî kitaba uydu ve onları da buna teşvik etti. Daha sonra İsa Aleyhisselâm’a İncil indirilince, İncil’in hükümlerinin neşrine çalıştı.

İsrâiloğulları’na yerini ve zamanını buldukça öğütlerde bulunur, onları Allah-u Teâlâ’ya itaate ve kulluğa dâvet ederdi.

Hazret-i İsa Aleyhisselâm ve Hikmet:

Allah-u Teâlâ İsa Aleyhisselâm'a kitapla beraber hikmet de verdiğini beyan buyurmaktadır:

“Ona kitabı ve hikmeti öğretecek.” (Âl-i imran: 48)

İncil'i öğrettiği gibi, itikada, amele, güzel ahlâka âit ilimleri de öğretecek.

Nitekim bir Âyet-i kerime'sinde şöyle buyurmuştur:

“Sana Kitap'ı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretmiştim.” (Mâide: 110)

İsa Aleyhisselâm bu kitaplara vâkıf olmuş, sırlarını öğrenmiş, hiçbir şey bilmezken Levh-i mahfuz'un gayblarına dahi muttali olmuştu.

Çünkü Cenâb-ı Hakk İsa Aleyhisselâm'a bir lütuf olarak Tevrat'ın hükümlerini ve İncil'in marifetlerini yazmayı, faydalı bir ilim olan hikmeti öğretti. Böylece levh-i mahfuzun gayblarını, ilâhi kitapların sırlarını biliyor, mânâlarını çözüyor ve gereğini yapıyordu.

İsa Aleyhisselâm açık delillerle geldiği zaman kavmine şöyle demişti:

“Ben size hikmet getirdim.” (Zuhruf: 63)

Size ilâhî hikmetin gereği olan hükümleri getirdim.

“Bir de ayrılığa düştüğünüz şeylerin bir kısmını size açıklamak için geldim.” (Zuhruf: 63)

Sizi uyarmaya, ihtilâflarınızı aran ızdan kaldırmaya memur oldum.

Allah'tan korkun ve bana itaat edin.” (Zuhruf: 63)

Emirlerine sarılıp yasaklarından sakınarak Allah'tan korkunuz. Size tebliğ ettiğim yükümlülüklerde emrime uyunuz.

İsa Aleyhisselâm havârilere: **“Tohum nerede biter?”** diye sormuş, onların: **“Toprakta biter.”** diye cevap vermeleri üzerine şöyle buyurmuştur:

“İşte hikmet de böyledir. O da ancak toprak gibi kalpte biter.”

Kur'an-ı kerim'de İsa Aleyhisselâm'ın hikmetli duâsından şöyle haber veriliyor:

“Eğer onlara azap edersen, şüphe yok ki onlar senin kullarıdır. Eğer onları bağışlarsan, şüphesiz ki sen izzet ve hikmet sahibisin.” (Mâide: 118)

Azaplandırırırsan, bu senin adaletinin gereğidir. Affedersen, senin engin merhametin tecellî etmiş olur. Şu hâlde ne azap etmende bir haksızlık, ne bağışlamanda bir

isabetsizlik düşünülemez. Ne istersen yaparsın. Ne hükmüne karışılabilir, ne de hikmetine itiraz edilebilir. Her korkunun kaynağı sen, her ümidin mercii yine sensin.

Ashâb-ı Kiram, Evliyâullah ve Hikmet:

Peygamberlik kulun çalışması ile kazanılan bir haslet olmayıp, Allah-u Teâlâ'nın bir lütfu olarak dilediğine verdiği gibi; hikmet de hakîm kimselere Allah-u Teâlâ'nın bir lütfudur, verilme ile, çalışma ile elde edilmez.

Nitekim Allah-u Teâlâ bir Âyet-i kerime'sinde şöyle buyuruyor:

“Allah hikmeti kime dilerse ona verir. Kime de hikmet verilirse, ona muhakkak ki çok hayır verilmiştir. Bunu ancak akl-ı selim sahipleri düşünüp anlar.” (Bakara: 269)

Yolunda bulunup ilâhî haşyetle, ihlâs ve samimiyetle ibadet edenleri Allah-u Teâlâ her türlü şüphelerden kurtardığı gibi, onları tecrübesiz fitrat sahibi yapar, tâlimsiz ilim öğretir.

Kim bildiği ile amel ederse, Allah-u Teâlâ ona bilmediklerini öğretir.

Ve Âyet-i kerime'de şöyle buyuruluyor:

“Allah'tan korkar takvâ sahibi olursanız, mualliminiz Allah olur.” (Bakara: 282)

Bir kimse aklını iyi kullanarak Rahman olan Allah'a yaklaşmak için çalışırsa Allah-u Teâlâ da onu nûruna kavuşturur.

Vücudunu tamamen nurlandıran kimseleri toprak dahi çürütmez. Çünkü sıfat-ı hayvaniyeden ayıklanmış, insan suretine girmiş, nûr olmuş. Onlar insan suretinde haşrolunur.

Allah-u Teâlâ Âyet-i kerime'sinde:

“İyi bilin ki Allah'ın velî kulları için hiçbir korku yoktur, onlar mahzun da olmazlar.” buyuruyor. (Yunus: 62)

İşte, çalışan bunun için çalışsın, yaşayan bunun için yaşasın.

Abdullah bin Mesud -radiyallahu an-h-den rivayet edilen bir Hadis-i şerif'lerinde Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

“Ancak iki şeye imrenilir: Birine Allah mal vermiş hak yolunda harcatıyor. Diğerine hikmet vermiş onunla âmel ediyor ve onu başkalarına öğretiyor.” (Buharî. Tecrid-i sarîh: 66)

Demek oluyor ki hikmet sahibi olan insanlar, bu hikmetle yükselirler, halka muallim olmak hakkını elde ederler.

Muâviye -radiyallahu anh- den rivayet edilen diğerk bir Hadis-i şerif'lerinde ise şöyle buyuruyorlar:

“Allah kime hayır murad ederse, onu şer'i meselelerde âlim yapar.

Ben yalnız taksim ediciyim, veren ise Aziz ve Celil olan Allah'tır.” (Buharî. Tecrid-i sarih: 64)

Buradan da anlaşılıyor ki, Allah-u teâlâ dilediğine bu lütfu bahşediyor. Diğerleri de nasipleri kadar nasibini alıyor ve orada kalıyor.

Enes bin Mâlik -radiyallahu anh- den rivayet edilen bir Hadis-i şerif'te şöyle buyuruluyor:

“Hikmet, şereflinin şerefine şeref katar.” (Câmi'üs-sağîr: 3827)

Konuşunca hikmetle konuşur, düşününce hikmetle düşünür ve hareket edince de hikmetle hareket eder.

Enes -radiyallahu anh-den rivayet edildiğine göre Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz **“Şüphesiz insanlardan Allah'a yakın olanlar vardır.”** buyurmuştu.

Ashâb-ı kiram:

“Yâ Resulellah! Bunlar kimlerdir?” diye sordu.

Buyurdular ki:

“Onlar Kur'an ehli, Allah ehli ve Allah'ın has kullarıdır.” (Kütüb-ü Sitte Muhtasarı Tercümesi, cilt: 16 sh: 541)

Bunlar Allah-u Teâlâ'nın has kullarıdır.

“Biz dilediğimizi derecelerle yükseltiriz. Şüphesiz ki Rabb'in hikmet sahibidir, bilendir.” (En'âm: 83)

Hazret-i Ali -radiyallahu anh- Efendimiz buyururlar ki:

“Bu kalpleri dinlendirin ve onlar için hoş sözler arayın. Çünkü kalpler, bedenlerin yorulduğu gibi yorulurlar.”

Filozofların “Hikmet” diye adlandırdıkları mantıklı sözler hikmet değildir. Bunlar doğru düşüncenin mahsulleridir ve hem mümin için hem kâfir için olabilir.

Ulül-Elbâb Akıl ve Hikmet:

Cenâb-ı Hakk arz ettiğimiz Âyet-i kerime'sinde;

“Allah hikmeti kime dilerse ona verir. Kime de hikmet verilirse, ona muhakkak ki çok hayır verilmiştir. Bunu ancak akl-ı selim sahipleri düşünüp anlar.” buyuruyor. (Bakara: 269)

Âyet-i kerime'de bu hikmeti ancak Ulül-elbâb'ın anlayacağı ifade buyuruluyor.

Akl-ı selim sahiplerinden murat Ulü'l-elbâb'dır. Allah-u Teâlâ'nın duyurması ve göstermesi ile husule gelen akıldır.

Allah-u Teâlâ ona ne bildirirse onu bilir, ne gösterirse onu görür. Gerçekten hiç olduğunu gözü ile görür ve bilir. Çünkü Hakk'a vâsıl olan Hakk'ı görür, kendisini görmez. Allah-u Teâlâ'ya iman eder, kendisini inkâr eder. Bu öyle bir makamdır.

Allah-u Teâlâ o kulundan perdeyi dilediği kadar kaldırır ve esrârını ona duyurur.

Ulül-elbâb; Cenâb-ı Hakk kendi verdiği akıl ile onu çalıştırır, onun akılı durur, akılı yok olur, iradesi elinden alınmıştır, akılı da alınmıştır. Dilediği ilhamla onu yürütür.

Hadis-i şerif'lerde şöyle buyuruluyor:

“Bâtın ilmi Allah-u Teâlâ'nın sırlarından bir sır, hikmetlerinden bir hikmettir, onu ancak dilediği kulunun kalbine atar.” (Camiü's-sağir)

Âyet-i kerime'sinde ise şöyle buyuruyor:

“Ancak akl-ı selim sahipleri öğüt ve ibret alırlar.” (Zümer: 9)

Ulül-elbâb'dan başka kimse bunu tefekkür edemez. Bu sırlara ancak o mazhar olur.

Hakk ehli olanlar Hakk'ı bilir ve Hakk ile hükmeder. Her iş ve icraatları Allah-u Teâlâ'nın hükmüne ve ahkâmına göredir, ahkâm mucibince hareket ederler. Hakk'ı bilir, hakikatten ayrılmazlar. Zira bunlar Allah-u Teâlâ'nın has kullarıdır.

Bunlar Allah-u Teâlâ'yı bilir, görür ve her şeyin Allah'tan olduğunu hem görür hem bilir. İşte buna **“Ulül-elbâb”** denir.

“Ulül-elbâb” Allah-u Teâlâ'yı bilen demektir. Amma o isimle değil, o görüyor da biliyor. Hem görüyor hem biliyor.

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sirruh- Hazretleri:

“Onda Ulül-elbâb'ı meydana getirerek...” buyuruyor. (Kitâbu'r-Riyâze)

Cenâb-ı Hakk kendi verdiği akıl ile onu çalıştırır. Onun akli durur, akli yok olur. İradesi elinden alınmıştır. Akli da alınmıştır. Dilediği ilhamla onu yürütür.

Ulül-elbâb demek; bir mahlûkun aklının durduğu yerde, ötesini göremediği yerde Allah-u Teâlâ'nın yürüttüğü ve yönettiği kimseye denir.

Allah-u Teâlâ bu esrâr-ı İlâhî'yi ancak **“Ulül-elbâb”**a varan akl-ı selim sahiplerinin idrak edebileceğini beyan buyuruyor. **“Ulül-elbâb”**ın Hâtemü'l-evliyâ'ya verildiği Hakîm et-Tirmizî -kuddise sirruh- Hazretleri'nin **“Kitâbu'r-Riyâze”**deki ifşaatından anlaşılmaktadır. Hâtem-i velî'ye verilen akıl, **“Ulül-elbâb”**; hikmet ise **“Hikmetü'l-Ulyâ”**dır!..

Hızır Aleyhisselâm ve Hikmetli İşleri:

Allah-u Telâla Hızır Aleyhisselâm'a kendi katından bir fazilet ve salâhiyet vermiş ve yine onu vasıtasız bir şekilde bir takım ilimlerle mücehhez kılmıştı. Ona öğretilen ilim, Musa Aleyhisselâm'ın ilminden bambaşka bir ilim, hususi ve has bir ilim idi. **“İlm-i Ledün”** ve **“İlm-i Bâtın”** gibi değişik isimlerle ifade edilen, geçmiş ve geleceğe şâmil bir ilimdir. Bu ilim, ilm-i zâhir ehlince meçhuldür. Bu ilim kesble, çalışmakla elde edilmez, ilâhî bir mevhibedir. Allah-u Teâlâ'nın, kendisine yakınlık tahsis ettiği kimselere verdiği lütfudur. Eğer bir kimse ilimle yetinecek olsaydı, Musa Aleyhisselâm yetinirdi. Fakat o yetinmedi, Hızır Aleyhisselâm'a uymak istedi.

“Musa ona: “Sana doğru yol olarak öğretilen ilimden bana da tâlim etmen için sana tâbi olayım mı?” dedi.” (Kehf: 66)

Bu izin istemeye cevap olarak o kul:

“Dedi ki: “Doğrusu sen benimle beraber bulunmaya sabredemezsin!” (Kehf: 67)

Bu hususta çok sabır lâzımdır. Senin ise şüphesiz ki benimle beraber sabretmek elinden gelmez ve bunda mazursun.

Bu beyanı ile Musa Aleyhisselâm'ın kendisiyle arkadaşlık yapmaya sabredemeyeceğini, buna gücü yetmeyeceğini açıkca ifade etti.

“Hakikatini kavrayamadığın bir bilgiye nasıl sabredebilirsin?” (Kehf: 68)

Benimle beraber olduğun zaman bir takım şeyler göreceksin ki, sır ve hikmetinden haberin olmayacak, dış görünüşe göre ilâhî ahkâma muhalif görünecek. Sen bir din sahibi olman itibariyle, onları dış görünüşlerine göre uygun görmeyip itiraz etme gereği duyacaksın.

Hızır Aleyhisselâm Musa Aleyhisselâm'a şöyle söyledi:

“Ben Allah'ın bana kendi ilminden verdiği bir ilim üzere yürüyorum ki sen onu bilmezsin. Allah'ın sana öğrettiği ilmi de ben bilmem.” (Buhârî. Tecdîd-i sarîh: 102)

Hızır Aleyhisselâm'ın bu beyanı şâyân-ı hayrettir. Allah-u Teâlâ dilediğini dilediğine verir. Bu böyledir. Musa Aleyhisselâm'ın, Hızır Aleyhisselâm'ın ilmine ihtiyacı vardı. Musa Aleyhisselâm o zaman gerçeği anladı.

“İnşallah beni sabırlı bulursun. Emrine karşı gelmem.’ dedi.” (Kehf: 69)

Musa Aleyhisselâm'ın bu sözleri üzerine, Hızır Aleyhisselâm ilim öğrenmesi şartıyla ona tâbi olmasına izin verdi. Fakat kendisiyle arkadaşlık yapması esnasında uyması gereken bazı şartları da istedi.

“O kul dedi ki: O halde eğer bana tâbi olacaksan, ben sana anlatmadıkça, herhangi bir şey hakkında bana soru sorma!” (Kehf: 70)

Yani bana tâbi olduğun takdirde hiçbir şey hakkında, önce davranıp bana soru sorma. Benim yaptığımı gördüğün şeylerde hoşuna gitmeyenler olursa, benimle münakaşaya girme. Bütün bunlar bir hikmetten dolayı yapıldığı için, ben sana açıklamalarda bulununcaya kadar tepki ile karşılama.

Musa Aleyhisselâm, takınılması gereken edebe riayet etmek için onun bu şartını kabul etti.

Sözleşme olur olmaz ikisi birlikte hareket ettiler.

“Bunun üzerine kalkıp yola koyuldular.” (Kehf: 71)

Her ikisi de gemiye bininceye kadar deniz sahilinde yürüdüler. Nihayet yanlarından bir gemi geçti. İçindekiler Hızır Aleyhisselâm'ı tanıdıkları için ücretsiz olarak gemiye aldılar.

“Nihayet bir gemiye bindiler. (Hızır) gemiyi deliverdi. Musa dedi ki: ‘İçindekileri boğmak için mi gemiyi deldin? Doğrusu çok kötü bir iş yaptın!’” (Kehf: 71)

Bir gemi her ikisiyle beraber birçok kimseleri taşıyor. Zâhiren bakıldığı takdirde bu yapılan hareket hem gemiyi hem de yolcuları boğulma tehlikesiyle yüz yüze getirir. Musa Aleyhisselâm bu durum karşısında, verdiği sözün ne olduğunu hatırlamamıştı. Bilmediği şeyler karşısında dayanamayacağı kendisine söylendiği halde, sabredeceğini ve Allah-u Teâlâ'dan yardım dileyeceğini belirtmiş ve söz vermişti.

O bu sözleri söyleyince, Hızır Aleyhisselâm da daha önce geçen şartı nâzik bir şekilde hatırlattı:

“Ben sana: ‘Benimle beraber olmaya sabredemezsin!’ demedim mi?’ dedi.” (Kehf: 72)

Bu ifade, daha önce kendisine bir uyarı yapıldığına işaret eder ve Musa Aleyhisselâm'ın sözünü yerine getiremediğine dikkatleri çeker.

Musa Aleyhisselâm verdiği sözü unuttuğu için özür beyan eder. Kendisine sorduğu zaman kızmamasını ve bu hatırlatmalarından mesul tutmamasını istirham eder.

“Musa: ‘Unuttuğum şeyden dolayı beni kınama, bu işimde bana güçlük çıkarma!’ dedi.” (Kehf: 73)

Hızır Aleyhisselâm Musa Aleyhisselâm’ın mazeretini kabul etti, sahile geldiklerinde gemiden indiler.

Yolculuklarına devam ederken oyun oynamakta olan bazı çocuklara rastladılar. İçlerinde parlak yüzlü ve sevimli bir çocuk vardı. Hızır Aleyhisselâm onu perçeminden tuttuğu gibi başını gövdesinden ayırdı.

Âyet-i kerime’de şöyle buyruluyor:

“Yine yürüyüp gittiler. Nihayet bir erkek çocuğuna rastladılar. (Hızır) hemen onu öldürdü.” (Kehf: 74)

Musa Aleyhisselâm bunu görünce dayanamadı, birincisinden daha şiddetli bir şekilde tepki gösterdi. Verdiği söz kendisine hatılatılmasına rağmen şöyle deyiverdi:

“Mâsum bir canı, bir cana karşılık olmaksızın mı öldürdün? Doğrusu çok kötü bir iş yaptın!” (Kehf: 74)

Birincisinde gemiyi delmiş ve yolcuları batma tehlikesiyle yüz yüze getirmişti. Bu ise daha da beterd. Öldürülen çocuk suçsuzdu, ölümü gerektirecek bir şey yapmamıştı. Hatta bülüğe bile ermemişti ki, yaptığından sorumlu olsun. Buna sessiz kalınması mümkün değil.

Musa Aleyhisselâm bu sefer verdiği sözü unutmamıştı. Verdiği sözü hatırlamasına rağmen, bu kötü fiili tenkit etmek istiyordu.

Hızır Aleyhisselâm, daha başlangıçta vermiş olduğu sözü Musa Aleyhisselâm’a hatırlattı:

“Ben sana: ‘Benimle beraber olmaya sabredemezsin!’ demedim mi?’ dedi.” (Kehf: 75)

Musa Aleyhisselâm hemen kendine geldi, iki defa sözünden döndüğünü anladı. Son bir fırsat daha verilmesini istirham etti.

“Dedi ki: ‘Eğer bundan sonra bir daha sana bir şey sorarsam, benimle arkadaşlık etme! O zaman benim tarafımdan mazur sayılırsın.’” (Kehf: 76)

Yollarına devam ettiler:

“Yine yürüyüp gittiler ve nihayet bir memleket halkına varıp, onlardan yiyecek istediler. Halk kendilerini misafir etmekten kaçındılar.” (Kehf: 77)

Oranın halkı hiçbir aç doyurmaz, hiçbir misafiri ağırlamazdı. Halbuki her ikisi de aç idiler.

“Derken, orada yıkılmak üzere olan bir duvarla karşılaştılar. (Hızır) onu doğrultuverdi.” (Kehf: 77)

Eliyle işaret etmek suretiyle, eski hâli gibi dümdüz yapiverdi.

Musa Aleyhisselâm bunu görünce yine itiraz etti:

“İsteseydin, elbette buna karşılık bir ücret alırdın.’ dedi.” (Kehf: 77)

Gerçekten de yiyecek istemek gibi acı bir ihtiyacın olduğu sırada, mümkün olan bir kazancı bırakıp, boşu boşuna bir iyilik yapmaya kalkışmak Musa Aleyhisselâm’a mânâsız gibi göründü ve sabrını tutamadı. Alınacak o ücretle yiyecek satın alınabilirdi.

Şu kadar var ki, bu defa öncekiler gibi öfke ile değil, yumuşaklıkla itiraz etti. Arkadaşlığın sona ermesi gerekeceğinden de çekinmedi.

Onun için Hızır Aleyhisselâm da:

“İşte bu, benimle senin aramızın ayrılmasıdır.’ dedi.” (Kehf: 78)

Senin sözüne göre şu anda artık aramızın ayrılacağı zaman gelip çatmıştır.

Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bu noktada Hadis-i şerif’lerinde şöyle buyuruyorlar:

“Allah Musa’ya rahmet etsin. Keşke Musa sabretseydi de Hızır’la vâki olan işlerinden bize hikâye etseydi. (Biz de muhabbet ederdik).” (Buhârî)

•

Sonra bütün bu hareketlerdeki sırları birer birer açıklanmaya başladı.

“Şimdi sana dayanamadığın işlerin iç yüzünü haber vereyim.” (Kehf: 78)

“Gemi, denizde çalışan birkaç yoksula ait idi.” (Kehf: 79)

Geminin sahipleri, kendilerini zâlimlere karşı koruyamayan zayıf kimselerdi.

“Ben onu (tamire muhtaç) ayıplı göstermek istedim. Çünkü gideceği yerde her güzel gemiyi zorla alan bir kral vardı.” (Kehf: 79)

Yani sağlam ve kusursuz olan her gemiyi sahibinden zorla alıyordu. Bundan dolayı gemiyi biraz yaralayıp kusurlu hâle getirmekle, o zâlim kralın eline geçip gasbedilmesine engel olmak istedi. Yapılan zarar, karşılaşılmaması muhtemel olan büyük zarardan çok daha küçük olduğu için, pek bir önem arzetmiyordu.

İşte Allah-u Teâlâ’nın hükümlerinin de böyle dış görünüşe göre zarar gibi görünen şeylere rastlanır ki; Allah katındaki sırları bilinirse, onların zarar değil fayda olduğu anlaşılır.

•

“Çocuğa gelince; onun ana ve babası mümin insanlardı. Çocuğun onları azdırmasından ve inkâra sürüklemesinden korkmuştuk.” (Kehf: 80)

Yani oğlan çocuğu görüldüğü gibi masum değildi. Her ne kadar dış görünüşü itibariyle çocuğun öldürülmesi gerekmiyor idiyse de, Hızır Aleyhisselâm'ın gözünden gayb perdesi kaldırıldığı için, çocuğun tabiatında zulüm ve küfrün gizli olduğunu gördü. Eğer sağ kalsaydı, ileride mümin olan anne ve babasını bile azıtacak, onları da küfre ve isyana sevkedecekti. Halbuki o anne ve babanın imanlarındaki ihlâs ve samimiyetleri Allah-u Teâlâ tarafından korunmaya lâıyk ve onun çocuk iken ölmesi hepsinden hayırlı idi.

Allah-u Teâlâ'dan ve O'nun haberdar ettiği kullarından başka hiç kimse, bu gibi gizliliklere vâkıf değildir.

“İstedik ki Rabb'leri onlara o çocuktan daha temiz ve daha çok merhametli bir evlât versin.” (Kehf: 81)

Hem bu çocuk yüzünden görecekları kötülüklerden kurtulacaklar, hem de onun ölümü ile duyacakları acıya karşılık, kendileri için ondan daha çok faydalı birisine sahip olacaklar. O çocuk ölmeyince bu olmayacaktı.

Abdullah bin Abbas -radiyallahu anhümâ- der ki:

“Allah-u Teâlâ onlara bir kız çocuğu vermiş, bir peygamber de o kız ile evlenmişti.”

•

“Duvar ise; o şehirde iki yetim oğlana âitti. Duvarın altında bu oğlanlar için saklı bir hazine vardı.” (Kehf: 82)

Bu hazine şehirdeki güçsüz iki yetim çocuğun malıydı. Eğer duvar kendi hâline bırakılıp yıkılmasına göz yumulsaydı, altındaki hazine meydana çıkacak ve bu güçsüz çocuklar o hazineyi koruyamayacaklar, bu suretle de bütün varlıkları kaybolup gidecekti.

“Babaları da sâlih bir kimse idi.” (Kehf: 82)

O hazine onlara iyi bir babanın mirası idi. Helâlinden kazanılmış ve Allah yolunda harcanmak için iyi niyet ile konmuştu.

Babalarının sâlihlerden bir zât olması sebebiyle, Allah-u Teâlâ bu hazineyi onlar için korudu. O iki yetim yalnız yetim olduklarından dolayı değil, babalarının iyiliğinden faydalanarak o hazineyi elde edeceklerdi.

“Rabb'in diledi ki onlar erginlik çağına ulaşsınlar ve Rabb'inden bir rahmet olarak hazinelerini çıkarsınlar.” (Kehf: 82)

İlâhî irade onların büyüyüp güç kazanmalarını, sonra da duvarın altındaki hazineyi çıkarmalarını istemişti. Allah-u Teâlâ'nın Hızır Aleyhisselâm'ı bu şekilde hareket ettirmesi, o iki çocuk için bir lütuftur. Zira o zaman bu kendi malları olan hazineyi koruyacak güce sahip bulunurlardı.

“Ben bunları kendiliğimden yapmadım.” (Kehf: 82)

Gördüğün bu gemiyi delme, çocuğu öldürme ve duvarı yapma işini, kendi görüş ve içtihadımla yapmadım; Rabb'immin bildirdiği emri ile, O'nun bir rahmeti olmak üzere yaptım. Bu benim vazifemdi.

“İşte dayanamadığın işlerin iç yüzü budur.” (Kehf: 82)

O yaptığım şeyler, böyle birer hikmete binaen yapılmıştır. Bu anlatılanlar da, neticesine sabredemediğin durumların içyüzüdür.

Bu ilâhî beyanlardan anlaşıldığına göre; Musa Aleyhisselâm'ın görünürde zararlı ve beğenilmez gördüğü şeyler, hakikatte öyle değilmiş. Onun hoşlanmaması, hikmetini kavrayamamasından ileri geliyormuş. Öyle ki o gizli sebepler açıklanınca zâhir ve bâtın birleşiyor, hiçbir çelişme kalmıyor.

Hikmetle Dâvet:

İnsanları hidayete ermeleri için teşvikte bulunmak, kalplerinin içine ulaşacak şekilde etkili sözlerle onlara nasihat etmek gerekir.

Allah-u Teâlâ bir Âyet-i kerime'sinde beşeriyeti irşad için en güzel metodlarla dâvet vazifesinin yerine getirilmesini emretmekte, bu vesile ile tebliğ ve dâvetin hükmünü beyan buyurmaktadır:

“İnsanları Rabb'inin yoluna hikmetle ve güzel öğütle dâvet et.” (Nahl: 125)

Allah-u Teâlâ hikmeti lütfedecek ki kişi hikmetle konuşsun. O'nun hikmet vermediği kimse hikmetle konuşamaz. Hikmet peygamberlere, sıdıklara ve sâdık âlimlere verdiği bir sırdır.

Bu hikmet her iyiliğin aslı, her doğruluğun esasıdır.

Kelâmullah'ı dinlemeye karşı kulaklarını kapayanlara hiçbir uyarının ve tehdidin faydası dokunmuyor. Böyle bir kimseyi Allah-u Teâlâ'dan başka hiç kimse hidayete erdiremez.

Nitekim Âyet-i kerime'lerde şöyle buyuruluyor:

“Andolsun ki, onları bu hallerinden vazgeçirecek nice mühim haberler gelmiştir.” (Kamer: 4)

Geçmiş nesillerin haberlerinin yer aldığı Kur'an-ı kerim'de kâfirleri küfürlerinden, fâsikları fısklarından vazgeçirecek buyruklar gelmiş bulunmaktadır.

“O haberlerde hikmetin en üstünü vardır. Fakat uyarılar asla fayda vermiyor.” (Kamer: 5)

Aklını kullanan ve düşünen kimseler için Kur'an-ı kerim'de bulunan hikmetin ulaştığı dereceye hangi hikmet ulaşabilir?

“Allah size ne kadar güzel öğüt veriyor. Şüphesiz ki Allah işiten ve görendir.” (Nisâ: 58)

İşitilenleri de görülenleri de çok iyi bilir.

Bir insan helâl lokma yemekle, ihlâsla ubûdiyet yapmakla, farz ve nafilere devam etmekle içini nurlandırabilirse; Allah-u Teâlâ dilerse onda hikmet husule getirir ve hikmetle konuşur.

Helâl lokma ile hikmet husule gelir, hikmetle konuşur, karşıdakine tesir eder. Ne kaybediyorsak hep boğazımızdan kaybediyoruz. Boğaza bir süzgeç koymadıkça itimat edin hikmet husule gelmez. Yapmadığın bir işi söylemek yersiz, çünkü sen yapmıyorsun ki karşıdaki yapsın. Bir insan yaşayacak, yaşadığını tebliğ edecek, Allah-u Teâlâ murad ederse ona hidayet lütfedecek, aşı tutacak. Aşı tuttuğu zaman nasibini alır.

O helâl lokmayla ibadet ede ede içini nur yapar. O nurdan hikmet husule gelir, konuşması, hali, ahvali hep değişir. Niçin? İçi nurlandı. Hikmet doldu, hikmetle konuşuyor. O farkında bile değil. O sermayeyi Cenâb-ı Hakk koymuştur içine. Daha evvel böyle değildi. O konuşur. Halbuki biraz sonra kendisine bakar kendisinde hiçbir şey yok. Meğer neydi? İlâhi ihsandı. İlâhi ihsanla o konuşuyordu, O konuşturuyordu. Neden? O nurla hikmet husule geldi, hikmetle konuştu, kendisinde hiçbir şey yok.

Hikmete nâil olmak için az yemek, helâl yemek, çok ibadet edebilmek halk ile mümkün olduğu kadar ilgiyi kesmek. Yani gücünde çalışacak, ama bu çalışma el kârda gönül yarda olacak.

Kalbinde nur olan; hikmetli, feyizli ve tesirli olur.

Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in şu Hadis-i şerif'i ne kadar arza şayandır:

“İnsanların geçmiş peygamberlerden duyabildikleri (hikmetlerden) birisi de ‘Utanmazsan dilediğini yap.’ sözüdür.” (Buharî. Tecrid-i sarîh: 2002)

Zâhiri ve Bâtını Hikmet:

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri “**Âdemoğlu’nun Yaratılışı Hakkında Bir Risâle**” isimli eserinde hikmetin zâhirini izâh ettikten sonra Hâtem-i veli’ye verilen hikmetin bâtınını şöyle tarif ediyorlar:

“Kur’an’ın Tefsiri’ne gelince; onun mânâlarını keşfetmek ve onları izah etmektir.

Hiç şüphe yok ki âlimler onun tefsirini lügatle, hakimler lügat ilmiyle, hikmet ehli ise zâhiri hikmetle bilirler.

Hikmetin bâtını ile olan hikmet sahipleri gerçek tefsire ehil olanlardır. Diğerleri ise âciz birer çıraktır, haberleri alırlar; onlar ancak şiiri ve zâhiri mânâda lügati görürler. Onlar Dahhâk’ın, Kelbi’nin ve onların ikisine benzeyen kimselelerin sözlerine itimat ederler.

Bunlar için Kur’an sadece kendilerine hitap eden bir şeyden ibarettir! Bunun içindir ki: “Onlar onun lezzet ve tadından mahrumdur.” denilmiştir. Çünkü onlar onun asıl vasıtasından mahrum kalmışlardır. O’nun vasıtası ise zikrettiğimiz ilmin ve hikmetin başlangıcıdır.

Allah Tebâreke ve Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Allah hikmeti kime dilerse ona verir, kime de hikmet verilmişse muhakkak ki ona çok hayır verilmiştir.” (Bakara: 269)

Ebu Bekir bin Sâbık el-Emevî’nin İbn Mâlik el-Cünnî’den, onun Cübeyr’den, onun Dahhâk’tan, onun ise İbn Abbâs’tan bildirdiğine göre şöyle demiştir:

“Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-e:

“Kime de hikmet verilmişse muhakkak ki ona çok hayır verilmiştir.” (Bakara: 269)

Kelâmından sordum;

“O’nun (Kur’an’ın) tefsiridir ey İbn Abbâs!” buyurdular.”

Nitekim Allah, bu halka cömertlik ve kereminden bir güzellik kılıp onları yüceltmiş, üzerlerine rahmetini indirmiş ve onu kalplerin temizleyicisi ve koruyucusu kılmıştır.

Temizlenmek; O’nun dışındaki her şeyle alâkayı kesmektir. Mânevi temizlik ancak O’nun nuruyla gerçekleşebilir.

Korunmak ise şehvetlere yöneliktir. Şehvetler de onun nefsi, arzusu ve ona iltifat etmesidir...

...

“Âlimler lûgat ile düşünürler” sözümüze gelince; onlar o kimselerdir ki, sadece zâhirde “Lugâz” denilen sorulu-cevaplı şiirleri bilirler.

“Hakimlerin lûgatı bilmesi”ne gelince; onlar da o kimselerdir ki, lûgatın esaslarını bilir ve onun hakkında tedbirde bulunurlar. Onun mânâsını harfleriyle birlikte telif edip birleştirirler ki, ondan yana devam üzere olunsun. Böylece başlangıçta irâdeden çıkan mânâ meydana gelmiş ve harflerle ilgili murâd bir düzene girmiş olur.

Bunun aslından uzaklaştık, biz bu kadarını yeterli görüyoruz.

İşte lûgatın hikmeti budur.

Şu kadar var ki “Bâtının hikmeti” ise dünya ve âhiret bilgisinin zâhîrinin bâtın kısmıdır. Meselâ dünya işinde idâre ve tedbir, vakitlerin nasıl yönetileceği ve O’nun insanlardan yarattıklarına bunu kısıtlayışı, O’nun murâd edilmeyişidir.

...

İşte her kimin dünya ve âhiret işlerine yönelik bu iki tedbir ve idareden yana kalp gözü açılırsa, bu “Hikmetin zâhiri”dir.

Bâtını hikmete gelince;

“Allah var idi ve O’nunla birlikte başka bir şey mevcut değildi.” (Buhârî, Hâkim, Taberânî, Muttakî el-Hindî, Kenzû’l-‘Ummâl, c. 50, s. 298)

Sırrına muttali olunan“Başlangıç(Varlıkların ve yaratılışın başlangıcı) ilmi” dir. Bu ise “Hikmetü’l-ulyâ”dır.

Daha sonra ise O’nun kendi mülkünü izhar etmesi, sonra Rubûbiyet’ini izhar etmesi, sonra ilâhi tedbir (İdâre) ve Makâdir (Takdir ve dileme)sini izhâr etmesi, sonra yarattıklarını, sevap ve ikâb (azap) yurdunu, tahtlar ve ubûdiyet (kulluk) yurdunu izhar etmesi ve sonra da bizim yaratılışımızı izhâr etmesidir.

İşte “Hikmetü’l-ulyâ” budur.

İlâhi ilmin bu türleri bir kimsede toplanıp bir araya gelince, Allah artık Kur’an’ın ilmini bütünüyle onda toplamış olur.

İşte bunun içindir ki, o:

“Ben nübüvveti, biri kendisine vahyedilmeyen iki taraf arasına yerleştirdim.”buyurmuştur. (Tirmizî)

Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de bu yüzden şöyle buyurmuştur:

“On iki peygamberin ümmetinden olmalarını temenni ederim.”(Tirmizî, Hatmü’l-Evliyâ, s. 316, 394)

Yani bu sınıfın dengini ve benzerini kastetmiştir.

Sonrasına gelince; O'nun bahşedeceği, şükrü gerektiren mânevi üstünlükten yana her ne varsa; O'nunla var olup ayakta durmaktan ve onun hakkında Allah için öğüt verip nasihatte bulunmaktan yana şükrü gerektirecek her ne varsa, bu hususlarda istenilebilecek her mânevi üstünlüğe sahip olan odur. Nasihat ise, bize verilmeyen bir takatin gücüyle bu Kur'an'da onun kendisi hakkında görünür kılınanlarla ilgilidir.

İlâhi yardım için inleyip çığlıklar atarak Allah'a ulaşma, hidayet hakkında O'na iltica edip kaçma, içindeki başka maksat ve gayelerden O'na sığınma işte ona verilmiştir.

O ancak ilâhi tevfiik ve yardımı ister, hiç şüphesiz ilâhi tevfiik ve yardım, destek bakımından akıldan da, ilimden de daha üstündür. Zira ilâhi tevfiik ve yardım, kulu kendi irade ve dilemesinden sıyrıp çıkararak en büyük rahmete ulaştırır.

Bu konudaki sözler bizim kendi görüşlerimiz değildir, bilâkis O'nun kendi ilminden bize verdiği şeylerdir.”

Hâtem-i Veli'ye Verilen Hikmet; Hikmetü'l-Ulyâ:

“**Hikmetü'l-Ulyâ**”; ilâhi emir ve hükümlerin mana ve tevilini, nüzûl sebeplerini; Allah-u Teâlâ'nın tedbir ve takdirine mahsus incelikleri hâvi olan en büyük hikmettir. Bütün ilâhi hikmetlerin özü bu hikmette gizlidir.

Her şeyi bilip de Allah'ı bilmeyen, hikmet sahibi olamaz. Çünkü o kişi en yüce ve en üstün olan Allah-u Teâlâ'yı tanımamıştır.

Hikmet verilen kişiye nurânî basiret bahşedilmiştir.

Hazret-i Ali -radiyallahu anh- Efendimiz, Allah'ı bilen âlimleri tarif ederken; “**İlim, onların içlerine tam manasıyla sirayet eder.**” buyuruyorlar. (Ebu Talib el-Mekki, Kutul kulub c. 1 s. 134)

İlimin içlerine tam manasıyla sîrâyet etmesi onların, daha doğrusu öncüleri olan zâtın bâtınına yerleştirilen hikmetle alâkalıdır. Ona verilen “**İlmullah**” bütün ilimlerin özü olduğu gibi; hikmet de bütün hikmetlerin aslı ve kaynağıdır. Bu hikmet ise “**Hikmetin hikmeti**” olarak bilinen “**Hikmetü'l-Ulyâ**”dır.

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sirruh- Hazretleri “**Nevâdirü'l-Usûl**” isimli eserinde şöyle haber veriyor:

“Ona ‘Hikmetü'l-ulyâ’sını, yani ‘En yüce hikmet’ini bağışlar.”

Hikmetü'l-ulyâ; Allah-u Teâlâ onu almış, kendisine yaklaştırmış; hikmetü'l-ulyâ’sını, esrârını ona bildirmiş, kendisine âit ilmi ona bahşetmiş. Binaenaleyh hikmetiyle, bu

lütüfla o O'na ermiş, O'nunla hemhâl olmuş. Çünkü ilmini, hilmini, esrârını, hikmetini O vermiş. Onun hocası O olmuş.

Yine aynı eserin bir noktasında:

“O neciplerin seyyidi, hikmet sahiplerinin sâlihî, mânevî tabiplerin imamıdır.” buyuruyorlar. (Nevâdirü'l-Usûl fî Ma'rifeti Ehâdîsü'r-Resul c. 1, s. 619-620)

Bu O'nundur, O'ndandır. Çalışmakla elde edilmez. Sevmiş, seçmiş, ezelde koymuş. Mahlûkun hiç hükmü yoktur.

İbn-i Abbas'tan rivayet edilen bir Hadis-i şerif'te Dâvut Aleyhisselâm oğlu Süleyman Aleyhisselâm'a hitaben:

“Ey Oğul! En tatlı şey, en soğuk şey ve en yumuşak şey nedir?”

Buyurmuş ve şöyle izah etmişlerdir:

“En tatlı şey, Azîz ve Celîl Allah'ın, okunduğunda velilerini faydalandırdığı Kelâm'ıdır. En soğuk şey ise, Allah-u Teâlâ'nın, onların arasını Allah'ta birleştiren Ruh'udur. En yumuşak şeye gelince; Allah-u Teâlâ'nın, velilerini kendisiyle müjdelediği Hikmet'idir.” (Hasan bin Ali -rahmetullahi aleyh-den.)

O, velilere kelâm olur, ruh olur, hikmet olur. Onun kelâmı da, ruhu da hikmeti de Allah'tan gelir. O koymuştur.

Hadis-i şerif'in bir noktasında:

“En yumuşak şeye gelince; Allah-u Teâlâ'nın, velilerini kendisiyle müjdelediği Hikmet'idir.” buyuruluyor.

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri, Hâtemü'l-evliyâ'nın yanında gizli bulunan **“Hikmetü'l-Ulyâ”**nın, bâtnî hikmetlere has olan hangi ilim çeşitlerini içerdiğini beyân ederek; bu hikmeti elinde bulunduran bu zâtta Hazret-i Kur'an'ın ilminin bütününü toplanacağına işâret etmiş ve bu hâliyle ona neredeyse nübüvvetin başka bir yönden tevdi edileceğini haber vermiştir:

“Kişinin şu iki tedbiri görmesi, dünya ve ahiret işlerine göredir: Bunlardan biri zâhîrî hikmetlerdir. Bâtnî hikmetlere gelince; ‘Başlangıç ilmi’dir. Bu ise; gerek O'nun mülkünün zuhur etmesi, gerek O'nun Rubûbiyet'inin zuhûr edişi, gerek O'nun tedbir ve takdirinin zuhûra gelmesi, gerek O'nun yaratışının izhârı, gerek sevap ve ikâb diyârının ve hidayet ve ubûdiyet diyârının tezâhürü ve gerekse bizdeki ahlâkın izhârı ile, Allah'ın var olduğunu ve O'ndan başka bir şey olmadığını ona mütalâa ettiren ‘Hikmetü'l-ulyâ’dır. Bu ‘Hikmetü'l-ulyâ’ bu ilim türlerini kimde toplamışsa, Allah Kur'an'ın ilmini onda toplamıştır.

İşte bu sebeptir ki, ‘Ona başka bir yönden nübüvvet dercedilmiştir.’ de denilebilir.

Bunun içindir ki Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

‘On iki peygamber ümmetinden olmayı temenni ederler.’

Yâni bu sınıfa denk olmayı temenni ederler...” (Veliyyüddin: 770 no.’da kayıtlı, Tirmizî’ye âit isimsiz bir risâlenin 199^b yaprağı’ndan naklen)

Hâtemü’l-evliyâ’ya tahsis edilen ilâhi hikmet; Kur’an-ı kerim’in bâtını ve bütün ilâhi hikmetlerin aslı olan **“Hikmetü’l-Ulyâ”**dır.

Hazret:

“Hikmetü’l-ulyâ, bu ilim türlerini kimde toplamışsa, Allah Kur’an’ın ilmini onda toplamıştır.” buyuruyor. (Beyazıt Devlet Ktp. “Veliyyüddin”, nr.: 770, vr. 199^b)

Onun muallimi Hazret-i Allah’tır.

Bu ona verilmiş, başkasına ait değil.

Bâlî-i Sofyavî -kuddise sırruh- Hazretleri:

“Tıpkı (onun) şeriatla ilgili ilmi Cebrâil Aleyhisselâm’dan alması gibi, o da bu ilmi Hakk’ın hazînesinden elde eder.” buyuruyorlar. (“Şerh-i Fusûsu’l-Hikem li’l-Bâlî es-Sofyevî”; s. 52-54)

Bu ilim hikmet ilmidir. En gizli, en büyük ilimdir. Hazret-i Allah’ın bildirdiği, duyurduğu ilimdir.

Abdülkâdir Geylânî -kuddise sırruh- Hazretleri’nin **“Fethü’r-Rabbânî”** isimli eserinin **“5. Meclis”**inde şöyle buyarmaktadır:

“Kökü zemin derinliğinde saklıdır. Dalları dünya ve ahirete serin ferahlık verir. Bu dalları ilim ve hikmettir.” (5. Meclis)

Ona hem ilim vermiş, hem hikmet vermiş. Doğrudan doğruya Allah-u Teâlâ’nın verdiği bir ilimdir ve O’nun hikmetidir bu işler. O dallarda hem ilim var hem de hikmet var. İlim de kendisinin, hikmet de kendisinin, O destekliyor onu.

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri **“Kitâbu’r-Riyâze”** isimli eserinde; bu ilâhi muhafazayı ve Rabbanî tecellileri şöyle ifşa etmiştir:

“Onda Ulü’l-elbâb’ı meydana getirerek; sebepler, ilâhî himmet ve idrak hususunda da kendisine istimdat eder. O da konuşurken hikmetle konuşup, tefekkürle açıklar. Bakarken ibretle bakar. Yürürken heybetle yürür. Tutarken kuvvetle tutar. O, onun kalbini lüzumsuz düşüncelerden meneder, ilâhî tedbir ile ilgili işlerde de ondan selbeder. İşte bunların hepsi, hakikatiyle Kitap’ta ve haberde mevcuttur.” (“Kitâbu’r-Riyâze ve Edebü’n-Nefs”, Es’ad Efendi, nr.: 1312, vr. 10^b-11^a)

İşte bütün öz bunun içinde. Maske maskedir, fakat o maskenin içine O girerse dilediğini yapar. O'nun varlığı, O'nun tecelliyâtı bütün işleri görür.

Hazret-i Allah ile iş gördüğü için konuşurken hikmetle konuşur, her ne yaparsa Hazret-i Allah'ın izniyle Hazret-i Allah ile yapar ve bilir, Hazret-i Allah ile iş görür. Bu "**Hikmetü'l-Ulyâ**"dır. Bu hususta Hazret; Kitap ve Haber'i delil göstermiştir.

Hikmetü'l-ulyâ; O, O'nunla iş yapar demektir.

Gerçek hikmet, Hikmetü'l-ulyâ; Hâtem-i veli'deki tecelliyâttır.

Ulü'l-azm bir peygamber olduğu halde Musa Aleyhisselâm, Hızır Aleyhisselâm'ın hikmetli işlerindeki sırrı bilemedi. O hikmet Hazret-i Allah'ın tecelliyâttır. Hızır Aleyhisselâm dahi bunu kendinden yapmıyor, onunla yapıyor, ondan alıyor. O da Hazret-i Allah'tan alıyor.

Nitekim; Müeyyedüddîn Mahmûd el-Cendî -kuddise sirruh- Hazretleri "**Şerh-i Fusûsu'l-Hikem li'l-Cendî**" adlı eserinde; nebi ve resullerin velâyet ve yakınlıkla ilgili sırları Hâtemü'l-evliyâ mişkâtından müşâhade ettiklerini, dolayısıyla velilerin de onu ancak bu mişkâttan müşâhade edebileceklerini beyan buyurmuştur:

"Allah-u Teâlâ resullere ve nebilere, bilhassa velâyet ve yakınlığa mahsus olan ilim ve sırları müşâhade ettirirken; Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-e has kılınan velâyet cihetinden, yahut umumî velâyet cihetinden müşâhade ettirir.

Nitekim Hızır Aleyhisselâm Musa Aleyhisselâm'a;

***'Ben, Allah'ın bana kendi ilminden öğrettiği bir ilim üzere yürüyorum ki, sen onu bilmezsin! Allah'ın sana öğrettiği ilmi de ben bilmem.'* buyurmuştu. (Buhârî)**

Yani bizden herhangi birimiz, mertebe ve makam tayini ile zuhur edebilen şeylerin hepsine erişebilmiş değiliz.

Peygamber, ilâhî hikmetlerden kendisi için elde etmeye güç yetirebildiği herhangi bir şeyi, velâyeti cihetinden üç konum üzere elde eder:

Ümmet dışında, yalnız kendisine tahsis edilen hikmet,

İçine ümmetin de ortak olduğu hikmet,

Ve onun dışında, ümmetin yalnız kendisine tahsîs edilen hikmet.

İşte bu hikmetleri bir peygamber ancak velâyet mişkâtı yönünden elde edebilir.

Peygamberle halk arasına nisbet edilen 'Nübüvvet' kesilmiştir. Bu kesilme nedeniyle, Resulullah'tan sonra herhangi birine şeriat kurmak için meleğin inmemesi şeklinde bir mânâ uzak olmayıp, bu şeriata ebediyen muhâlefet edilemez.

Şu kadar var ki, velâyet'in kesilmesi mümkün değildir. Allah'tan alındığı, ilkâ edildiği, tecellî ve tâlim edildiği, öğretildiği ve ilhâm edildiği için; Allah kendisini 'Nebi ve 'Resul' diye isimlendirmeyip, 'Veli' ve 'Hamid' diye isimlendirdiği için, O'nun velilerinden kesilip bitmesi ebediyen mümkün olmaz.

En ulu müşâhadeye dâir, resullerin ve nebilerin dahi üçüncü bir gözle görebildiği ve ancak bu şekilde zikredilebilen bu sır, başka biri için yalnız Hâtemü'l-veli mişkâtından meydana gelebilir; velilerin de onu ancak bu mişkâttan müşâhade etmeleri icab eder. İyi anla!.." ("Kitâbu Şerhü'l-Fusûs li'ş-Şeyh Müeyyedüddîn el-Cendî"; Şehid Ali Paşa, no.: 1240, 135a^a-135^b yaprağı)

Bu ilâhî bir sırdır, bunun iç yüzünü açmak mümkün değildir. Buradan anlaşılıyor ki Allah-u Teâlâ ezelden ona ihsan ettiğini, murad ettiğine istifade ettiriyor. Bunlar ilâhî lütuftan başka hiçbir şey değildir.

Hâtem-i veli, velilerin sonuncusu olmasına rağmen ilâhî lütuf insanlardan kesilmiş değildir. Yani nebi ve resul kesilir, fakat Hâtem-i veli'den sonra velâyet olmayacağına göre, yine ilâhî lütuf kullarının üzerinde mevcut olur.

Müeyyedüddîn el-Cendî-kuddise sırruh- Hazretleri "**Şerhü'l-Fusûs**"unda, "**Hâtemü'l-velâye**" hakkında çok gizli ve ince bir sır noktasına işaret ederek, Hâtemü'l-evliyâ'nın hakikatinin, bütün ilâhî isimlerin sahibi olan Allah'ın nurundan vâredildiğini beyan etmiş; bütün ilâhî isimleri kendisinde toplayıp birleştiren bir hazîre olduğu için, ilâhî isimlere mazhar olan hiçbir peygamber ve velinin kendisine istimdâd edemediğini haber vererek şöyle buyurmuştur:

"O hiçbir kimseden istimdâd etmez; ilâhî vergiler hususunda herkes onun kandilinden istimdâd eder. Zira o, Allah'tan vâredildiği için, ilâhî isimlerin hazîrelerinden biri olmuştur." ("Kitâbu Şerhü'l-Fusûs li'ş-Şeyh Müeyyedüddîn el-Cendî"; Şehid Ali Paşa, no.: 1240, 146^a-146^b yaprağı)

Görüldüğü üzere bu zât Hâtemü'l-evliyâ'nın **Allah'tan vâredildiğini** beyan buyuruyor. Bu hiçbir şekilde mahlûka âit değildir. O öyle murad etmiş, kendisini bildirmek için öyle tecellî etmiş. "*Ben ona bildirdim, beni oradan öğrenin.*" mânâsına geliyor.

Onun tulumunu O yaratmış, o tulumun içine girmiş, başkasının tulumuna girmemiş. Oradan tecellî ediyor, başkasında tecellî etmiyor. Başkasında tecellî etmediği için o tulumu göstermiş. Niçin? O tulumda O olduğu için. O var o kandilde.

Her ağacın bir kabuğu olduğu gibi Cenâb-ı Hakk'ın tecelliyâtının kabuğudur bunlar. Aslında O'dur, mahlûk onun kabuğudur, kabuktan ötürü O görülmüyor. Kabuğun hiç hükmü yok amma, aslını örtüyor.

Şeyhü'l-Ekber Muhyiddin-i İbnü'l-Arabî-kuddise sırruh- Hazretleri "**Fusûsü'l-Hikem**" isimli eserinde Allah-u Teâlâ'nın Hâtem-i evliyâ'yı ezelden ayırdığına ve onun ruhî yapısına temas ederek şöyle buyurmuştur:

"Onun maddesi ruhlar arasındaki bir ruhtan değil, ancak Allah'tan gelir. Belki de onun rûhu, bütün ruhlara madde olur." ("Fusûsu'l-Hikem")

Allah-u Teâlâ ezelden o iki nuru yarattı, murad ettiğini yerleştirdi, oradan yerleştirdi.

Nitekim Karabaş Veli -kuddise sırruh- Hazretleri buyururlar ki:

“Peygamberlerin ve velilerin bu iki Hâtem’ine tahsis edilenin, ikisinden başkasına akıtılması bahis mevzuu olamaz. Bilâkis onun hâlinin ve elde edilmesinin zorluğu apaçıktır.

Çünkü kanal ikidir:

Nebilerin ve risâletin kanalı, onlarla ilgili olan her şeyin elde ettirildiği ve emânet edildiği Efdâlü’l-Kâinat Muhammed Mustafâ Aleyhisselâtu vesselâm’dır.

Velâyet kanalı ise Hâtemü’l-evliyâ olan bir imamdır. O Hâtemü’r-rusul’ün bir parçası, tâbisi ve aynı zamanda onun bâtin şeriatı hususundaki vârisidir.” (Kâşifü’l-Esrâr, Hacı Mahmud ef. no: 225, 24^b-27^b yaprağı)

Hakk’kın desteği olduğu için bu **“Velâyet”** hepsinden üstündür. Diğer velilerin velâyetinde vasıta var. Onda ise vasıta yok. Üstünlük oradan geliyor.

Allah-u Teâlâ öyle murad etmiş, o kandili O koymuş, o nuru O koymuş. **“Oradan alacaksınız.”** buyurmuş. Yoksa kişide hiçbir şey yok.

Dâvud el-Kayserî -kuddise sırruh- Hazretleri onun mânevî kemâlâtını tümüyle Allah’tan aldığını beyan buyurmaktadır:

“İlâhî vergilerin kendisine tertip edildiği ilâhî isimler, nebilerin ve velilerin Âdem’inin evlâtlarından bir oğul olan Şit Aleyhisselâm’a tahsis edilmiştir. Ancak, Hâtemü’l-velâye bundan müstesnâdır; zira o, kemâlâttan yana zuhur eden şeylerin tümünü Allah’tan alır.” (“el-Matlâ’u Husûsî’l-Kilem fî Meânî Fusûsu’l-Hikem”, Şehid Ali Paşa, nr.: 1242; vr. 34^a)

Allah-u Teâlâ bu zevât-ı kiram’a neler duyurmuş, neler bildirmiş! Onları çok büyük sırlara vâkıf ettirmiş, olmuş ve olacıklara mazhar etmiş.

“Kemâlâttan yana zuhur eden şeylerin tümünü Allah-u Teâlâ’dan alması”nın mânâsı:

Ona O karışır, başka kimse karışamaz. Ona Allah-u Teâlâ veriyor, başkasına muhtaç değil.

•

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri **“İlmü’l-Evliyâ”** kitabı’nda, Hâtemü’l-evliyâ’ya verilen **“Hikmetü’l-Ulyâ”**nın ve has velâyet sınıfının mâhiyetini beyân etmek üzere şöyle buyurmuşlardır:

“Celâli büyük, şânı ulu, kibriyâsı yüce, isimleri mukaddes olan Allah, noksanlıktan münezze olan kelimeleri ve övgüsüyle şöyle buyurmuştur:

‘Onlara Kitap’ı ve Hikmet’i öğretecek.’ (Âl-i imrân: 164)

Kitap Kur’an’ın zâhiri, hikmet ise bâtınıdır. Bu ise, kendisine ‘Hikmet’in hikmeti’ de denilen ‘Hikmetü’l-Ulyâ’dır. Onlar ‘Hikmetü’l-Ulyâ’ kendilerine verildiği vakit, nefislerinin gözü ile görmüş oldukları şeyi, artık kalplerinin gözü ile görürler.

Allah-u Teâlâ işte bununla ilgili olarak şöyle buyuruyor:

‘De ki: İşte benim yolum budur, basîret üzere Allah’a dâvet ediyorum.’ (Yusuf: 108)

Yâni görerek O’na dâvet ediyorum.

İşte o da onları dâvet eder ve onlara Allah-u Teâlâ’ya ulaştırın yolu gösterir.” (“Kitâbu İlmü’l-Evliyâ”; Haraççioğlu, no: 806, vr. 45^b-46^a)

Bu Âyet-i kerime gösteriyor ki, hidayete dâvet ancak bu şartlar gözetildiği zaman faydalı olur. Hakk’a ve hakikate dâvet; basiret üzere, ne söylediğini bilerek, ihlâs ve samimiyetle yürüyerek; nezafet ve hikmet dairesinde olmalıdır.

Peygamber Aleyhimüsselâm Hazerâtı ümmetlerini kesin delillerle dine dâvet ettikleri gibi, peygamber varisi olan ümmetin hakiki âlimleri de insanları dine dâvet ederler. Binaenaleyh ulemânın tebliği daima kat’i delillere dayandığından dolayı, onları yıkmak ve çürütmek mümkün değildir. Zanları ile onlara karşı çıkanlar her zaman zelil düşmüşlerdir.

“Hikmetü’l-Ulyâ” esrâr-ı ilâhi’dir. Allah-u Teâlâ ona bildirdiğini başka kimseye bildirmedeği için, onun bildiğini başka kimse bilmediği için o **“Hikmetü’l-Ulyâ”**ya vasil olmuştur. Bu ise doğrudan doğruya yakınlık makamıdır. Allah-u Teâlâ’nın çektiği, bildirdiği, duyurduğu kullara mahsustur. Tahsil ile elde edilmesi mümkün değildir. Bizzat muallimi olan Hazret-i Allah’ın öğretmesi ile mümkündür, O’ndan gelen bir ilimdir.

Nitekim İmam-ı Rabbânî-kuddise sırruh- Hazretleri buyururlar ki:

“Bu dikkat sonunda elbette bileceklerdir ki, bu mârifet ve ilimler, ulemânın ilimleri, evliyânın da mârifeti ötesindedir.

Hatta onların ilimleri, bu ilimlere nispetle kabuk kalır.” (317. Mektup)

Allah-u Teâlâ en gizli hikmeti ona bildirmeyi, ona duyurmayı murad etmiş, onunla olmayı murad etmiş. Bu ise Hazret-i Kur’an’ın bâtını mânâsıdır. Daha doğrusu hep O da, robotunu öyle kullanıyor. Herkes robotu görüyor, O’nu görmüyor.

Velilerin “Şeyh’ül-Ekber”ine Allah-u Teâlâ Hâtem-i veli’yi o kadar net bildirmişti ki, onun hiçbir tahsili olmadığı, hiçbir kimseden tek bir harf öğrenmediği halde bu Hâtem-i velâyet’e eriştirileceğini biliyordu.

Bunu öğrenmek için onun şu sözlerine kulak vermek yeterlidir:

“Allah seni kelimeleriyle te’yid etsin, hikmetlerinin bilgisini sana versin ve öncülük sırrını sana açıklasın!

Bil ki, Hâtem velâyet bayrağının taşıyıcısı ve makâmın ve gâyenin nihâyeti olur. Nitekim o, hiç bilmezken Hatm oldu ve cesedlenmiş bir rûhâniyet ve müteaddit bir ferdâniyyet içinde, dilemeksizin ve tasarruf etmeksizin iş onda vâroldu.” (“Ankâ-i Muğrib fî Ma’rifeti Hatmü’l-Evliyâ”)

Aslında işi gören o rûhâniyet, fakat onun maskesi o rûhâniyeti örtüyor.

Rabbü’l-âlemîn öyle murad etmiş, ona vermeyi murad etmiş o kadar. Yoksa onun aklına hayâline gelen birşey değil.

Allah-u Teâlâ Ahzâb sûre-i şerif’inin 46. Âyet-i kerime’sinde Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz’i **“Sirâc-ı münîr”** yani **“Nur saçak kandil”** olarak vasıflandırmıştır. O Allah-u Teâlâ’nın nurudur. Allah-u Teâlâ’nın nuru onun içindeydi, içindeki o nur yayılıyordu, amma beşer lambasıyla örtülüydü. O nur ile hareket eder, amma beşeriyet sıfatı o nuru örter.

İşî gören Resulullah’ın nurudur, işî gören Kudsî ruhtur, fakat halk onu görmez.

“Cesetlenmiş rûhâniyet” denildiğine göre, içinde O var.

İşte;

“İçinizde... Görmüyor musunuz?” (Zâriyât: 21)

Âyet-i kerime’sine vâsıl olanlar yalnız bunlardır.

Bunlar Hazret-i Allah’ı görür, kendisini görmez. O’nun kudretini seyrederken, maske olduğunu gözü ile görür. Her şeye vâkif olmuş olsa, zerresini nefsine mâletmez. Çünkü nefsini orada hiçbir payı yoktur. Aslını gördüğü için şöyle der:

“Var ile övünürüm, varlığımdan utanırım.”

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sirruh- Hazretleri devamla buyururlar ki:

“İşte o da onları dâvet eder ve onlara Allah-u Teâlâ’ya ulaştırın yolu gösterir.

Devamla şöyle buyuruldu:

‘Ben de, bana tâbi olanlar da!’ (Yusuf: 108)

Bu basiret ancak Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-e tâbi olan için geçerlidir. O’nun tâbileri de o kimselerdir ki, O’nun yolu üzerinde kalpleriyle Allah’a seyrederler. O’nun tâbileri işte onlardır.”

Yani vekili olan için geçerlidir. Çünkü onun vekili onun yolunu tarif eder.

Ona tâbi olanlar aynı yol üzerindedirler. Onlar da o yol üzerinde irşad ederler, onlar da insanları basiret üzerine Allah-u Teâlâ'ya çağırırlar. **“Emr-i bil-ma'ruf nehy-i anil-münker”** vazifesini onlar yaparlar. Onlar vazifedârdır. Allah-u Teâlâ kime vazife verdiyse onu korur, ancak o dâvet eder, o irşad eder. O'nun dâvetçileri de asıl bunlardır. Çünkü bunlara gösterilen esrâr başkasına gösterilmemiştir. Onlar hiçbir ücret almazlar, liveçhillâh çalışırlar, hiçbir kınayıcının kınamasından korkmazlar.

O yolun üzerine O koyacak, O vazife verecek, hıfz-u himâyesinde tasarruf-u ilâhîsinde yürütecek, başka türlü olmaz, mümkün değildir.

Basiret; onlar Allah-u Teâlâ'nın göstermesi ile görürler. Hikmeti duyurması ile bilirler, onlar göre göre, bile bile konuşuyorlar da siz farkında değilsiniz.

Abdülkâdir Geylânî-kuddise sırruh- Hazretleri bu hususu şöyle tarif ediyorlar:

“Dinin hikmet yönü tarafını en iyi bilen odur.

Allah-u Teâlâ birçok bilinmeyen ilimleri onun kalbine yerleştirmiştir.

Hiç kimsenin erişemeyeceği sırları ona sezdirmiştir.

Bu saf ve temiz kul, Allah tarafından seçilmiş, sevilmiş ve Hakk'a cezbedilmiştir.

İlâhî hikmetlerin çözüldüğü kapıya yalnız bu insan yetişmiştir.

Hidayet yolları buna açıktır.

İstidat bunda çok büyüktür ve bütün sırları anlamak kabiliyeti vardır.

Bunda bilgi sonsuz, hikmet ölçüsüzdür.” (Fütûhü'l-Gayb)

Abdülkâdir Geylânî-kuddise sırruh- Hazretleri'nin: ***“Bunda bilgi sonsuz, hikmet ölçüsüzdür.”*** sözünün mânâsı;

Bilgi, Allah-u Teâlâ'nın bildirdiğini bilir. Hikmet ise, duyurduğunu da bilir. Bildirdiği âşikârdır, duyurduğu gizlidir. Çünkü ona duyurduğu onda kalmak zorundadır, onu açamaz, amma bildirdiğini açabilir.

Duymak ayrı, işitmek ayrıdır. Allah-u Teâlâ'nın zâhirde verdiği kulaktan işitiyorsun. Bâtında ise O'nun ilhamını, O'nun beyanını duyuyorsun. Arada çok büyük fark vardır. İşitmek zâhirdedir, duymak ise bâtındadır. O duyuracak, kalbin kilidini açacak, O hitap edecek, sen de duyacaksın.

“Resul ve nebilerin vekilidir, işte peygamberler bunu vekil etmişlerdir.” (33. Makâle)

Onlar vazifeyi ona bırakmışlar.

O onun vârisi, onun vekilidir, ona vekâleten iş görür. Onunla iş görür.

Diğer bir ifşaatında şöyle buyuruyor:

“Bu dalları ilim ve hikmettir.” (5. Meclis)

Doğrudan doğruya Allah-u Teâlâ'nın verdiği bir ilimdir ve O'nun hikmetidir bu işler. Ona hem ilim vermiş, hem hikmet vermiş. O dallarda hem ilim var, hem hikmet var. İlim de kendisinin, hikmet de kendisinin. O destekliyor onu.

Şeyhü'l-Ekber Muhyiddîn İbnü'l-Arâbî-kuddise sırruh- Hazretleri Hâtemü'l-evliyâ olan zât hakkında eşine rastlanmadık çok açık işaretler verdiği **“Ankâ-i Muğrib fi Marifeti Hatmü'l-Evliyâ”** adlı kitabında; Hâtemü'l-evliyâ'nın apaçık alâmetlerinin ve yapacağı vazifeye dâir pek çok bilginin, Kur'an-ı kerim'deki bâzı Âyet-i kerime'lere ve Resulullah Aleyhisselâm'ın bazı Hadis-i şerif'lerine yerleştirildiğini haber vermiş; onun bu alâmetlerini, büyük bir keramet olarak asırlar öncesinden halka ifşâ etmiştir:

“Bil ki Allah-u Teâlâ, kendisine tâbi olunan en büyük imamı; velâyet bayrağının ve mührünün taşıyıcısı, cemaatin ve hikmet ehlinin öncüsü olan bu kerem sahibi ‘Hatm’i zikretmiş; Azîz Kitab’ının pek çok yerinde ondan haber vererek, bir ayırım ortaya koymak için onun mertebesiyle ilgili tembihlerde bulunmuştur.” (“Ankâ-i Muğrib fi Marifeti Hatmü'l-Evliyâ ve Şemsü'l-Mağrib”, s. 72-75, bas.: Muhammed Ali Sabîh Matbaası, Mısır, 1954)

Hazret; **“Hikmet ehlinin öncüsü”** diye vasfettiği Hatem-i Veli'den, Kur'an-ı kerim'de çok yerde zikrinin geçtiğini, ondan haber verildiğini ifşa ediyorlar. Bunlar hep O'nun ihsanı, O'nun ikramı...

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri **“Şifâu'l-Alîl”** adlı eserinde **“Bayraklılar ashâbı”**ndan sözettikten hemen sonra, **“Hikmet sahipleriyle dost ol, büyüklerle otur!”** Hadis-i şerif'iyile de yine bu tabakanın kastedildiğini ifade etmiş ve **“Hikmetü'l-Ulyâ”**yı elinde bulunduran bu has tabaka ile, diğer velilerin hikmeti arasındaki farkı beyan etmek üzere şöyle buyurmuştur:

“Abdülcabbar bin İbnü'l-Ûlâ ile; Süfyan'ın, Zekeriyâ bin Ebî Ziyâde'den, onun Ali İbnü'l-Ekmer'den, onun Ebî Cahîfe'den, onun da başkasından merfû olarak bildirdiği, Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-den gelen şu rivâyetle de bizim söylediğimiz şey tahakkuk eder:

‘Âlimlere sor, hikmet sahipleriyle dost ol, büyüklerle otur!’”

“Bunlar O'nun rahmetiyle yaratıldıkları, O'nun lütfu hakkında konuştukları ve O'nun nezih yakınlığı ile arındıkları için; Allah'ın kibriyâsının içinde büyümüş, Allah'ın azametiyle ululaşmış bir topluluktur.

Aynı zamanda onlar, ‘Hikmetü'l-ulyâ’ ehlidir.

İlim, ‘İlm-i billâh: Allah'ı bilme’ ve ‘İlm-i bi-emrillâh: Allah'ın işini bilme’ olmak üzere iki olduğu gibi; hikmet de ikidir.

Her ilmin bir hikmeti vardır. İlim zuhur eden şey, hikmet ise onun bânını olan şeydir. Dolayısıyla ilim iki olduğu gibi, bunun için hikmet de ikidir: O'nu bilmenin hikmeti -ki bu 'Hikmetü'l-ulyâ'dır-; O'nun işini, tedbirini ve sanatını bilmenin hikmeti.

Peygamberlerin yolu üzere seçilerek O'na çekilen 'Büyükler', O'nun 'Hikmetü'l-ulyâ'sına kadar ulaşırlar.

Velilerin yolu üzere O'na seyredenler ise; dünya, nefislerin ayıpları ve gerek O'nunla ilgili işler, gerekse ilâhî vergiler hususunda sıdkı bilme hikmetine ulaşırlar.

'Büyükler' olan öncekiler, O'nun ferdâniyyet'i ile dirilmekten bahseden, O'nun vahdâniyyet'ine nazar eden, O'nun kabzası (himayesi) içinde hareket eden, hallerinde ve işlerinde O'nun adına kullanılarak kendilerine nazar edilen bir topluluktur. Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-e, kendisine karşı tâzim, yüceltme, itminanla güven duyma, sıdk-ı tevekkül, hüsn-ü zan, beklentilerinin büyüklüğü ile; gerek bağılıkları, gerek temizlenmeleri, gerek arınmaları, gerekse ayrılmaları hususunda, kendi yolu üzere biat edenler de onlardır. Ayrıca onlar, yakınlık menzillerinden ve has meclislerden kendisine muttali olmak sûretiyle, O'nun halk içindeki tedbirini de onunla kavrayarak; sekîne ile ona sadâkat gösterir ve vakar ile onu korurlar." ("Kitâbu Şifâu ve'l-Alîl"; Veliyyüddin, no: 770. 6^b-7^a yaprağı)

Hazret, Hikmetü'l-ulyâ'yı, O'nu bilmek, O'nun işini bilmek, O'nun tedbirini bilmek, O'nun sanatını bilmek olarak tarif ediyor.

Allah-u Teâlâ ona veriyor, duyuruyor, onda tecellî ediyor, o tecelliyât onlara aksediyor, o aksin verdiği nimetler onların üstünde tecellî ediyor. Güneş bir yere vurduğu zaman orayı ısıtır, nur-i ilâhî vurduğu zaman da onların gönlünü ısıtır.

Ashâb-ı kiram böyle yetişti, o nurdan yetişti. Onlar böyle olduğu gibi ihvanı da sevmişler, seçmişler, almışlar.

İşin özü; Allah-u Teâlâ onlara nazar eder, onlara ihsan eder, o ihsan ettiğini onlardan bekler. Onlara verdiği için onlardan bekler.

“Hikmetü'l-Ulyâ”nın ve “İlmin Kökleri”nin Hâtem-i Veli'ye Tahsis Edilişi:

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sirruh- Hazretleri, Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Kütüphânesi'nde kayıtlı bulunan “**Kitâbu İlmü'l-Evliyâ**” isimli eserinde Allah-u Teâlâ ile konuşan muhaddes velilerin vasıflarından söz ederken, onlardan birinin yakınlık nûrunun, peygamberlerin yakınlık nûrundan daha öne geçeceğini ifade etmiş; onun bu yakınlıkla ilmin köklerine kadar vâsıl olacağını ve nübüvvete dair ilimden büyük bir pay alacağını haber vermiştir:

“Allah’ın Hikmetü’l-ulyâ’sına kadar ulaşabilenler, O’nun Vahdâniyyet’inin içinde yürüyenler, ya da has meclislerde Vech-i Kerîm’e vâsıl olanlar... İşte bunlar peygamberlerle neredeyse aynı seviyede bulunan Hassü’l-has muhaddeslerdir!”

“Bu muhaddesler öyle kimselerdir ki, peygamberlerin menzillerine kadar yaklaşabildikleri için, neredeyse peygamberlere karışırlar. Onların nûru peygamberlerin yakınlık nûrundan daha da büyüyebilir. Buna nüfûz ettikleri taktirde, ilâhî tedbirin esâsına ve ilmin köklerine kadar vâsıl olurlar.

Muhaddesler derecelerine göre Nübüvvet’ten de pay alırlar. Nitekim onların kimine Nübüvvet’in yarısı verilir.

Onlardan bir kimseye bundan daha da fazlası verilir ki, ona bu güçle peygamberlerin seçkinlik ve temizliği de verilir. İlâhî Nûr, ona işte bu güçle verilir. Bu güçle ona yakınlık da verilir. Bu güçle ona Hakk ile konuşabilme de verilmiştir. Onun mevcûdiyeti de işte bu güce göredir.” (“Kitâbu İlmü’l-Evliyâ”; Haraççioğlu, no: 806, 29^a-29^b yaprağı)

“O’nun vahdâniyeti içinde yürüyenler” kimlerdir?

Onlar Allah-u Teâlâ’nın hıfz-u himayesinde ve tasarruf-u ilâhîsinde yürürler. Onların iradesi elinde değildir. Nitekim Muhyiddin-i İbnü’l-Arabî-kuddise sırruh- Hazretleri onları: **“Cesetlenmiş bir ruh”** olarak vasıflandırmıştır. Sık sık arzettiğimiz gibi o bir maskeden ibarettir. Onu yürüten, yöneten, duyuran, gösteren Hazret-i Allah’tır.

O, O’nun kabzasındadır, O’nunla hareket eder. O’nunla hareket ettiği için; O’nun ilmiyle, O’nun hilmiyle, O’nun göstermesiyle, O’nun bildirmesiyle yürür, bilir ve bildirir.

“Has meclislerde Vech-i kerim’e vâsıl olanlar”a gelince;

Allah-u Teâlâ onları lütufla çekmiştir, hâliyle hallendirmiştir, yakınlığını duyurmuştur. O’nunla rahat görüşür ve konuşur. İşte **“Muhaddesler”**ın öz sırrı budur, O’nun bildirmesi ile olan bir husustur. O duyuracak, O gösterecek, sen de göre göre, bile bile bildireceksin.

Nitekim Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bir Hadis-i şerif’lerinde şöyle buyururlar:

“Sizden önce gelip geçen ümmetler içinde muhaddesler (Allah-u Teâlâ tarafından ilham olunan insanlar) vardı.

Eğer ümmetim içinde de böyle bir kimse varsa, o da şüphesiz Ömer’dir.” (Buhârî)

Bu hakikati şimdi Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri’nin beyanlarından anlıyoruz. Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz’in buyurduğu bu muhaddesler âhir zamanda da zuhur edecek ve esrâr-ı ilâhîyi duyuracak, bilecekler ve bildirecekler.

Yani geçmiş ümmetlerde yetiştiği gibi, Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- Efendimiz'de tecellî ettiği gibi, bugün de mevcut olduğunu bilin.

Onlar Allah-u Teâlâ'nın doğrudan doğruya kendi iradesi altında yürüttüğü kullardır.

“Allah'tan korkar takvâ sahibi olursanız mualliminiz Allah olur.” (Bakara: 282)

Âyet-i kerime'sinde buyurulduğu üzere onların muallimi bizzat Allah-u Teâlâ'dır. O bir hayâlden heyûlâdan ibarettir. Bütün kuvvet ve kudret, mülkün sahibi olan Allah-u Teâlâ'dadır. O onları dilediği şekilde doldurur, yürütür.

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri devamlı buyururlar ki:

“Bu muhaddesler öyle kimselerdir ki, peygamberlerin menzillerine kadar yaklaşabildikleri için, neredeyse peygamberlere karışırlar. Onların nûru peygamberlerin yakınlık nûrundan daha da büyüyebilir.”

Onlar Allah-u Teâlâ'nın hususi kullarıdır. Peygamberlere vekâleten vazife gördükleri için, niyetlerine ve çalışmalarına göre peygamberlere yaklaşırlar. İşte buraya Ashâb erişemez.

“Buna nüfûz ettikleri taktirde, ilâhî tedbirin esâsına ve ilmin köklerine kadar vâsıl olurlar.”

Allah-u Teâlâ dilediği bütün esrârı duyurur ve ilmin köklerine kadar iner.

Nitekim Bâli-i Sofyavî -kuddise sırruh- Hazretleri Fusûsü'l-Hikem şerhi'nde Hâtem-i veli'den: **“Zâtîyyet hazinelerinin anahtarları elinde bulunduran zât...”** diye vasıflandırmıştır. (“Şerh-i Fusûsü'l-Hikem-i Bâlî”, s. 39)

“Allah-u Teâlâ'ya âit olan gizli sırları ifşâ eden.” mânâsına gelir.

Sizin anlayacağınız mânâ şudur:

Allah-u Teâlâ dilediği bütün esrârını duyurur, çözülmesi gereken bütün işleri bildirir. Dilediği kadar her şeyi anlar, amma kişinin nasibi kadar duyurmaya çalışır, nasibi kadar açar.

“Muhaddesler derecelerine göre Nübüvvet'ten de pay alırlar. Nitekim onların kimine Nübüvvet'in yarısı verilir.”

Niçin? Vazifesi o olduğu için.

“Onlardan bir kimseye bundan daha da fazlası verilir ki, ona bu güçle peygamberlerin seçkinlik ve temizliği de verilir.”

Bu üçüncü kısmı tarif etmek için ilim ve akıl yetmez. O Allah-u Teâlâ'nın kabzasında yürüyen bir kimsedir.

Nitekim Hakim et-Tirmizî -kuddise sırruh Hazretleri: **“Üçüncü sınıf ise tarife sığmaz.”** buyuruyor.

Doğrudan doğruya O'nun lütfu tecellî ediyor. Dilediğine dilediği kadar verir. Zaten hep O'nun lütfu.

Âyet-i kerime'sinde buyurur ki:

“Bu Allah'ın fazl-u ikramıdır, kime dilerse ona verir. Allah büyük lütuf sahibidir.” (Cum'a: 4)

“İlâhî Nûr, ona işte bu güçle verilir. Bu güçle ona yakınlık da verilir. Bu güçle ona Hakk ile konuşabilme de verilmiştir. Onun mevcûdiyeti de işte bu güce göredir.”

Bunun içyüzü şudur: Vallâhi insan bir maskeden ibarettir, maskeyi çıkar O var, maskeyi indir sen varsın. Amma bu hâli yaşayabilmek çok güçtür. Hep O'nun lütfu, O'nun ihsanı, O'nun gücü, O'nun ikramı. Gel de nefse anlat. Çünkü insan varım diyor ve her şeyi kendi varlığında arıyor, O'nun varlığında aramıyor, kendi varlık zannı içinde yorum yapıyor. Bu gibi kimseler Hakk'ı nasıl bulur, Hakk'tan nasıl konuşur? Hakk ile değil ki. İşitiyor amma neyi işitiyor o da bilmiyor.

“İşte bu tabaka bu ilâhî harflerden her harfi bilir. Her kelimenin hakimiyetinin ortaya çıkışıyla, ilâhî işler üzerindeki gücüyle ve ilâhî işler hakkında elde ettiği fayda ile, ilâhî ilme göre onu isimlendirmeyi de bilir. Vakar ve Hürmet'ten de kendisine pay verilerek, tevdî olunan kelimenin mânâsından faydalanılması gerekeni elde eder.” (“Kitâbu İlmü'l-Evliyâ”)

Daha doğrusu şu hususu size açık olarak arzedeyim ki; içinde O var, O yürütüyor, O buyuruyor, O duyuruyor, karşıda beşer görünüyor. Bu işin aslı ve özü budur. Rûhâniyet cesetlenmiş, o ceset O'nu göstermiyor. Aslında işi yapan hep Hazret-i Allah'tır.

Nitekim Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri **“Nevâdirü'l-Usûl”** adlı eserinde buyurur ki:

“O öyle bir kimsedir ki, ona yeryüzünde: ‘Ey Vâhidî!’ diye nidâ eden doğru söylemiştir.”

İşte buraya sizin aklınız ermez, buraya yaklaşmayın, çözmeye de çalışmayın. Marifetullah ehlinin ilmi dahi bu ilim karşısında kabuk kalırsa, buraya kim girebilir? O öyle tecellî edip öğretmiş. Onun muallimi halk olsaydı, halk sapıtıp giderdi.

Allah-u Teâlâ dilediğini ona bildirir, gösterir, duyurur, buldurur. Çünkü O'nunla halleşiyor. Onu O bilir.

Hakîm-i Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri **“Nevâdirü'l-Usûl”** adlı eserinde şöyle buyurmaktadır:

“Allah-u Teâlâ, onun kalbini dünyevî dert ve meşgaleden alıkoyar. Kendisine yüksek hikmetini bahşeder. Onu Tevhid’ine sevkeder, nefsini görmekten ve hevânın gölgesinden yolunu uzak eder.

Diğer ehlullah’ın defterlerine bunu emin kılar. Kendisine onların makamlarını tanıtır ve derecelerine muttali kılar. Bu hâliyle o, nücebânın efendisi, hükemânın sâlihî, dertlerin şifâsı, mânevi tabiblerin imamı olur.” (Nevâdirûl-Usûl, cilt:1, sh: 339)

Hakk Celle ve Alâ Hazretleri bir Hadis-i kudsî’de buyurur ki:

“Sonra ben yüzümle onlara yönelirim. Yüzümle yöneldiğim bir kimseye neyi vermek istediğimi, herhangi bir kimsenin bileceğini mi sanırsınız?”

Allah-u Teâlâ devamla şöyle buyurdu:

“Onlara ilk vereceğim şey nuru kalplerine akıtmaktır. İşte o zaman ben onlardan haber verdiğim gibi, onlar da benden haber verirler.” (Hâkim)

Binaenaleyh Hâtemü’l-evliyâ’ya ihsan buyurulan her lütuf gibi, bâtınına yerleştirilen hikmet-i İlâhî’de bir esrâr-ı ilâhî’dir; Hadis-i kudsî’den anlaşılacağı üzere herhangi bir kimsenin dışarıdan bu esrarı çözmesi mümkün değildir. Değil sıradan bir kimsenin, büyük velilerin dahi bu ilmi çözemeyeceği, Evliyâ-i kiram Hazerâti’nin yukarıdaki beyanları ile sabittir.

Abdullah-ı Bosnevî -kuddise sirruh- Hazretleri insânî kemâlin hakikatiyle ilgili ilimlerin ve zâhiri ve bâtni tüm ilâhî mertebelerin, ancak **“Hâtemü’l-velâye”** mişkâtından müşâhade edilebileceğini beyan ederek şöyle buyurmuşlardır:

“Mutlak insânî kemâlin hakikatine mahsus olan ilimler; şüphesiz ki ancak, resullerin ve velilerin Hâtem’inin mişkâtından (kandilinden) elde edilebilirler. İlâhî mertebelerin zâhirleri ve bâtınları cihetinden, her iki mertebenin de verildiği ‘Hâtemü’l-velâye’ mişkâtı olmadan müşâhade edilemezler.” (“Şerhü’l-Fusûs li’l-Bosnevî”; Nâfiz Paşa, no: 536, 454-455. yp.)

Yani ona verdiği gizli sırları almadıkça gizli sırlara vâkif olamazlar.

Öyle murad etmiş. Allah-u Teâlâ onu dilediği zamanda oraya koymuş. Koyduğu zaman hem o kişi alır, hem nasipdar olanlar alır. O kandile o ilmi O koymuş.

Çünkü ona hem peygamberimizin nurunu vermiş, hem velâyet nurunu vermiş. Nurunun hassasiyetini de ona verdiği için oradan bakılıyor, ölçüler oradan yapılıyor.

İmâm-ı Rabbâni -kuddise sirruh- Hazretleri yine bir mektuplarında:

“Bu ilimlerin ve mârifetin sahibi, bu binin müceddididir. Ki bu, ona bakanlara gizli bir mânâ değildir.” buyuruyor. (“Mektûbât”; 317. Mektûb)

Yani onu görmüyorsan, ona Allah-u Teâlâ'nın ihsan ettiğini de mi görmüyorsun, oradan da mı tanıyorsun?

Buradan anlaşılıyor ki bu doğrudan doğruya Allah-u Teâlâ tarafından gönderilmiş, desteklenmiş, O'nun ilmi ile hikmeti ile mücehhez olmuş.

Bu Hâtem meselesi tamamen esrârdan ve çok gizli bir perdeden ibarettir. Hakkında söylenen bütün sözler zâhiri ilim gibidir. Zâhiri ilim de dış perdedir, hakikat iç perdedir, bu da onun gibidir. Bütün bu sözler dış perdenin üzerindeki nakışlara benzer, perdenin içerisini anlamak, anlatmak, çözmek mümkün değildir. Çünkü o hiç bilmezken Hâtem doldu. Onu O idare ediyor, onun bu işle ilgisi yok. O öyle murad etmiş, bu murad-ı ilâhînin tecellîsine mahlûkun aklı ve ilmi yetmez.

ÖncekiSonraki

Devamını Oku

Fâtiha Sûre-i Şerif'inin Tefsiri (26) KUR'AN-I KERİM TEFSİRİ Dizi Yazı - Tefsir

Allah-u Teâlâ'nın Nur'u, Âlemlerin Gurur ve Sürûru Muhammed Aleyhisselâm (7) HAZRET-İ MUHAMMED Aleyhisselâm Dizi Yazı - Resulullah Aleyhisselâm'ın Hayat-ı Saâdetleri

Rizâya Dayanan İşlerle Meşgul Olmak Muhterem Ömer Öngüt -kuddise sırruh- Efendi Hazretleri'nin Hayat-ı Saadetlerinden İnciler ve Hatıralar (126) Dizi Yazı - İnciler ve Hatıralar

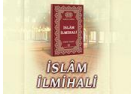
Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- (53) EVLİYÂ-İ KİRÂM -Kaddesallahu Esrârehüm- HAZERÂTİ'NİN "HÂTEMÜ'L-EVLİYÂ" HAKKINDAKİ BEYAN ve İFŞAATLARI 249) Dizi Yazı - "Hâtemü'l-Evliyâ" Hakkındaki Beyan ve İfşaatlar

Saînüddin Ali Türki -Kuddise Sırruh- (3)Allah-u Teâlâ'nın Sevgilileri'nin İfşaatlarına İzah ve Açıklamalar (182)Dizi Yazı - Hatm'ül Evliya Hakkında İzah ve Açıklamalar

Hâtem-i Enbiya Muhammed Aleyhisselâm ve Ashâb-ı Kiram (7)TASAVVUF'UN ASLI HAKİKAT VE MARİFETULLAH İNCİLERİDizi Yazı - Tasavvuf

Ölümün Hakikati Cenaze İşleri ve Berzah Hayatı (11)İSLÂM İLMİHALİDizi Yazı - İslâm İlmihali

HAZRET-İ EBU BEKİR SİDDİK -Radiyahi Anh- (95)ASHÂB-I KİRÂM -Radiyahi anhüm-HAZERÂTİ'NİN HAYATI Dizi Yazı - Ashâb-ı Kiram -r. anhüm-

Çocuklarda Mahremiyet EğitimiEĞİTİMCanan Büşra Kara

Hakikat 337. Sayı

Bismillahirrahmanirrahim

“Allah-u zül-celâl vel-kemâl Hazretleri’ne; O’nun sevdiği ve beğendiği şekilde bitmez-tükenmez hamd-ü senâlar olsun.

Peygamberimiz Efendimiz'e, onun diğer peygamber kardeşlerine, hepsinin Âl ve Ashâb-ı kiram'ına, etbâına, ihsan duygusuyla kıyamete kadar onlara tâbi olup izinden gidenlere; sonsuzların sonsuzuna kadar salât-ü selâmlar olsun.”

Muhterem Okuyucularımız;

“**Dinde bilgi ve anlayış**” mânâsına gelen **hikmet**; seciye ve nur olarak Allah-u Teâlâ tarafından ihsan buyurulmuştur.

Hikmet ayrıca; Allah-u Teâlâ'nın emrini anlamak, varlık düzeninde her şeyi yerli yerince koymak, doğru ve anında karar verebilmek, sözün doğrusunu ve isabetli olanını söylemek, insana istikamet veren faydalı ilim mânâlarına gelir.

Hikmet, Hazret-i Allah'ın bildirdiği ve duyurduğu bir ilimdir.

Hikmet saygı dolu bir Allah korkusudur. Çünkü Allah korkusu hikmetin başıdır.

İlâhî hükümlere uymak ve Rahman olan Allah'tan korkmak yolun başıdır.

Hikmetin başı ise Allah korkusudur. Her şeyden evvel Allah-u Teâlâ'dan korkması, emrettiği şekilde hareket etmesi gerekir.

Kısacası hikmet, Hakk'ı bilmektir.

Her şeyi bilip de Allah'ı bilmeyen, hikmet sahibi olamaz. Çünkü o kişi en yüce ve en üstün olan Allah-u Teâlâ'yı tanımamıştır.

Hakîm olan Allah hikmeti dilediğine verir.

Kime hikmet verilmişse hakiki ilim ondadır.

Hikmet ilâhi bir nurdur, hak ile bâtılı, hakikat ile dalâleti, iyi ile kötüyü, hayır ile şerri tefrik etmeye vesiledir. Hakiki ilim ve amel-i sâlih hikmetin özüdür.

Allah-u Teâlâ bir Âyet-i kerime'sinde şöyle buyuruyor:

“Allah hikmeti kime dilerse ona verir. Kime de hikmet verilirse, ona muhakkak ki çok hayır verilmiştir. Bunu ancak akl-ı selim sahipleri düşünüp anlar.” (Bakara: 269)

Bu Âyet-i kerime'nin tefsiri hakkında, Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

“Bu Âyet-i kerime'deki hikmetten murad, Kur'an'ı anlamaktır.” (Darimî)

Hikmet ilimlerin en yücesidir ve varlıkların en üstününü bilmekten ibarettir. Allah'ı tanıyan kişi hikmet sahibidir. Onun sözü başkasının sözünden farklı olur. Çünkü o, hemen elde edilecek faydaları gözetmek yerine, sonuçta fayda verenleri gözetir.

Hikmet, dünya ve ahiret hayırlarını içine alır. Hikmetsiz bir hayıra erilirse, bir hikmet ile binlerce hayıra erilir.

Hikmet öyle bir nurdur ki, insanı mârifetullaha nâil eder.

Cenâb-ı Hakk'ın ilim ve hikmet verdiği bu kimselerin sözleri hikmetli, fiileri isabetli, görüşleri basiretlidir.

Allah-u Teâlâ'nın bütün hükümlerinde birer hikmet, emir ve yasaklarında insanlar için birer menfaat vardır. Ya bir zararı giderir veya bir menfaat sağlar.

Yapılmasında kulları için fayda bulunan şeyleri emretmiş, zararlı olanların yapılmasını da yasaklamıştır. Bu sebeptendir ki insanların ilâhî emir ve yasaklara uymaları ve Allah-u Teâlâ'dan korkarak aykırı davranışlarda bulunmaktan sakınmaları gerekir.

Çünkü her şey Allah-u Teâlâ'nın sonsuz hikmetlerini ihtiva eden iradesi ile olmaktadır. Hikmet neyi iktiza ediyorsa onu yapar, ona göre tecelli eder.

“Şüphesiz ki Rabb'in hükmünde hikmet sahibidir, bilendir.” (En'âm: 128)

...

Bu ay içerisinde idrak edeceğimiz **“Mevlid Kandili”**nizi tebrik eder, tüm İslâm âlemi'ne hayırlara, belâ ve musibetlerin def'ine vesile olmasını Allah-u Teâlâ'dan niyaz ederiz.

Baki esselâmü aleyküm, ve rahmetullah...

**“Eğer Yeryüzündeki Bütün Ağaçlar Kalem, Denizler de Mürekkep Olsa ve Hatta Buna Yedi Deniz Daha Eklense, Yine de Allah’ın Kelimeleri Tükenmez. Şüphe Yok ki Allah Aziz’dir, Hikmet Sahibidir.”
(Lokman: 27)**

**“Allah Hikmeti Kime Dilerse Ona Verir. Kime de Hikmet Verilirse, Ona Muhakkak ki Çok Hayır Verilmiştir. Bunu Ancak Akl-ı Selim Sahipleri Düşünüp Anlar.”
(Bakara: 269)**

**“İnsanları Rabb’inin Yoluna Hikmetle ve Güzel Öğütle Dâvet Et.”
(Nahl: 125)**

**“Bâtın İlmi Allah-u Teâlâ’nın Sırlarından Bir Sır, Hikmetlerinden Bir Hikmettir, Onu Ancak Dilediği Kulunun Kalbine Atar.”
(Hadis-i Şerif)**

**“Onlar Kur’an Ehli, Allah Ehli ve Allah’ın Has Kullarıdır.”
(Hadis-i Şerif)**

O’NUN HAS KULLARI HİKMET SAHİBİDİR

“Hikmet ilimlerin en yücesidir ve varlıkların en üstününü bilmekten ibarettir. Allah’ı tanıyan kişi hikmet sahibidir. Onun sözü başkasının sözünden farklı olur. Çünkü o, hemen elde edilecek faydaları gözetmek yerine, sonuçta fayda verenleri gözetir. Marifetullah ilmi Allah-u Teâlâ’nın hususiyetle onlara bahşettiği kendi ilminden bir ilimdir, hikmetlerinden bir hikmettir. Bunların hepsi Hazret-i Allah ve Resulullah Aleyhisselâm’ın bahşettiği nimetlerdir, kişiye ait değildir. “Dinde bilgi ve anlayış” mânâsına gelen hikmet; seciye ve nur olarak Allah-u Teâlâ tarafından ihsan buyurulmuştur. Hikmet ayrıca; Allah-u Teâlâ’nın emrini anlamak, varlık düzeninde her şeyi yerli yerince koymak, doğru ve anında karar verebilmek, sözün doğrusunu ve isabetli olanını söylemek, insana istikamet veren faydalı ilim mânâlarına gelir. Hikmet saygı dolu bir Allah korkusudur. Çünkü Allah korkusu hikmetin başıdır. Azâmet-i ilâhî’yi bilenler o nispetle Allah’tan korkarlar. Kısacası hikmet, Hakk’ı bilmektir.”

Allah-u Teâlâ hikmeti en yüce olan Hakîm'dir. O'nun bütün emir ve buyrukları, hüküm ve işleri hikmetlidir.

“Allah Azîz'dir, hükmünde hikmet sahibidir.” (Bakara: 228)

Her şeyi yerli yerinde ve en iyi şekilde sağlam ve kusursuz yapan, yegâne hüküm ve hikmet sahibi O'dur. Hikmetinin güzellikleri varlıklar üzerinde apaçık görülür. Yaptıklarında bir eksiklik ve kusur görülmez.

Her şeyin en güzelini, en güzel hikmetlerle yaratan O'dur. Her yarattığı şeyde uluhiyyet sırları ve hikmetleri vardır. Çünkü her şey hikmetinin gereği neyse o şekilde yaratılmış ve düzenlenmiştir. Ama yalnız kendisi bilir.

İşlerinde hikmet, hükümlerinde adalet sahibidir. İstedliğini istediği gibi yapar, dilediği gibi hükmeder.

Her şey O'nun emir ve hükmüne bağlıdır. Dilediği olur, dilemediği olmaz. Her şeye hikmetiyle hükmeder, her şeyi hikmetiyle idare eder.

O'nun emir ve yasakları hep hikmettir, hiçbir işi hikmetsiz ve faydasız değildir.

Âyet-i kerime'sinde:

“O, ilim ve hikmet sahibidir.” buyuruyor. (Tahrîm: 2)

Binaenaleyh, size verdiği emirleri ve hükümleri de sizin ihtiyaç ve menfaatlerinizi bilerek ilim ve hikmetiyle vermiştir. Onun bütün emirleri baştan sona hikmete dayalıdır.

Allah-u Teâlâ'nın bütün hükümlerinde birer hikmet, emir ve yasaklarında insanlar için birer menfaat vardır. Ya bir zararı giderir veya bir menfaat sağlar.

Yapılmasında kulları için fayda bulunan şeyleri emretmiş, zararlı olanların yapılmasını da yasaklamıştır. Bu sebeptendir ki insanların ilâhî emir ve yasaklara uymaları ve Allah-u Teâlâ'dan korkarak aykırı davranışlarda bulunmaktan sakınmaları gerekir.

Çünkü her şey Allah-u Teâlâ'nın sonsuz hikmetlerini ihtiva eden iradesi ile olmaktadır. Hikmet neyi iktiza ediyorsa onu yapar, ona göre tecelli eder.

“Şüphesiz ki Rabb'in hükmünde hikmet sahibidir, bilendir.” (En'âm: 128)

Öyle bir hikmet sahibidir ki; Allah-u Teâlâ Adem Aleyhisselâm'ı yaratmayı murat ettiği zaman melekler, onun yeryüzünde halife yaratmasıyla ilgili iradenin sebep ve

hikmetinin ancak Allah-u Teâlâ'ya ait olduğunu arz etmişler, acziyetlerini itiraf etmişlerdi.

“Sen münezzehsin, seni tesbih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka hiçbir bilginiz yok. Şüphesiz ki sen her şeyi hakkıyla bilensin, hüküm ve hikmet sahibisin dediler.” (Bakara: 32)

Çünkü her şeyi en ince teferruatıyla bilen, ilmi her şeyi ihata eden, yaratmasında, öğretmesinde, dilediğine verip dilediğine vermemesinde sonsuz hikmet sahibi olan ancak O'dur. Aslî ve hakiki sebep ancak O'nun iradesidir, hikmet de onun gereğidir.

Cenâb-ı Hakk hikmeti ile insan olmasını diledi yarattı ve üzerine kudretinin sırlarını, eşsiz hikmetini akıttı.

Âyet-i kerime'sinde şöyle buyuruyor:

“Gerçek şu ki; biz sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra pıhtılaşmış kandan, sonra yapısı belli belirsiz bir çığnem etten yarattık. Ki, size kudret ve hikmetimizi açıkça gösterelim.” (Hacc: 5)

İşte insanları bu şekilde tedrici olarak yaratmakla kudretinin ve hikmetinin sırlarını göstermiştir.

Hesaba gelmeyen her türlü nimetleri hiçbir karşılık beklemeden gayb hazinesinden bağışlayan Allah-u Teâlâ'nın bütün işleri hikmet tahtındandır.

“Şüphesiz ki Allah her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (İnsan: 30)

Bütün bu lütuflar hep O'nun ihsanı ve ikramı ile mümkündür. Hiç şüphesiz ki bu lütuflara mahlûkun aklı hem ermez, hem almaz.

Yegâne hacet kapısı O'nun kapısıdır. Bütün ihtiyaçlar O'na arz olunur. Bütün istek ve ihtiyaçları O verir. Dilekleri yalnız ve yalnız O yerine getirir. Dilediği haceti yerine getirir, dilediği haceti geciktirir, dilediğini cevapsız bırakır.

Dilediğine izzet verir, dilediğini zelil eder. Hakk'tan yana olanları zafere eriştirir. Mülkünde güçlüdür, O'na karşı gelmek isteyenler sonunda mağlup ve perişan olurlar.

Bununla beraber O Hakîm'dir, tedbir ve takdirinde nice hikmetler vardır, yaptığını hikmetle yapar. Her şeyde O'nun hikmet ve izzeti tecellî eder durur.

“Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ı tesbih etmektedir. O Azîz'dir, hükmünde hikmet sahibidir.” (Hadîd: 1 - Haşr: 1 - Saff: 1)

Yani Azîz ve Hakîm ancak O'dur. O çok güçlüdür, kuvvet sahibidir, üstündür. Mutlak galip O'dur. Hiç kimse O'nun emirlerine karşı koyamaz. O'na karşı çıkan, O'ndan kaçıp kurtulamaz.

Hiçbir şey O'nu engelleyemez, her şey O'nun tasarrufundadır. O'nun yaptığı her şeyde bir hikmet vardır. Yaratmakta, emir ve hükümlerinde hikmeti sonsuzdur.

“Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Hiç şüphesiz ki Allah Azîz'dir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.” (Âl-i imran: 62)

Görünen ve görünmeyen bütün âlemlerin ve içindekilerin düzeni, nizam ve intizamı O'nun koyduğu ilâhi kanun ve hikmetini, O'nun bildiği ilâhi tasarrufla yürür.

Bütün her şey, O'nun bütün buyrukları ve bütün işleri hep hikmetlidir.

Âyet-i kerime'sinde şöyle buyuruyor:

“Göklerin ve yerin mülkü (hükümrânlığı) Allah'ındır. Ne dilerse yaratır.” (Şûrâ: 49)

Mülk O'nundur. İnsanlara verilenler ise emanet olarak verilmiştir. İlk sahibi de son sahibi de O'dur. Dilediğini dilediği şekilde yaratır. Dilerse çok yaratır, dilerse nâdir ve benzersiz yaratır. O'nun hükmünü geri çevirecek ve bozacak hiç kimse yoktur.

Yaratan şüphesiz ki yönetme yetkisine de sahiptir. Gökleri, yeri ve onlardakileri yaşatan ve yöneten O'dur.

“Gökteki ilâh da, yerdeki ilâh da O'dur. O, hikmet sahibidir, her şeyi bilendir.” (Zuhruf: 84)

Yarattıklarının yönetiminde hikmet sahibi ve onların faydasına olan şeyleri bilendir. Çünkü O, hikmetin ve ilmin kemali ile muttasıftır.

O yaratıyor, O yaşatıyor, aynı zamanda O yönetiyor.

“Gökten yere kadar her işi O düzenler.” (Secde: 5)

O'nun düzenlemesi, hikmetine göre dilemesidir.

Hikmetiyle dilediğini yapar ve nasıl yapacağını çok iyi bilir.

Âyet-i kerime'sinde:

“Hazinesi bizim katımızda olmayan hiçbir şey yoktur. Biz onu ancak belli bir ölçüye göre indiririz.” buyuruyor. (Hicr: 21)

İçindekilerle birlikte bütün kâinatı **“Ol!”** emr-i şerif'i ile yaratan, kudret, azamet ve ululuk sahibi Hazret-i Allah'tır.

Âyet-i kerime'sinde şöyle buyuruyor:

“Gökleri ve yeri hak ile yaratan O'dur. ‘Ol!’ dediği gün her şey oluverir. O'nun sözü haklıdır.” (En'âm: 73)

Allah-u Teâlâ ne ki yaratmışsa, yarattığı şeylerde büyük hikmetler ve yüksek gayeler vardır.

Bu muazzam ve muhteşem nizamın binlerce seneden beri hiç şaşmadan devam edegelmesi, ancak ezeli ve ebedi olan Allah-u Teâlâ'nın hikmeti mucibince mümkündür.

“Göklerde de yerde de azamet O'nundur. O Aziz'dir, hükmünde hikmet sahibidir.” (Câsiye: 37)

O'nun Hikmetinin Nihayeti Yoktur:

O'nun ilim, hikmet ve kudretinde bitmez-tükenmez incelikler, uçsuz-bucaksız sırlar vardır.

Âyet-i kerime'de şöyle buyurulmaktadır:

“Eğer yeryüzündeki bütün ağaçlar kalem, denizler de mürekkep olsa ve hatta buna yedi deniz daha eklense, yine de Allah'ın kelimeleri tükenmez.

Şüphe yok ki Allah Aziz'dir, hikmet sahibidir.” (Lokman: 27)

Hiçbir şey O'nun ezeli ilminden ve hikmetinden dışarı çıkamaz.

Allah-u Teâlâ burada azamet ve kibriyâsından, celâl ve kemâlinden, en güzel isimlerinden, ilâhî sıfatlarından, hiçbir beşerin künhüne ulaşamadığı tam ve mükemmel olan sözlerinden haber vermektedir.

Kelimât-ı ilâhiye'nin sonu yoktur. Çünkü O'nun ilmine ve hikmetine sınır konulamaz, iradesini dilediği şekilde kullanır. Kayıt ve hudut tanımaksızın hükmünü icrâ etmektedir.

Allah-u Teâlâ'nın kâinatı idare edişinde en ufak bir kusur ve tedbirsizlik görülmez. Hikmeti hudutsuzdur. Sonsuz kudret ve tasarruf ancak O'na mahsustur.

Allah-u Teâlâ dilediği zaman dilediği şekilde tecelli eder, murat ettiğini yapar.

“O her an yeni bir iştedir.” (Rahman: 29)

Âyet-i kerime'sinde buyurulduğu üzere her an yeni bir tecelliyattadır. O iş, o tecelliyat devam ediyor. Her an başka bir işte, yeni bir hükümde, yeni bir yaratmada, her an başka bir tecelliyattadır. Bütün bunlar "Ol!" emri şerifinin mahsulüdür. Her zerre, her şey her an değişiyor. Bunu da ancak bildirdiğinden, gösterdiğinden ve duyurduğundan maada kimse bilemez. Anbean tecelliyat-ı ilâhi zuhur ediyor.

Kime ne zaman nasıl tecelli edeceğini O bilir. Ve O'nun tecelliyatını O bildirmedikçe kimsenin bilmesi mümkün değildir. Yani yalnız O var, O istediği gibi hareket eder.

O'nun tecelli etmesi için kalp kilidinin açılması lâzım, kalp kulağının açılması lâzım, kalp gözünün açılması lâzım. İnsan ancak kalp vasıtasıyla hikmetle idrak edebilir.

Âyet-i kerime'sinde şöyle buyurmaktadır:

“Bilmez misin ki göklerin ve yerin hükümrânlığı yalnız Allah'ındır.” (Bakara: 107)

İstedğini emreder, istediğiyle hükmeder.

Allah-u Teâlâ'nın emri ilâhisi olduğu bir şeyde, mahlûkun hükmü yoktur. Bu noktada akıl yürütmek yersizdir. Akıl büyük bir nimet olmasına rağmen; vahiy ışığı, peygamber nuru olmadan ne önünü görebilir, ne de doğru yolu bulabilir.

Âyet-i kerime'sinde ise şöyle buyuruyor:

“Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır.” (Fetih: 4 ve 7)

Gökleri ve yeri tutan, yukarıda ve aşağıda var olan bütün kuvvetler, âlemin bütün orduları O'nundur. Bu ordular sayılamayacak kadar çoktur. Dilediğine dilediği gibi yardım eder, dilediği şekilde işlerini idare eder.

“Allah bilendir, hikmet sahibidir.” (Fetih: 4)

Hiçbir şey O'nun ilminin dışında kalamaz. Her şeyi ezelfî ve âlfî ilmi ile bilir, hikmeti ile takdir edip yönetir.

“Allah Aziz'dir, hükmünde hikmet sahibidir.” (Fetih: 7)

Dengi ve benzeri bulunmayacak derecede değerli ve şerefli, her şeye gücü yeter. Mahlukatı üzerindeki bütün takdirlerinde ve tedbirlerinde çok ince hikmetler vardır.

Tatbikini emir buyurduğu bütün hükümler kemâle ermiş, tamamlanmıştır. Hiçbirisinde noksanlık ve eksiklik tasavvur edilemez, hükmünde yanılması düşünülemez. O'nun haber verdiği her şey gerçeğin ta kendisidir. O'nun emrettiği her şey adaletlidir, O'nun dışında hiçbir şey adaletli değildir. O'nun yasakladığı her şey bâtıldır. Hiç kimse O'ndan daha doğru söz söyleyemez, hiç kimse O'ndan daha adil hüküm koyamaz. Hükmünde hikmet sahibidir, her şeyi hikmetle yapar.

O'nun hükmünü kim bozabilir? O'nun hükmünden kim kurtulabilir?

“Hüküm veren Allah'tır, O'nun hükmünü bozacak kimse yoktur.” (Ra'd: 41)

O'nun verdiği hükmü değiştirecek, engelleyip ortadan kaldıracak hiçbir kuvvet, hiçbir makam ve merci yoktur.

“Ey Rabb’imiz! Bizi inkâr edenlerle imtihan etme, bizi bağışla! Ey Rabb’imiz! Yegâne gâlip ve hükmünde hikmet sahibi ancak sensin.” (Mümtehine: 5)

Sana sığınan küçük düşmez, senden yardım dileyen mahrum kalmaz. Her hükmün yerindedir, her hikmetin güzeldir.

Hikmet Nedir?

“Dinde bilgi ve anlayış” mânâsına gelen **hikmet**; seciye ve nur olarak Allah-u Teâlâ tarafından ihsan buyurulmuştur.

Hikmet ayrıca; Allah-u Teâlâ’nın emrini anlamak, varlık düzeninde her şeyi yerli yerince koymak, doğru ve anında karar verebilmek, sözün doğrusunu ve isabetli olanını söylemek, insana istikamet veren faydalı ilim mânâlarına gelir.

Hikmet, Hazret-i Allah’ın bildirdiği ve duyurduğu bir ilimdir.

Hikmet saygı dolu bir Allah korkusudur. Çünkü Allah korkusu hikmetin başıdır.

Azâmet-i ilâhi’yi bilenler o nispetle Allah’tan korkarlar.

“Sen ancak Zikr’e uyan ve görmediği halde Rahman’dan korkan kimseyi uyarabilirsin. İşte böylesini bir mağfiret ve güzel bir mükâfat ile müjdele!” (Yâsin: 11)

Kendisini görmediği halde haşyetullahtan titrer. Rabb’inin rahmet ve merhametinin ne kadar geniş olduğunu bilmekle birlikte, kendisine lütfettiği maddi ve mânevi nimetleri elinden almasından korktuğu için O’ndan çekinir. Rahman’dır diye rahmetine güvenip aldanmaz. Ümit ile korku arasında bulunur.

Allah’tan başka hiç kimsenin görmediği durumlarda Allah-u Teâlâ’nın kendisini gördüğünü bilerek her türlü kötülüklerden nefsinin uzak tutar. Yalnız görünürde değil, O’ndan başka kimsenin bilemeyeceği kalbinin iç yüzünden korku duyar.

Îlâhî hükümlere uymak ve Rahman olan Allah’tan korkmak yolun başıdır. Hikmetin başı ise Allah korkusudur. Her şeyden evvel Allah-u Teâlâ’dan korkması, emrettiği şekilde hareket etmesi gerekir.

Kısacası hikmet, Hakk’ı bilmektir.

Her şeyi bilip de Allah’ı bilmeyen, hikmet sahibi olamaz. Çünkü o kişi en yüce ve en üstün olan Allah-u Teâlâ’yı tanımamıştır.

Hakîm olan Allah hikmeti dilediğine verir.

Kime hikmet verilmişse hakiki ilim ondadır.

Hikmet ilâhi bir nurdur, hak ile bâtilı, hakikat ile dalâleti, iyi ile kötüyü, hayır ile şerri tefrik etmeye vesiledir. Hakiki ilim ve amel-i sâlih hikmetin özüdür.

Hikmet ilimlerin en yücesidir ve varlıkların en üstününü bilmekten ibarettir. Allah'ı tanıyan kişi hikmet sahibidir. Onun sözü başkasının sözünden farklı olur. Çünkü o, hemen elde edilecek faydaları gözetmek yerine, sonuçta fayda verenleri gözetir.

Nitekim Allah-u Teâlâ bir Âyet-i kerime'sinde şöyle buyuruyor:

“Allah hikmeti kime dilerse ona verir. Kime de hikmet verilirse, ona muhakkak ki çok hayır verilmiştir. Bunu ancak aklı selim sahipleri düşünüp anlar.” (Bakara: 269)

Bu Âyet-i kerime'nin tefsiri hakkında, Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

“Bu Âyet-i kerime'deki hikmetten murad, Kur'an'ı anlamaktır.” (Darimî)

Hikmet, dünya ve ahiret hayırlarını içine alır. Hikmetsiz bir hayıra erilirse, bir hikmet ile binlerce hayıra erilir.

Hikmet öyle bir nurdur ki, insanı mârifetullahâ nâil eder.

Marifetullah ilmi Allah-u Teâlâ'nın hususiyetle onlara bahşettiği kendi ilminden bir ilimdir, hikmetlerinden bir hikmettir. Bunların hepsi Hazret-i Allah ve Resulullah Aleyhisselâm'ın bahşettiği nimetlerdir, kişiye ait değildir.

Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bir Hadis-i şerif'lerinde:

“Az bir tevfik, birçok ilimden hayırlıdır.” buyuruyorlar. (Deylemî)

Kalp vahyin indiği yer olduğu gibi, hikmetin de indiği yerdir. Hikmet nübüvveti has değildir, daha başka merteye ve dereceleri de ihtivâ eder. Fakat hiç şüphesiz ki en yüksek ve en kâmil derecesi Enbiyâ-i izam Aleyhimüsselâm Hazerâtı'na ihsan edilmiştir. Allah-u Teâlâ'nın has ve hususi kullarına nimetlerinden birisi ve en değerlisi hikmettir.

Bunun neticesi olarak onların her sözü imana, irfana istinat etmiştir. Sahip oldukları bu kuvvetin neticeleri ve eserleri sözlerinde ve icraatlarında açık olarak görülür.

Cenâb-ı Hakk'ın ilim ve hikmet verdiği bu kimselerin sözleri hikmetli, fiileri isabetli, görüşleri basiretlidir.

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri hikmeti şöyle tarif buyuruyorlar:

“‘Hikmet’ işlerin bâtını, ‘İlim’ ise işlerin zâhidir.”

Kur'an-ı Kerim ve Hikmet:

Allah-u Teâlâ'nın sonsuz nimetlerinin en büyüğü hiç şüphesiz ki Kur'an-ı Azîmüşşan'dır. Hakk ve hakikati bulmak için bir vesile ve en güzel bir rehberdir. İnsanları kötülüklerden çıkarıp hidayet nuruna kavuşturur.

“O, hikmet sahibi ve övülmeye lâayık olan Allah katından indirilmiştir.” (Fussilet: 42)

Kur'an-ı kerim her hikmetin menbaı ve her öğüdün kaynağıdır.

“Hikmet dolu Kur'an hakkı için ey Resul'üm!” (Yâsin: 2)

Pek muhkem olan Kur'an-ı kerim, hiç şüphesiz ki Allah kelâmıdır, hikmet doludur. Âyet-i kerime'lerde **“Hakîm”** olan Allah-u Teâlâ'nın kelâmı olduğundan dolayı, o da **“Hakîm”** yani hikmeti sonsuz olmakla vasıflandırılmıştır.

Kur'an-ı kerim'in her harfinin altında Allah-u Teâlâ'nın bir hikmet deryası mevcuttur, her harfinde ayrı ayrı nurlar vardır. Her harf ağızdan çıkarken o nur çıkıyor.

“Bu öyle bir kitaptır ki, âyetleri sağlamlaştırılmış; sonra da hikmet sahibi, her şeyden haberdar olan Allah tarafından uzun uzadıya açıklanmıştır.” (Hûd: 1)

Allah-u Teâlâ bir Âyet-i kerime'sinde Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-ine vahyedilen hükümlerin doğruluğunda hiçbir şüphe bulunmadığını katiyetle ortaya koyarak şöyle buyuruyor:

“Resul'üm! İşte bunları sana âyetlerden ve hikmet dolu Zikir'den okuyoruz.” (Âl-i imran: 58)

Hakîm; hikmetli, hikmet dolu ve muhkem, yani sapıklık ve çarpıklıkların dokunmadığı şey mânâsına gelir.

Gerçekten Kur'an-ı kerim'in üslubunu muhkem hâle getiren, mânâsını ve muhtevâsını güçlü kılan O'dur.

Allah-u Teâlâ Âyet-i kerime'lerinde Kur'an-ı kerim'in beşer sözü olmadığını ve olamayacağını, ancak Aziz ve hikmet sahibi Allah tarafından indirilmiş olduğunu açıklamakta, nazarları âfaktaki ve enfüsteki parlak delillere yönelterek kullarını ibret almaya dâvet etmektedir:

“Hâ-Mîm. Kitabın indirilmesi, Azîz ve Hakîm olan Allah tarafındandır.” (Câsiye: 1-2 – Ahkâf: 1-2)

Allah-u Teâlâ kemâl derecesinde izzet sahibidir ve kemâl derecesinde hikmete sahiptir. Bundan dolayı O'nun Kitab-ı kerim'i de aziz ve hakimdir. Hikmet sahibi olan Allah-u Teâlâ'nın hiçbir talimatının yanlış olma ihtimali bulunmadığı için, bütün emirlerine uymak gerekir.

Âyet-i kerime'de:

“Resul’üm! Sana bu Kur’an hikmet sahibi, her şeyi bilen Allah katından verilmektedir.” buyruluyor. (Neml: 6)

Hikmetinin tecellilerinin birisi de O’nun bu kâinatı en mükemmel şekilde yaratmış olmasıdır.

“Şüphesiz ki göklerde ve yerde müminler için birçok âyetler vardır.” (Câsiye: 3)

İmanı olanlar gökleri ve yeri, onlardaki en ince yaratılış sırlarını tefekkür ederek, işaret ettikleri ilâhî hikmetleri anlayarak, ona göre güzel güzel ameller yapmaya gayret ederler, imanlarına iman katarlar.

Hazret-i Allah büyük bir nimet olarak göndermiş olduğu Kur’an-ı Azimüşşan’ın şükürünü ifa etmemizi emrederek şöyle buyurmuştur:

“Allah’ın üzerinizdeki nimetini ve size öğüt vermek için indirdiği Kitap’ı ve ondaki hikmeti düşünün. Allah’tan korkun ve bilin ki Allah her şeyi bilendir.” (Bakara: 231)

Allah-u Teâlâ diğer Âyet-i kerime’sinde Kitab-ı hikmet olan Kur’an-ı mübin’in muhsin zâtlar için hidayet ve rahmet olduğu beyan buyurulmaktadır:

“Elif. Lâm. Mîm. Bunlar hikmet dolu Kitap’ın âyetleridir. O kitap ki muhsinler için hidayet rehberi ve rahmettir.” (Lokman: 1-3)

Hikmeti sonsuz Allah’ın kitabı olduğu için, bu kitap da hikmeti sonsuz bir kitaptır.

“Elif. Lâm. Râ. Bunlar hikmet dolu Kitap’ın âyetleridir.” (Yunus: 1)

Öyle Hakîm ki, ilâhî hikmetlerle doludur. Gerek nazmı, gerekse mânâsı her türlü noksandan ârî kılınmış, tahriften korunmuştur.

“Andolsun ki biz Kur’an’da, insanlar için her türlü misali tekrar tekrar açıkladık.” (Kehf: 54)

Tâ ki hatırlayıp öğüt alasınız.

“Andolsun ki biz açıklayıcı âyetler indirdik.” (Nur: 46)

Dini hükümlerden ve yaratılışla ilgili sıklardan, açıklanması uygun olan her şeyi açıkladık.

“Allah dilediği kimseyi dosdoğru yola iletir.” (Nur: 46)

Hak din olan İslâm’a, Rızâ-i Bârî’ye, Cennet-i âlâ’nın yoluna eriştirir.

“O haberlerde hikmetin en üstünü vardır. Fakat uyarılar asla fayda vermiyor.” (Kamer: 5)

Aklını kullanan ve düşünen kimseler için Kur'an-ı kerim'de bulunan hikmetin ulaştığı dereceye hangi hikmet ulaşabilir? Fakat Kelâmullah'ı dinlemeye karşı kulaklarını kapayanlara hiçbir uyarının ve tehdidin faydası dokunmuyor.

Kitab-ı kerim'in şeref ve faziletine, hikmet ve hakikatine dair Sebeb-i Mevcûdat - sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hadis-i şerif'lerinde şöyle buyuruyorlar:

“Haberiniz olsun ki, ilerde (karanlık gece kıtaları gibi) bir takım fitneler zuhur edecektir!

(Yâ Resulellah! O fitnelerden çıkıp, kurtuluş çaresi nedir? denildi.)

Allah-u Teâlâ'nın kitabı Kur'an'dır. Onda sizden öncekilerin ve sizden sonrakilerin haberleri vardır. Aranızdaki meseleleri halleden hükümlerle doludur.

O, hakk ile batılı birbirinden ayıran kesin bir hükümdür, şaka ve boş şey değildir.

Onu cebbarlıkla zorbalıkla terkeden kimsenin, Allah boynunu kırar.

Hidayeti ondan başkasında arayan kimseyi dalâlete düşürür.

O, Allah'ın en sağlam ve kopmaz ipidir.

O, hikmetli bir zikir, Allah'a giden dosdoğru bir yoldur.

O, nefsin kötü arzularını uyarır. Sapık ve maksatlı kişiler onu bozamaz.

Onu okuyan diller zorluk çekmez. Âlimler ona doyamaz. Fazla tekrardan dolayı okunuşundaki haz kaybolmaz. Akılları hayrette bırakan incelik ve meziyetleri bitmez tükenmez.

O öyle hikmetle dolu bir kitaptır ki, cinlerden bir zümre onu dinledikleri zaman “Gerçekten biz, hayranlık veren çok hoş bir Kur'an dinledik. O hakka ve doğru yola götürüyor. Bundan dolayı biz de ona inandık iman ettik.” (Cin: 1-2) demişlerdir.

Ona dayanarak konuşan kişi doğru söylemiştir. Onunla âmel eden er-geç mükâfatlandırılır.

Onunla hükmeden, hükmünde adalet eder.

İnsanları ona dâvet eden, doğruya ve doğru yola dâvet etmiş olur.” (Tirmizi)

Hazret-i Muhammed Aleyhisselâm ve Hikmet:

Hakk Celle ve Alâ Hazretleri Âyet-i kerime'sinde:

“Biz hiçbir peygamberi, Allah'ın izni ile kendisine itaat edilmesinden başka bir hikmetle göndermedik.” buyuruyor. (Nisâ: 64)

Ona itaat etmekle Allah-u Teâlâ'nın emrine itaat edilmiş olur. Ona itaat etmeyen ise Allah-u Teâlâ'ya da, gönderdiğine de iman ve itaat etmemiş olur.

“Peygamber'e itaat eden, muhakkak Allah'a itaat etmiş olur.” (Nisâ: 80)

Resulullah Aleyhisselâm'a itaat etmek, getirmiş olduğu esasların hepsini kabul etmeyi, Sünnet-i seniyye'sine sınıksız sarılmayı, ahlâkı ile ahlâklanıp edebiyle edeplenmeyi gerektirir.

Muhammed Aleyhisselâm'ın nübüvveti yalnız Araplara ve sadece Ashâb-ı kirâm devrine münhasır olmayıp; her devre, her millete, kıyamete kadar gelecek bütün insanlara ve cinleredir.

Allah-u Teâlâ bir Âyet-i kerime'sinde tebliğ buyurulan emirlerin ve nehiylerin vahyedilmiş birer hikmetten ibaret olduğunu bildirerek Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-ine şöyle hitap etmiştir:

“Bunlar Rabb'inin sana vahyettiği hikmetlerdir.” (İsrâ: 39)

Bu hükümler birer hikmeti, hak ve hakikata âit birer mârifeti ihtivâ etmektedir.

“Allah ile beraber başka bir ilâh edinme! Sonra kınanmış ve kovulmuş olarak cehenneme atılırsın.” (İsrâ: 39)

Allah-u Teâlâ şirkten münezzehtir. O'nu birlemeden yapılan ameller boştur, hükümsüzdür.

Diğer bir Âyet-i kerime'sinde Allah-u Teâlâ Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- ini düşmanlarının suikastlarından koruduğunu beyan buyurmaktadır:

“Eğer Allah'ın lütfu ve rahmeti üzerinde olmasaydı, onlardan bir grup seni saptırmaya yeltenmişti. Halbuki onlar kendilerinden başkasını saptıramazlar, sana da bir zarar veremezler.” (Nisâ: 113)

Çünkü Mevlâ'sı onu hıfz-u himâyesi altına almıştır. Onun yolu ve izi üzerinde gidenin durumu da böyledir.

Buradan anlaşılıyor ki ona yanlış yola sapmaktan muhafaza için ilim, şaşkınlıktan korunmak için de ismet verilmiştir. Kitap ve hikmetin bir arada verilmiş olmasının sebebi de budur.

Âyet-i kerime'nin devamında Muhammed Aleyhisselâm'a kitapla beraber hikmet de öğretildiği beyan buyurulmaktadır:

“Allah sana Kitab'ı ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediklerini öğretmiştir.” (Nisâ: 113)

Kitap her delilin üstünde bir delil, hikmet ilim ve amelde doğruyu bulmak için en büyük bir haslet ve bu ilm-i ledün ise hatadan ve zarardan koruyan ilâhî bir rahmettir.

Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hadis-i şerif'lerinde şöyle buyurmuşlardır:

“Allah bana Kur'an'ı verdi ve iki misli de hikmet verdi.” (Ebu Dâvud, Ahmet bin Hanbel)

Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz öğrenmiş olduğu bu hikmeti müslümanlara tâlim etmiş, beşeriyete kıyamete kadar dosdoğru bir yol bırakmıştır.

“Azîz ve hikmet sahibi olan Allah sana da senden öncekilere de işte böyle vahyeder.” (Şûrâ: 3)

Onun her sözü ilâhî bir vahye isnad eder.

Âyet-i kerime'de şöyle buyuruluyor:

“Resulullah size ne veriyse onu alın, neyi yasak ettiyse ondan sakının.” (Haşr: 7)

Şu kadar var ki, Kur'an-ı kerim vahyin en yüksek mertebesidir. Lâfzı ve mânâsı ile birlikte vahyolunmuştur. Hadis-i şerif ise vahy-i metlûv, yani okunan vahiy değildir. Lâfzı olmayıp, sadece mânâdan ibarettir. Hazret-i Allah'ın muradını bildirmektedir.

Ashâb-ı kiram -radiyallahu anhüm- Efendilerimiz, dinin esaslarını doğrudan doğruya Kur'an-ı kerim'den alırlardı. Açık bir hüküm bulamazlarsa hemen Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e sorarlardı. O da bir taraftan kendisine vahyolunan Âyet-i kerime'leri Allah'tan aldığı gibi arttırma ve eksiltme yapmadan bütününüyle tebliğ ederken, diğer taraftan da onlardan ne gibi mânâlar kastedilmiş olduğunu sözleriyle işleriyle tefsir ve izah eder, sarih hükümleri ortaya koyardı.

Âyet-i kerime'de:

“Resul'üm! Biz sana da Kur'an'ı indirdik ki, kendilerine indirileni insanlara açıklayasın.” buyuruluyor. (Nahl: 44)

Allah-u Teâlâ Kur'an-ı azimüşşan'ı halkın anlayabileceği şekilde ve olduğu gibi açıklamayı emir buyurmuştur. Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ise Hakk'tan gelen hakikatı ümmetine aynen tebliğ etmiştir.

“O Allah ki okuma yazma bilmeyen ümmî bir kavmin içinden, onlara Allah’ın âyetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara Kitap’ı ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermiştir. Halbuki onlar daha önceden apaçık bir sapıklık içinde idiler.” (Cum’a: 2)

Allah-u Teâlâ Duhâ Sûre-i şerif’inde:

“Sana Rabb’in, sen râzı oluncaya kadar verecek.” buyuruyor. (Duhâ: 5)

Sana öyle lütuflarda bulunacak, ikram ve ihsanından öyle verecek, öyle verecek ki, huzur ve ebediyet âleminde hoşnut olacaksın.

Onun özünde Allah var. Özünde Allah olduğu için sözünde de Allah var. Görünüşte o, fakat o bir maske idi. Onda Hakk konuşuyordu, insanlar ise onun konuştuğunu zannediyordu.

Nitekim bir Âyet-i kerime’de şöyle buyuruluyor:

“O kendiliğinden konuşmamaktadır.” (Necm: 3)

Bütün beyanları birer hikmettir, arzusuyla ve şahsî görüşüne dayanarak konuşmaz.

Son derece fasih söz söyler, gayet açık ve külfetsiz konuşur, mühim bir söz söylediği zaman iyice anlaşılсын diye onu üç kere tekrar ederdi. İstenirse kelimeler birer birer sayılabilirdi. Herkesin aklına ve idrakine göre söz söyler, dinleyenin idraki karışmazdı. Az kelime ile çok şey anlatırdı. Her işi ve her sözü doğru idi.

Simâsındaki mehabet herkes üzerinde büyük bir tesir yapardı. Görenler o câzibe karşısında büyülenirlerdi. İlk görüşlerinde o vakar ve heybet karşısında titreyenler, daha sonra derin bir muhabbet duyarlar ve yanından ayrılmak istemezlerdi.

Bütün Ashab-ı kiram -radiyallahu anhüm- ondaki fesahat ve belâğatın hayranı idiler. Huzurlarında son derece edebe riayet ederler, sanki başlarında kuşlar varmışcasına huzur ve huşu içinde dinlerlerdi. Bu sohbetlerden kadınlar da faydalanırdı.

Lüzumsuz yere konuşmaz, söze lüzum görmedikçe sükut eder, konuştuğu zaman da sözün en güzelini söylerdi.

Kendisine Allah-u Teâlâ tarafından bir lütf-u ihsan olmak üzere **“Cevâmi’ül-keîm”** yani az sözle pek çok mânâlar ifade edebilme hasleti bahşolunmuştu.

Ebu Hüreyre -radiyallahu anh-den rivayet edildiğine göre bir Hadis-i şerif’lerinde:

“Ben cevâmi’ül-keîm ile gönderildim.” buyurmuşlardır. (Müslim: 523)

Öyle Hadis-i şerif’ler vardır ki, metni bir satırı doldurmadığı halde şerh ve izahı hakkında kitaplar yazılabilir.

Şu Hadis-i şerif işte bunlardan birisidir:

“Kolaylaştırın, güçleştirmeyin! Sevindirsin, nefret ettirmeyin! Uyuşun, ihtilâf etmeyin!” (Müslim: 1733)

O ki, Hazret-i Allah'ın inanan bütün insanlara en büyük nimetidir:

“Andolsun ki, Allah müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur.

Çünkü onlara Allah'ın âyetlerini okuyan, kendilerini tertemiz yapıp arıtan, kitap ve hikmeti öğreten kendi içlerinden bir peygamber göndermiştir.

Halbuki onlar daha önce apaçık bir sapıklık içinde idiler.” (Âl-i imran: 164)

O bir hidayet nûrudur. Allah'a varan hedefe onun yolundan gidilir, hakikatın köprüsüdür. Allah-u Teâlâ onu, kullarının hidayete ulaşmalarına sebep kılmıştır.

Ebedî âleme teşrif buyurduktan sonra, nübüvvet ve risâlet nûrları kıyamete kadar devam edecek; insanlar o nûrla nûrlanıp, o nûrla hidayete ereceklerdir.

Başka dinlere, başka kitaplara ihtiyaç duyulmadan; ümmetinin bütün önemli işlerinde başvurma makamı, ilk ve son mercidir. Kitabı ve şeriati ile yeterlidir.

Ezvâc-ı Tâhirat ve Hikmet:

Allah-u Teâlâ Âyet-i kerime'sinde peygamber hanımlarına hitap ederek; hâne-i saâdetlerinin bütün dünyaya Allah-u Teâlâ'nın âyetlerinin ve hikmetin tebliğ edildiği, vahyin indiği ev olduğunu hiçbir zaman unutmamalarını ihtar etmektedir:

“Evlerinizde okunan Allah'ın âyetlerini ve hikmeti hatırlayın.” (Ahzab: 34)

Toplanıp Kur'an-ı kerim âyetlerini ve Resulullah Aleyhisselâm'ın Sünnet-i seniyye'sini müzakere edin. Duyduğunuz ve gördüğünüz ince sırları, kalplerinin mutmain olması için başka insanlara anlatın.

Bu ilâhî beyanla ezvâc-ı tâhirat sorumluluklarını yerine getirmeye teşvik edilmekte, vahyin indiği yerin ev halkından olmaları sebebiyle elde ettikleri şerefi hatırdan çıkarmamaları hatırlatılmaktadır.

Hitap her ne kadar Resulullah Aleyhisselâm'ın pâk zevcelerine ise de, mümin hanımlar da bu ifadenin şümulüne girmektedir.

“Şüphe yok ki Allah Lâtif'tir, haberdar olandır.” (Ahzab: 34)

Üzerinize düşen vazifelere riâyetinizin mükâfâtına elbette ki sizleri nâil buyuracaktır.

Hazret-i İbrahim Aleyhisselâm ve Hikmet:

İbrahim Aleyhisselâm bir duâlarında Cenâb-ı Hakk'a şöyle niyaz etmiştir:

“Ey Rabb'im! Bana hikmet ver ve beni sâlihler zümresine kat.” (Şuarâ: 83)

Cenâb-ı Hakk'tan hikmet vermesini diliyor ve sâlihler zümresine dahil olmak için duâ ediyor.

Cenâb-ı Hakk Âyet-i kerime'sinde İbrahim Aleyhisselâm'ın şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

“Doğrusu ben Rabb'ime hicret ediyorum. Çünkü O, çok güçlü ve hikmet sahibidir.” (Ankebût: 26)

İbrahim Aleyhisselâm bu beyanı ile; her şeyden arınıp tam bir hulûs ve teslimiyetle Allah-u Teâlâ'ya yöneldiğini, hedefini belirleyenin, kendisine yol gösterenin Allah-u Teâlâ olduğunu, Rabb'inin uğrunda vatanını terk edeceğini, O nereye götürürse oraya gideceğini belirtmiş, O'nun hikmetine râm olmuş, nihayet yurdunu ve kavmini küfürleri sebebiyle Allah için terketmenin mükâfatını görmüştür.

Allah-u Teâlâ İbrahim Aleyhisselâm'ın nesline olan nimetlerini sayarken Âyet-i kerime'sinde şöyle buyurmaktadır:

“Oysa biz İbrahim âilesine Kitap'ı ve hikmeti verdik, onlara büyük bir mülk bağışladık.” (Nisâ: 54)

Bu beyan-ı ilâhî Asr-ı saâdetteki yahudilerin, Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin cediti olan İbrahim Aleyhisselâm soyundan gelenlere Allah-u Teâlâ'nın kitap ve hikmeti vermesini kendilerinin de bildiklerini onlara hatırlatmaktadır.

Allah-u Teâlâ'nın halili İbrahim Aleyhisselâm, enbiyâlar ve evliyâlar sultanı Muhammed Aleyhisselâm'ın zuhuru için duâ ederken şöyle niyaz etmişti:

“Ey Rabb'imiz! Onlara kendi içlerinden senin âyetlerini onlara okuyacak, onlara kitap ve hikmeti öğretecek, onları tezkiye edecek temizleyecek bir peygamber gönder. Şüphesiz ki Aziz ve Hakîm olan ancak sensin.” (Bakara: 129)

Allah-u Teâlâ bu içli duâyı kabul buyurmuş ve rivayete göre ona: **“Duân kabul olundu. O, âhir zamanda gelecektir.”** denilmiştir.

İbrahim Aleyhisselâm gelecek nesli için, saadet ve selâmetleri için nasıl niyaz ediyor?

İbrahim Aleyhisselâm'ın duâsına muvafık olarak Muhammed Aleyhisselâm'ın zuhuru hakkında Âyet-i kerime'de şöyle buyuruluyor:

“Nitekim kendi içinizden size âyetlerimizi okuyacak, sizi tezkiye edecek temizleyecek, size kitap ve hikmeti öğretecek, bilmediklerinizi size öğretecek bir peygamber gönderdik.” (Bakara: 151)

Bu şanlı Peygamber onları her türlü pisliklerden, mânevî kirlilerden, çirkin işlerden ve şirkten temizlemiş, nefislerini arındırıp yüceltmiş, karanlıklardan aydınlığa çıkartmıştı.

Araplar cahiliye döneminde bilgisiz idiler. Onun risaletinin bereketiyle en yüksek âlimlerin karakterlerine sahip oldular. İnsanlar arasında en derin bilgiye, en iyi kalbe, en kuvvetli imana ulaştılar.

Nitekim diğer bir Âyet-i kerime’de şöyle buyuruluyor:

“O Allah ki okuma yazma bilmeyen ümmî bir kavmin içinden, onlara Allah’ın âyetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara Kitap’ı ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermiştir.

Halbuki onlar daha önceden apaçık bir sapıklık içinde idiler.” (Cum’a: 2)

Onlar öyle bir sapıklık içinde idiler ki, bu sapıklıklarından daha büyük bir sapıklık görmek mümkün değildi. Daha önceleri İbrahim Aleyhisselâm’ın dinine bağlı iken, daha sonra onu değiştirip bozdular. Tevhid dinini unutup şirke düştüler.

Bir mürşide, bir yol göstericiye son derece muhtaç oldukları bir zamanda Allah-u Teâlâ onlara Muhammed Aleyhisselâm’ı peygamber olarak gönderdi. O Peygamber-i zîşan onlara Kur’an-ı kerim âyetlerini okudu, onları Hakk dine dâvet etti, Hakk’ı ve bâtlı öğretti, haramı ve helâli bildirdi, onları inkâr ve günah kirlilerinden temizleyip feyizlendirdi. Kısa zamanda insanlar arasında medeni bir topluluk oldular. Âlemde emsali görülmedik muvaffakiyetlere erdiler.

Ve kıyamete kadar da böyle devam edecektir.

Ona tâbi olup yolunda bulunanlar, Allah-u Teâlâ’nın zâtî tecellisine kavuşurlar. İzinde ilerlemekle, bütün mertebelerin üstünde bulunan kulluk makamına ulaşırlar.

Hazret-i Yusuf Aleyhisselâm ve Hikmet:

Yusuf Aleyhisselâm’ı kardeşleri kuyuya atmışlardı. Yoldan geçen bir kervan sahipleri onu kuyudan çıkarmışlar ve Mısır’da köle olarak sarayda bir vezire satmışlardı.

Allah-u Teâlâ Yusuf Aleyhisselâm’ı kardeşlerinin şerrinden kurtardığı gibi, bir lütuf olarak onu satın alacak birini takdir buyurdu; ibtilâsını kaldırıp, emniyetli bir hayata geçirdi. Eğitimi için gerekli düzenlemeleri yaparak onu Mısır’ın yüksek kademelerinde vazifeli bir şahsın evine gönderdi. Mısır’ın mâli işlerini yıllar boyu güçlü bir şekilde idare edebilmesi için lüzumlu tecrübeyi kazandırdı.

Âyet-i kerime’sinde şöyle buyurur:

“İşte böylece biz Yusuf'u o yere yerleştirdik.” (Yusuf: 21)

Kuyudan selâmetle kurtardığımız gibi Mısır'da yüksek bir mevki verdik, onu emniyetli bir hayata kavuşturduk.

“Ona rüyâların yorumunu öğrettik.” (Yusuf: 21)

Bu sayede karmakarışık rüyâları bile çözüyor, kalpleri mutmain eden cevaplar veriyordu.

Allah-u Teâlâ ona rüyâ tabirini öğretmiş, her şeyin içyüzüne ve hakikatine ulaştırıcı bir kabiliyet bahşetmişti.

“Allah emrini yerine getirmeye kâdirdir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.” (Yusuf: 21)

O'nun dilediği olur, dilemediği olmaz. Bir şeyi murad ettiği zaman kimse karşı gelip önleyemez. Dilemediği bir şeyi kimse olduramaz. Her şeyin tasarrufu onun yed-i kudretinde olduğuna göre, O'nun hükmünün yürüyeceğinde hiç şüpheli yoktur. Elbette her işte O'nun iradesi tahakkuk edecektir.

Şu kadar var ki Allah-u Teâlâ'nın hüküm ve hikmetinin her zaman için geçerli olduğunu, dilediğine lütuf ve ihsanlarda bulunacağını insanların çoğu bilmezler ve anlayamazlar.

Büluğ çağına ulaştığı sırada Allah-u Teâlâ onu peygamberlikle müşerref buyurdu. İlim ve hikmet ihsan etti:

“Erginlik çağına erişince ona hikmet ve ilim verdik. “ (Yusuf: 22)

Halkın işlerinde hak ve adaletle hükmetmesi için onu hüküm ve hikmetle, ilimle müzeyyen kıldık.

“İşte biz güzel hareket edenleri böyle mükâfatlandırırız.” (Yusuf: 22)

Allah-u Teâlâ lütfederek bir kulunu mükâfatlandırırrsa, bunun fevkinde bir güzelliği tasavvur edilemez.

Hazret-i Musa Aleyhisselâm ve Hikmet:

Ulü'l-azm bir peygamber olan Musa Aleyhisselâm'ın doğumunun yaklaştığı günlerde, Firavun'un gördüğü bir rüyâyı tabir eden kâhinler ona İsrailoğulları'ndan bir çocuğun doğup devletini yıkacağını yorumunda bulundular.

Bu haberden son derece ürken Firavun, hem İsrâiloğulları'nın çoğalmasını önlemek, hem de kendisi için tehlike teşkil edecek çocuğun doğmasını engellemek maksadıyla,

İsrâiloğulları'ndan doğacak bütün erkek çocuklarının öldürülmesini, kızlara dokunulmamasını emretti.

İşte böyle zor şartlar altında Musa Aleyhisselâm dünyaya geldi. Annesi: *“Oğlumu öldürürler.”* diye büyük bir korku ile çocuğunu gizliyordu. Allah-u Teâlâ lütfu ile tecellî ederek ona çıkar bir yol gösterdi.

“Musa'nın annesine şöyle vahyettik:

Çocuğunu emzir! Başına bir şey gelmesinden korkuyorsan onu suya bırak! Korkma, üzülme! Biz onu sana tekrar geri vereceğiz ve onu peygamber yapacağız.” (Kasas: 7)

Bunun üzerine çocuğunu tahta bir sandığın içine koyarak Nil nehrine bıraktı. Akıntının onu nereye götüreceğini bilmiyordu.

Musa Aleyhisselâm Nil ile akıp giderken, saray hizmetçileri onu görerek aldılar ve Firavun'un karısı Asiye'ye getirdiler. Asiye sandığın içindeki yavrunun peygamberlik nuru ile parlayan yüzünü görünce canı kaydandı, güzelliğine hayran kaldı, sevgi ve şefkatle bağrına bastı. Asiye, Firavun'u ikna etti ve yanlarına evlât olarak aldılar.

Aradan seneler geçti. Musa Aleyhisselâm Firavun'un sarayında büyük bir dikkat ve titizlikle, Allah-u Teâlâ'nın murakabası altında büyüüp yetişti.

Âyet-i kerime'sinde:

“Ergenlik çağına gelip olgunlaşınca, biz ona ilim ve hikmet verdik.” buyuruyor. (Kasas: 14)

Cenâb-ı Hakk Musa Aleyhisselâm'a peygamberlik verdiği zaman Firavun'u Hakk'a dâvet etmesi için göndermişti.

Musa Aleyhisselâm:

“Rabb'im bana hikmet verip, beni peygamber yaptı.” (Şuarâ: 21)

Buyurmuş, Firavun'u hidayete dâvet etmişti. Bu büyük Peygamber'e inanıp iman etmeyen Firavun ve maiyetindekiler nihayet suda boğularak helâk olmuşlardı.

Hazret-i Davut Aleyhisselâm ve Hikmet:

Peygamberlikle beraber Allah-u Teâlâ Davut Aleyhisselâm'a hükümdarlık da vermişti. Hükümdar bir peygamber olarak insanları Allah'ı bir tanımaya ve O'na kulluk etmeye dâvet etti.

Âyet-i kerime'sinde:

“Onun hükümranlığını kuvvetlendirmiştik. Ona hikmet ve güzel konuşma, anlatma üstünlüğü vermiştik.” buyuruyor. (Sad: 20)

Allah-u Teâlâ ona bir heybet vermiş, yardımı ile desteklemiştir. Büyük ordulara kumanda etmek gibi payelerle güçlendirmiştir. Hiçbir şiddet karşısında gevşememiş, emri ilâhî ile icraatlarını yürütmüştür.

Davut Aleyhisselâm çok fasih ve beliğ konuşurdu. Dinleyen kimseler konuştuğu her sözü açıkca anlardı.

Hüküm verdiği açıkça hüküm verir, doğruyu yanlıştan, haklıyı haksızdan ayırdetmek suretiyle hasımların arasını tam bir isabetle halledip neticeye bağlardı.

Diğer bir Âyet-i kerime’de şöyle buyruluyor:

“Allah ona hükümdarlık ve hikmet verdi, ona dilediğini öğretti.” buyruluyor. (Bakara: 251)

İnsanların en sabırlısı, en mütevâzısı, temiz kalpli ve güzel huylusu, anlayışlısı, öfkesini en çok yeneni idi.

Davut Aleyhisselâm Allah-u Teâlâ’nın kendisine vermiş olduğu lütuf ve imtiyaz sayesinde öyle bir dereceye yükselmişti ki, Ayet-i kerime’de:

“Andolsun ki Davut’a kendi katımızdan bir üstünlük verdik.” buyruluyor. (Sebe: 10)

Bir kul için bu ne büyük bir mazhariyettir!

Hazret-i Lokman Aleyhisselâm ve Hikmet:

Çok sükut eden, çok tefekkür eden, derin bakışlı bir zat olan Lokman Aleyhisselâm; çok az konuşur, konuştuğu zaman gönüllere nüfuz edecek şekilde hikmetli konuşurdu. Bir başkasının tekrarlanmasını istediği ve söylemiş olduğu hikmet dışında, konuşmuş olduğu bir sözü tekrar etmezdi.

Allah-u Teâlâ’nın sevdiği ve seçtiği kullarından bir zât olan Lokman Aleyhisselâm, “Hikmet” ile ün yapmıştır.

Âyet-i kerime’de:

“Andolsun ki biz Lokman’a Allah’a şükretmesi için hikmet verdik.” buyruluyor. (Lokman: 12)

Kendisine hikmet verilen kimse; hem ilim, hem de amel olarak bunun şükrünü yerine getirmelidir. Bu şükrün ilmi değeri, her şeyden önce o hikmetin Allah-u Teâlâ

tarafından kendisine bir ikram ve ihsan olduğunu bilerek O'nu şirkten münezzehtutmaktır. Kalbin şükürü mârifetullah, lisanın şükürü hamd ve senâ, uzuvların şükürü ibadettir. Hamd ve senâ şükürün başıdır, şükürü de içine alır.

Şükredenin şükürü Allah-u Teâlâ'ya değil kendisine fayda sağlar. Çünkü O her şeyden müstağnidir, bizâtihi hamde lâyıktır.

Âyet-i kerime'de şöyle buyruluyor:

“Kim şükrederse, ancak kendisi için şükretmiş olur.” (Lokman: 12)

Şükretmekle, nâil olunan nimetin hakkı edâ edildiği gibi; şükür, nimetin devâmına ve artmasına da sebeptir. Bunun içindir ki şükreden kimse, şükürden istifade eden kimsedir.

Ve fakat bir kimse verilen nimetlere şükretmezse, bununla kalmayıp küfrân-ı nimette bulunursa, onun da zararı kendisine âittir.

Âyet-i kerime'de:

“Kim de nankörlük ederse, bilsin ki Allah hiçbir şeye muhtaç değildir, övülmeye lâyık olandır.” buyruluyor. (Lokman: 12)

Birisi O'nu övsün övmesin, isterse yaratıklardan hiçbirisi O'na hamdetmesin, bütün yeryüzü halkı toptan nankörlük etmiş olsun; bu durum O'na hiçbir şekilde herhangi bir noksanlık getirmez. Zira O hamdedilmesi gereken Allah'tır, herkesten ganî ve zâtında mahmuddur, bizzat övgüye lâyıktır, hiç kimsenin şükürüne ihtiyacı yoktur. Kullarının bütün şükürlerinden haberdardır.

Hazret-i Yahya Aleyhisselâm ve Hikmet:

Hikmet her ne kadar olgunluk yaşlarında verilirse de Yahya Aleyhisselâm daha çocuk iken hikmetle lütuflandırılmıştı.

Âyet-i kerime'de:

“Biz ona henüz çocuk iken hikmet verdik.” buyruluyor. (Meryem: 12)

Tevrat-ı şerif'i kavriyordu, dinde anlayış sahibi idi. Gayreti ve azmi büyüktü.

Küçük yaşlarda Beyt-i makdis'in hizmetine girmişti. Gündüz hizmet eder geceleri ibadette bulunurdu. İnce kalpli idi ve Allah korkusu ile çok ağlardı.

Emsali olan çocuklar: *“Ey Yahya! Gel oynayalım!”* dediklerinde: *“Ben oyun için yaratılmadım.”* buyururdu.

İsa Aleyhisselâm onunla ne zaman karşılaşırsa, hüzünlü ve tasalı görürdü.

Allah-u Teâlâ daha doğmadan önce onun sâlih bir peygamber olacağını müjdelemişti.

O da babası gibi peygamberlik pâyesi ile şereflenmiş, Zekeriyâ Aleyhisselâm'ın;

“O, bana ve Yakup oğullarına mirasçı olsun!” (Meryem: 6)

Buyurarak Allah-u Teâlâ'dan istirhamda bulunmasının neticesi olarak kendisine verâset intikal etmiştir.

Âyet-i kerime'de şöyle buyuruluyor:

“Zekeriyâ, Yahya, İsa ve İlyas'a da yol gösterdik.” (En'âm: 85)

O'nun yol göstermesi ile yol bulmuşlar ve yol gösterici olmuşlardır.

“Hepsi de sâlihlerdendi.” (En'âm: 85)

Yapılması gerekeni yapıyor, sakınılması gereken den sakınıyorlardı.

Yahya Aleyhisselâm da babası gibi Musa Aleyhisselâm'a gelen hükümleri tebliğ etmekle emrolunmuştu.

Allah-u Teâlâ Tevrat-ı şerif'i ciddiyetle mütalâa etmesini, hükümlerine riayette bulunmasını emrederek:

“Ey Yahya! Kitap'a kuvvetle sarıl!” buyurdu. (Meryem: 12)

İnsanların hidayete ermelerini gönülden arzu eden Yahya Aleyhisselâm hayatı boyunca Tevrat-ı şerif'in hükümlerinin İsrâiloğulları tarafından yaşanması için çalıştı. Hem lâfzen hem de mânevî olarak bu ilâhî kitaba uydu ve onları da buna teşvik etti. Daha sonra İsa Aleyhisselâm'a İncil indirilince, İncil'in hükümlerinin neşrine çalıştı.

İsrâiloğulları'na yerini ve zamanını buldukça öğütlerde bulunur, onları Allah-u Teâlâ'ya itaate ve kulluğa dâvet ederdi.

Hazret-i İsa Aleyhisselâm ve Hikmet:

Allah-u Teâlâ İsa Aleyhisselâm'a kitapla beraber hikmet de verdiğini beyan buyurmaktadır:

“Ona kitabı ve hikmeti öğretecek.” (Âl-i imran: 48)

İncil'i öğrettiği gibi, itikada, amele, güzel ahlâka âit ilimleri de öğretecek.

Nitekim bir Âyet-i kerime'sinde şöyle buyurmuştur:

“Sana Kitap'ı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretmiştim.” (Mâide: 110)

İsa Aleyhisselâm bu kitaplara vâkif olmuş, sırlarını öğrenmiş, hiçbir şey bilmezken Levh-i mahfuz'un gayblarına dahi muttali olmuştu.

Çünkü Cenâb-ı Hakk İsa Aleyhisselâm'a bir lütuf olarak Tevrat'ın hükümlerini ve İncil'in marifetlerini yazmayı, faydalı bir ilim olan hikmeti öğretti. Böylece levh-i mahfuzun gayblarını, ilâhi kitapların sırlarını biliyor, mânâlarını çözüyor ve gereğini yapıyordu.

İsa Aleyhisselâm açık delillerle geldiği zaman kavmine şöyle demişti:

“Ben size hikmet getirdim.” (Zuhruf: 63)

Size ilâhî hikmetin gereği olan hükümleri getirdim.

“Bir de ayrılığa düştüğünüz şeylerin bir kısmını size açıklamak için geldim.” (Zuhruf: 63)

Sizi uyarmaya, ihtilâflarınızı aranızdan kaldırmaya memur oldum.

Allah'tan korkun ve bana itaat edin.” (Zuhruf: 63)

Emirlerine sarılıp yasaklarından sakınarak Allah'tan korkunuz. Size tebliğ ettiğim yükümlülüklerde emrime uyunuz.

İsa Aleyhisselâm havârilere: **“Tohum nerede biter?”** diye sormuş, onların: **“Toprakta biter.”** diye cevap vermeleri üzerine şöyle buyurmuştur:

“İşte hikmet de böyledir. O da ancak toprak gibi kalpte biter.”

Kur'an-ı kerim'de İsa Aleyhisselâm'ın hikmetli duâsından şöyle haber veriliyor:

“Eğer onlara azap edersen, şüphe yok ki onlar senin kullarıdır. Eğer onları bağışlarsan, şüphesiz ki sen izzet ve hikmet sahibisin.” (Mâide: 118)

Azaplandırırsan, bu senin adaletinin gereğidir. Affedersen, senin engin merhametin tecellî etmiş olur. Şu hâlde ne azap etmen de bir haksızlık, ne bağışlamanda bir isabetsizlik düşünülemez. Ne istersen yaparsın. Ne hükmüne karşılaşılabılır, ne de hikmetine itiraz edilebilir. Her korkunun kaynağı sen, her ümidin mercii yine sensin.

Ashâb-ı Kiram, Evliyâullah ve Hikmet:

Peygamberlik kulun çalışması ile kazanılan bir haslet olmayıp, Allah-u Teâlâ'nın bir lütfu olarak dilediğine verdiği gibi; hikmet de hakîm kimselere Allah-u Teâlâ'nın bir lütfudur, verilme iledir, çalışma ile elde edilmez.

Nitekim Allah-u Teâlâ bir Âyet-i kerime'sinde şöyle buyuruyor:

“Allah hikmeti kime dilerse ona verir. Kime de hikmet verilirse, ona muhakkak ki çok hayır verilmiştir. Bunu ancak aklı selim sahipleri düşünün anlar.” (Bakara: 269)

Yolunda bulunup ilâhî haşyetle, ihlâs ve samimiyetle ibadet edenleri Allah-u Teâlâ her türlü şüphe ve müşküllerden kurtardığı gibi, onları tecrübesiz fitrat sahibi yapar, tâlimsiz ilim öğretir.

Kim bildiği ile amel ederse, Allah-u Teâlâ ona bilmediklerini öğretir.

Ve Âyet-i kerime'de şöyle buyuruluyor:

“Allah'tan korkar takvâ sahibi olursanız, mualliminiz Allah olur.” (Bakara: 282)

Bir kimse aklını iyi kullanarak Rahman olan Allah'a yaklaşmak için çalışırsa Allah-u Teâlâ da onu nûruna kavuşturur.

Vücudunu tamamen nurlandıran kimseleri toprak dahi çürütmez. Çünkü sıfat-ı hayvaniyeden ayıklanmış, insan suretine girmiş, nûr olmuş. Onlar insan suretinde haşrolunur.

Allah-u Teâlâ Âyet-i kerime'sinde:

“İyi bilin ki Allah'ın vefî kulları için hiçbir korku yoktur, onlar mahzun da olmazlar.” buyuruyor. (Yunus: 62)

İşte, çalışan bunun için çalışsın, yaşayan bunun için yaşasın.

Abdullah bin Mesud -radiyallahu anh-den rivayet edilen bir Hadis-i şerif'lerinde Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

“Ancak iki şeye imrenilir: Birine Allah mal vermiş hak yolunda harcatıyor. Diğerine hikmet vermiş onunla âmel ediyor ve onu başkalarına öğretiyor.” (Buharî. Tecrid-i sarîh: 66)

Demek oluyor ki hikmet sahibi olan insanlar, bu hikmetle yükselirler, halka muallim olmak hakkını elde ederler.

Muâviye -radiyallahu anh- den rivayet edilen diğer bir Hadis-i şerif'lerinde ise şöyle buyuruyorlar:

“Allah kime hayır murad ederse, onu şer'i meselelerde âlim yapar.”

Ben yalnız taksim ediciyim, veren ise Aziz ve Celil olan Allah'tır.” (Buharî. Tecrid-i sarîh: 64)

Buradan da anlaşılıyor ki, Allah-u teâlâ dilediğine bu lütfu bahşediyor. Diğerleri de nasipleri kadar nasibini alıyor ve orada kalıyor.

Enes bin Mâlik -radiyallahu anh- den rivayet edilen bir Hadis-i şerif'te şöyle buyuruluyor:

“Hikmet, şereflinin şerefine şeref katar.” (Câmi'üs-sağîr: 3827)

Konuşunca hikmetle konuşur, düşününce hikmetle düşünür ve hareket edince de hikmetle hareket eder.

Enes -radiyallahu anh-den rivayet edildiğine göre Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz **“Şüphesiz insanlardan Allah'a yakın olanlar vardır.”** buyurmuştu.

Ashâb-ı kiram:

“Yâ Resulellah! Bunlar kimlerdir?” diye sordu.

Buyurdular ki:

“Onlar Kur'an ehli, Allah ehli ve Allah'ın has kullarıdır.” (Kütüb-ü Sitte Muhtasarı Tercümesi, cilt: 16 sh: 541)

Bunlar Allah-u Teâlâ'nın has kullarıdır.

“Biz dilediğimizi derecelerle yükseltiriz. Şüphesiz ki Rabb'in hikmet sahibidir, bilendir.” (En'âm: 83)

Hazret-i Ali -radiyallahu anh- Efendimiz buyururlar ki:

“Bu kalpleri dinlendirin ve onlar için hoş sözler arayın. Çünkü kalpler, bedenlerin yorulduğu gibi yorulurlar.”

Filozofların “Hikmet” diye adlandırdıkları mantıklı sözler hikmet değildir. Bunlar doğru düşüncenin mahsulleridir ve hem mümin için hem kâfir için olabilir.

Ulül-Elbâb Akıl ve Hikmet:

Cenâb-ı Hakk arz ettiğimiz Âyet-i kerime'sinde;

“Allah hikmeti kime dilerse ona verir. Kime de hikmet verilirse, ona muhakkak ki çok hayır verilmiştir. Bunu ancak aklı selim sahipleri düşünür anlar.” buyuruyor. (Bakara: 269)

Âyet-i kerime’de bu hikmeti ancak Ulül-elbâb’ın anlayacağı ifade buyuruluyor.

Aklı selim sahiplerinden murat Ulü’l-elbâb’dır. Allah-u Teâlâ’nın duyurması ve göstermesi ile husule gelen akıldır.

Allah-u Teâlâ ona ne bildirirse onu bilir, ne gösterirse onu görür. Gerçekten hiç olduğunu gözü ile görür ve bilir. Çünkü Hakk’a vâsıl olan Hakk’ı görür, kendisini görmez. Allah-u Teâlâ’ya iman eder, kendisini inkâr eder. Bu öyle bir makamdır.

Allah-u Teâlâ o kulundan perdeyi dilediği kadar kaldırır ve esrârını ona duyurur.

Ulül-elbâb; Cenâb-ı Hakk kendi verdiği akıl ile onu çalıştırır, onun akılı durur, akılı yok olur, iradesi elinden alınmıştır, akılı da alınmıştır. Dilediği ilhamla onu yürütür.

Hadis-i şerif’lerde şöyle buyuruluyor:

“Bâtın ilmi Allah-u Teâlâ’nın sırlarından bir sır, hikmetlerinden bir hikmettir, onu ancak dilediği kulunun kalbine atar.” (Camiü’s-sağir)

Âyet-i kerime’sinde ise şöyle buyuruyor:

“Ancak aklı selim sahipleri öğüt ve ibret alırlar.” (Zümer: 9)

Ulül-elbâb’dan başka kimse bunu tefekkür edemez. Bu sırlara ancak o mazhar olur.

Hakk ehli olanlar Hakk’ı bilir ve Hakk ile hükmeder. Her iş ve icraatları Allah-u Teâlâ’nın hükmüne ve ahkâmına göredir, ahkâm mucibince hareket ederler. Hakk’ı bilir, hakikatten ayrılmazlar. Zira bunlar Allah-u Teâlâ’nın has kullarıdır.

Bunlar Allah-u Teâlâ’yı bilir, görür ve her şeyin Allah’tan olduğunu hem görür hem bilir. İşte buna **“Ulül-elbâb”** denir.

“Ulül-elbâb” Allah-u Teâlâ’yı bilen demektir. Amma o isimle değil, o görüyor da biliyor. Hem görüyor hem biliyor.

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sirruh- Hazretleri:

“Onda Ulül-elbâb’ı meydana getirerek...” buyuruyor. (Kitâbu’r-Riyâze)

Cenâb-ı Hakk kendi verdiği akıl ile onu çalıştırır. Onun akılı durur, akılı yok olur. İradesi elinden alınmıştır. Akılı da alınmıştır. Dilediği ilhamla onu yürütür.

Ulül-elbâb demek; bir mahlûkun aklının durduğu yerde, ötesini göremediği yerde Allah-u Teâlâ’nın yürüttüğü ve yönettiği kimseye denir.

Allah-u Teâlâ bu esrâr-ı İlâhî'yi ancak **“Ulül-elbâb”**a varan akl-ı selim sahiplerinin idrak edebileceğini beyan buyuruyor. **“Ulül-elbâb”**ın Hâtemü'l-evliyâ'ya verildiği Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri'nin **“Kitâbu'r-Riyâze”**deki ifşaatından anlaşılmaktadır. Hâtem-i velî'ye verilen akıl, **“Ulül-elbâb”**; hikmet ise **“Hikmetü'l-Ulyâ”**dır!..

Hızır Aleyhisselâm ve Hikmetli İşleri:

Allah-u Telâla Hızır Aleyhisselâm'a kendi katından bir fazilet ve salâhiyet vermiş ve yine onu vasıtasız bir şekilde bir takım ilimlerle mücehhez kılmıştı. Ona öğretilen ilim, Musa Aleyhisselâm'ın ilminden bambaşka bir ilim, hususi ve has bir ilim idi. **“İlm-i Ledün”** ve **“İlm-i Bâtın”** gibi değişik isimlerle ifade edilen, geçmiş ve geleceğe şâmil bir ilimdir. Bu ilim, ilm-i zâhir ehline meçhuldür. Bu ilim kesble, çalışmakla elde edilmez, ilâhî bir mevhibedir. Allah-u Teâlâ'nın, kendisine yakınlık tahsis ettiği kimselere verdiği lütfudur. Eğer bir kimse ilimle yetin ecek olsaydı, Musa Aleyhisselâm yetinirdi. Fakat o yetinmedi, Hızır Aleyhisselâm'a uymak istedi.

“Musa ona: “Sana doğru yol olarak öğretilen ilimden bana da tâlim etmen için sana tâbi olayım mı?” dedi.” (Kehf: 66)

Bu izin istemeye cevap olarak o kul:

“Dedi ki: “Doğrusu sen benimle beraber bulunmaya sabredemezsin!” (Kehf: 67)

Bu hususta çok sabır lâzımdır. Senin ise şüphesiz ki benimle beraber sabretmek elinden gelmez ve bunda mazursun.

Bu beyanı ile Musa Aleyhisselâm'ın kendisiyle arkadaşlık yapmaya sabredemeyeceğini, buna gücü yetmeyeceğini açıkca ifade etti.

“Hakikatini kavrayamadığın bir bilgiye nasıl sabredebilirsin?” (Kehf: 68)

Benimle beraber olduğun zaman bir takım şeyler göreceksin ki, sır ve hikmetinden haberin olmayacak, dış görünüşe göre ilâhî ahkâma muhalif görünecek. Sen bir din sahibi olman itibarıyla, onları dış görünüşlerine göre uygun görmeyip itiraz etme gereği duyacaksın.

Hızır Aleyhisselâm Musa Aleyhisselâm'a şöyle söyledi:

“Ben Allah'ın bana kendi ilminden verdiği bir ilim üzere yürüyorum ki sen onu bilmezsin. Allah'ın sana öğrettiği ilmi de ben bilmem.” (Buhârî. Tecrîd-i sarîh: 102)

Hızır Aleyhisselâm'ın bu beyanı şâyân-ı hayrettir. Allah-u Teâlâ dilediğini dilediğine verir. Bu böyledir. Musa Aleyhisselâm'ın, Hızır Aleyhisselâm'ın ilmine ihtiyacı vardı. Musa Aleyhisselâm o zaman gerçeği anladı.

“İnşaallah beni sabırlı bulursun. Emrine karşı gelmem.’ dedi.” (Kehf: 69)

Musa Aleyhisselâm’ın bu sözleri üzerine, Hızır Aleyhisselâm ilim öğrenmesi şartıyla ona tâbi olmasına izin verdi. Fakat ken disiyile arkadaşlık yapması esnasında uyması gereken bazı şartları da istedi.

“O kul dedi ki: O halde eğer bana tâbi olacaksan, ben sana anlatmadıkça, herhangi bir şey hakkında bana soru sorma!” (Kehf: 70)

Yani bana tâbi olduğun takdirde hiçbir şey hakkında, önce davranıp bana soru sorma. Benim yaptığımı gördüğün şeylerde hoşuna gitmeyenler olursa, benimle münakaşaya girme. Bütün bunlar bir hikmetten dolayı yapıldığı için, ben sana açıklamalarda bulununcaya kadar tepki ile karşılama.

Musa Aleyhisselâm, takınılması gereken edebe riayet etmek için onun bu şartını kabul etti.

Sözleşme olur olmaz ikisi birlikte hareket ettiler.

“Bunun üzerine kalkıp yola koyuldular.” (Kehf: 71)

Her ikisi de gemiye bininceye kadar deniz sahilinde yürüdüler. Nihayet yanlarından bir gemi geçti. İçindekiler Hızır Aleyhisselâm’ı tanıdıkları için ücretsiz olarak gemiye aldılar.

“Nihayet bir gemiye bindiler. (Hızır) gemiyi deliverdi. Musa dedi ki: ‘İçindekileri boğmak için mi gemiyi deldin? Doğrusu çok kötü bir iş yaptın!’” (Kehf: 71)

Bir gemi her ikisiyle beraber birçok kimseleri taşıyor. Zâhiren bakıldığı takdirde bu yapılan hareket hem gemiyi hem de yolcuları boğulma tehlikesiyle yüz yüze getirir. Musa Aleyhisselâm bu durum karşısında, verdiği sözün ne olduğunu hatırlamamıştı. Bilmediği şeyler karşısında dayanamayacağı kendisine söylendiği halde, sabredeceğini ve Allah-u Teâlâ’dan yardım dileyeceğini belirtmiş ve söz vermişti.

O bu sözleri söyleyince, Hızır Aleyhisselâm da daha önce geçen şartı nâzik bir şekilde hatırlattı:

“Ben sana: ‘Benimle beraber olmaya sabredemezsin!’ demedim mi?’ dedi.” (Kehf: 72)

Bu ifade, daha önce kendisine bir uyarı yapıldığına işaret eder ve Musa Aleyhisselâm’ın sözünü yerine getiremediğine dikkatleri çeker.

Musa Aleyhisselâm verdiği sözü unuttuğu için özür beyan eder. Kendisine sorduğu zaman kızmamasını ve bu hatırlatmalarından mesul tutmamasını istirham eder.

“Musa: ‘Unuttuğum şeyden dolayı beni kınama, bu işimde bana güçlük çıkarma!’ dedi.” (Kehf: 73)

Hızır Aleyhisselâm Musa Aleyhisselâm'ın mazeretini kabul etti, sahile geldiklerinde gemiden indiler.

Yolculuklarına devam ederken oyun oynamakta olan bazı çocuklara rastladılar. İçlerinde parlak yüzlü ve sevimli bir çocuk vardı. Hızır Aleyhisselâm onu perçeminden tuttuğu gibi başını gövdesinden ayırdı.

Âyet-i kerime'de şöyle buyuruluyor:

“Yine yürüyüp gittiler. Nihayet bir erkek çocuğuna rastladılar. (Hızır) hemen onu öldürdü.” (Kehf: 74)

Musa Aleyhisselâm bunu görünce dayanamadı, birincisinden daha şiddetli bir şekilde tepki gösterdi. Verdiği söz kendisine hatılatılmasına rağmen şöyle deyiverdi:

“Mâsum bir canı, bir cana karşılık olmaksızın mı öldürdün? Doğrusu çok kötü bir iş yaptın!” (Kehf: 74)

Birincisinde gemiyi delmiş ve yolcuları batma tehlikesiyle yüz yüze getirmişti. Bu ise daha da beterdi. Öldürülen çocuk suçsuzdu, ölümü gerektirecek bir şey yapmamıştı. Hatta bûluğa bile ermemişti ki, yaptığından sorumlu olsun. Buna sessiz kalınması mümkün değil.

Musa Aleyhisselâm bu sefer verdiği sözü unutmamıştı. Verdiği sözü hatırlamasına rağmen, bu kötü fiili tenkit etmek istiyordu.

Hızır Aleyhisselâm, daha başlangıçta vermiş olduğu sözü Musa Aleyhisselâm'a hatırlattı:

“Ben sana: ‘Benimle beraber olmaya sabredemezsin!’ demedim mi?’ dedi.” (Kehf: 75)

Musa Aleyhisselâm hemen kendine geldi, iki defa sözünden döndüğünü anladı. Son bir fırsat daha verilmesini istirham etti.

“Dedi ki: ‘Eğer bundan sonra bir daha sana bir şey sorarsam, benimle arkadaşlık etme! O zaman benim tarafımdan mazur sayılırsın.’” (Kehf: 76)

Yollarına devam ettiler:

“Yine yürüyüp gittiler ve nihayet bir memleket halkına varıp, onlardan yiyecek istediler. Halk kendilerini misafir etmekten kaçındılar.” (Kehf: 77)

Oranın halkı hiçbir aç doyurmaz, hiçbir misafiri ağırlamazdı. Halbuki her ikisi de aç idiler.

“Derken, orada yıkılmak üzere olan bir duvarla karşılaştılar. (Hızır) onu doğrultuverdi.” (Kehf: 77)

Eliyle işaret etmek suretiyle, eski hâli gibi dümdüz yapıverdi.

Musa Aleyhisselâm bunu görünce yine itiraz etti:

“İsteseydin, elbette buna karşılık bir ücret alırdın.’ dedi.” (Kehf: 77)

Gerçekten de yiyecek istemek gibi acı bir ihtiyacın olduğu sırada, mümkün olan bir kazancı bırakıp, boşu boşuna bir iyilik yapmaya kalkışmak Musa Aleyhisselâm’a mânâsız gibi göründü ve sabrını tutamadı. Alınacak o ücretle yiyecek satın alınabilirdi.

Şu kadar var ki, bu defa öncekiler gibi öfke ile değil, yumuşaklıkla itiraz etti. Arkadaşlığın sona ermesi gerekeceğinden de çekinmedi.

Onun için Hızır Aleyhisselâm da:

“İşte bu, benimle senin aramızın ayrılmasıdır.’ dedi.” (Kehf: 78)

Senin sözüne göre şu anda artık aramızın ayrılacağı zaman gelip çatmıştır.

Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bu noktada Hadis-i şerif’lerinde şöyle buyuruyorlar:

“Allah Musa’ya rahmet etsin. Keşke Musa sabretseydi de Hızır’la vâki olan işlerinden bize hikâye etseydi. (Biz de muhabbet ederdik).” (Buhârî)

•

Sonra bütün bu hareketlerdeki sırları birer birer açıklanmaya başladı.

“Şimdi sana dayanamadığın işlerin iç yüzünü haber vereyim.” (Kehf: 78)

“Gemi, denizde çalışan birkaç yoksula ait idi.” (Kehf: 79)

Geminin sahipleri, kendilerini zâlimlere karşı koruyamayan zayıf kimselerdi.

“Ben onu (tamire muhtaç) ayıplı göstermek istedim. Çünkü gideceği yerde her güzel gemiyi zorla alan bir kral vardı.” (Kehf: 79)

Yani sağlam ve kusursuz olan her gemiyi sahibinden zorla alıyordu. Bundan dolayı gemiyi biraz yaralayıp kusurlu hâle getirmekle, o zâlim kralın eline geçip gasbedilmesine engel olmak istedi. Yapılan zarar, karşılaşılmaması muhtemel olan büyük zarardan çok daha küçük olduğu için, pek bir önem arzetmiyordu.

İşte Allah-u Teâlâ’nın hükümlerinin de böyle dış görünüşe göre zarar gibi görünen şeylere rastlanır ki; Allah katındaki sırları bilinirse, onların zarar değil fayda olduğu anlaşılır.

•

“Çocuğa gelince; onun ana ve babası mümin insanlardı. Çocuğun onları azdırmamasından ve inkâra sürüklemesinden korkmuştuk.” (Kehf: 80)

Yani oğlan çocuğu görüldüğü gibi masum değildi. Her ne kadar dış görünüşü itibariyle çocuğun öldürülmesi gerekmiyor idiye de, Hızır Aleyhisselâm'ın gözünden gayb perdesi kaldırıldığı için, çocuğun tabiatında zulüm ve küfrün gizli olduğunu gördü. Eğer sağ kalsaydı, ileride mümin olan anne ve babasını bile azıtacak, onları da küfre ve isyana sevkedecekti. Halbuki o anne ve babanın imanlarındaki ihlâs ve samimiyetleri Allah-u Teâlâ tarafından korunmaya lâıyk ve onun çocuk iken ölmesi hepsinden hayırlı idi.

Allah-u Teâlâ'dan ve O'nun haberdar ettiği kullarından başka hiç kimse, bu gibi gizliliklere vâkıf değildir.

“İstedik ki Rabb'leri onlara o çocuktan daha temiz ve daha çok merhametli bir evlât versin.” (Kehf: 81)

Hem bu çocuk yüzünden görecekları kötülüklerden kurtulacaklar, hem de onun ölümü ile duyacakları acıya karşılık, kendileri için ondan daha çok faydalı birisine sahip olacaklar. O çocuk ölmeyince bu olmayacaktı.

Abdullah bin Abbas -radiyallahu anhümâ- der ki:

“Allah-u Teâlâ onlara bir kız çocuğu vermiş, bir peygamber de o kız ile evlenmişti.”

•

“Duvar ise; o şehirde iki yetim oğlana âitti. Duvarın altında bu oğlanlar için saklı bir hazine vardı.” (Kehf: 82)

Bu hazine şehirdeki güçsüz iki yetim çocuğun malıydı. Eğer duvar kendi hâline bırakılıp yıkılmasına göz yumulsaydı, altındaki hazine meydana çıkacak ve bu güçsüz çocuklar o hazineyi koruyamayacaklar, bu suretle de bütün varlıkları kaybolup gidecekti.

“Babaları da sâlih bir kimse idi.” (Kehf: 82)

O hazine onlara iyi bir babanın mirası idi. Helâlinden kazanılmış ve Allah yolunda harcanmak için iyi niyet ile konmuştu.

Babalarının sâlihlerden bir zât olması sebebiyle, Allah-u Teâlâ bu hazineyi onlar için korudu. O iki yetim yalnız yetim olduklarından dolayı değil, babalarının iyiliğinden faydalanarak o hazineyi elde edeceklerdi.

“Rabb'in diledi ki onlar erginlik çağına ulaşsınlar ve Rabb'inden bir rahmet olarak hazinelerini çıkarsınlar.” (Kehf: 82)

İlâhî irade onların büyüyüp güç kazanmalarını, sonra da duvarın altındaki hazineyi çıkarmalarını istemişti. Allah-u Teâlâ'nın Hızır Aleyhisselâm'ı bu şekilde hareket

ettirmesi, o iki çocuk için bir lütuftur. Zira o zaman bu kendi malları olan hazineyi koruyacak güce sahip bulunurlardı.

“Ben bunları kendiliğimden yapmadım.” (Kehf: 82)

Gördüğün bu gemiyi delme, çocuğu öldürme ve duvarı yapma işini, kendi görüş ve içtihadımla yapmadım; Rabb'immin bildirdiği emri ile, O'nun bir rahmeti olmak üzere yaptım. Bu benim vazifemdi.

“İşte dayanamadığın işlerin iç yüzü budur.” (Kehf: 82)

O yaptığım şeyler, böyle birer hikmete binaen yapılmıştır. Bu anlatılanlar da, neticesine sabredemediğin durumların içyüzüdür.

Bu ilâhî beyanlardan anlaşıldığına göre; Musa Aleyhisselâm'ın görünürde zararlı ve beğenilmez gördüğü şeyler, hakikatte öyle değilmiş. Onun hoşlanmaması, hikmetini kavrayamamasından ileri geliyormuş. Öyle ki o gizli sebepler açıklanınca zâhir ve bâtın birleşiyor, hiçbir çelişme kalmıyor.

Hikmetle Dâvet:

İnsanları hidayete ermeleri için teşvikte bulunmak, kalplerinin içine ulaşacak şeklide etkili sözlerle onlara nasihat etmek gerekir.

Allah-u Teâlâ bir Âyet-i kerime'sinde beşeriyeti irşad için en güzel metodlarla dâvet vazifesinin yerine getirilmesini emretmekte, bu vesile ile tebliğ ve dâvetin hükmünü beyan buyurmaktadır:

“İnsanları Rabb'inin yoluna hikmetle ve güzel öğütle dâvet et.” (Nahl: 125)

Allah-u Teâlâ hikmeti lütfedecek ki kişi hikmetle konuşsun. O'nun hikmet vermediği kimse hikmetle konuşamaz. Hikmet peygamberlere, siddıklara ve sâdık âlimlere verdiği bir sırdır.

Bu hikmet her iyiliğin aslı, her doğruluğun esasıdır.

Kelâmullah'ı dinlemeye karşı kulaklarını kapayanlara hiçbir uyarının ve tehdidin faydası dokunmuyor. Böyle bir kimseyi Allah-u Teâlâ'dan başka hiç kimse hidayete erdiremez.

Nitekim Âyet-i kerime'lerde şöyle buyruluyor:

“Andolsun ki, onları bu hallerinden vazgeçirecek nice mühim haberler gelmiştir.” (Kamer: 4)

Geçmiş nesillerin haberlerinin yer aldığı Kur'an-ı kerim'de kâfirleri küfürlerinden, fâsikları fisklarından vazgeçirecek buyruklar gelmiş bulunmaktadır.

“O haberlerde hikmetin en üstünü vardır. Fakat uyarılar asla fayda vermiyor.” (Kamer: 5)

Aklını kullanan ve düşünen kimseler için Kur'an-ı kerim'de bulunan hikmetin ulaştığı dereceye hangi hikmet ulaşabilir?

“Allah size ne kadar güzel öğüt veriyor. Şüphesiz ki Allah işiten ve görendir.” (Nisâ: 58)

İşitilenleri de görülenleri de çok iyi bilir.

Bir insan helâl lokma yemekle, ihlâsla ubûdiyet yapmakla, farz ve nafilelere devam etmekle içini nurlandırabilirse; Allah-u Teâlâ dilerse onda hikmet husule getirir ve hikmetle konuşur.

Helâl lokma ile hikmet husule gelir, hikmetle konuşur, karşıdakine tesir eder. Ne kaybediyorsak hep boğazımızdan kaybediyoruz. Boğaza bir süzgeç koymadıkça itimat edin hikmet husule gelmez. Yapmadığın bir işi söylemek yersiz, çünkü sen yapmıyorsun ki karşıdaki yapsın. Bir insan yaşayacak, yaşadığını tebliğ edecek, Allah-u Teâlâ murad ederse ona hidayet lütfedecek, aşı tutacak. Aşı tuttuğu zaman nasibini alır.

O helâl lokmayla ibadet ede ede içini nur yapar. O nurdan hikmet husule gelir, konuşması, hali, ahvali hep değişir. Niçin? İçi nurlandı. Hikmet doldu, hikmetle konuşuyor. O farkında bile değil. O sermayeyi Cenâb-ı Hakk koymuştur içine. Daha evvel böyle değildi. O konuşur. Halbuki biraz sonra kendisine bakar kendisinde hiçbir şey yok. Meğer neydi? İlâhi ihsandı. İlâhi ihsanla o konuşuyordu, O konuşturuyordu. Neden? O nurla hikmet husule geldi, hikmetle konuştu, kendisinde hiçbir şey yok.

Hikmete nâil olmak için az yemek, helâl yemek, çok ibadet edebilmek halk ile mümkün olduğu kadar ilgiyi kesmek. Yani gücünde çalışacak, ama bu çalışma el kârda gönül yarda olacak.

Kalbinde nur olan; hikmetli, feyizli ve tesirli olur.

Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in şu Hadis-i şerif'i ne kadar arza şayandır:

“İnsanların geçmiş peygamberlerden duyabildikleri (hikmetlerden) birisi de ‘Utanmazsan dilediğini yap.’ sözüdür.” (Buharî. Tecrid-i sarîh: 2002)

Zâhiri ve Bâtını Hikmet:

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri “**Âdemoğlu’nun Yaratılışı Hakkında Bir Risâle**” isimli eserinde hikmetin zâhirini izâh ettikten sonra Hâtem-i velî’ye verilen hikmetin bâtınını şöyle tarif ediyorlar:

“Kur’an’ın Tefsiri’ne gelince; onun mânâlarını keşfetmek ve onları izah etmektir.

Hiç şüphe yok ki âlimler onun tefsirini lügatle, hakimler lügat ilmiyle, hikmet ehli ise zâhiri hikmetle bilirler.

Hikmetin bâtını ile olan hikmet sahipleri gerçek tefsire ehil olanlardır. Diğerleri ise âciz birer çıraktır, haberleri alırlar; onlar ancak şiiri ve zâhiri mânâda lügati görürler. Onlar Dahhâk’ın, Kelbi’nin ve onların ikisine benzeyen kimselerin sözlerine itimat ederler.

Bunlar için Kur’an sadece kendilerine hitap eden bir şeyden ibarettir! Bunun içindir ki: “Onlar onun lezzet ve tadından mahrumdur.” denilmiştir. Çünkü onlar onun asil vasıtasından mahrum kalmışlardır. O’nun vasıtası ise zikrettiğimiz ilmin ve hikmetin başlangıcıdır.

Allah Tebâreke ve Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Allah hikmeti kime dilerse ona verir, kime de hikmet verilmişse muhakkak ki ona çok hayır verilmiştir.” (Bakara: 269)

Ebu Bekir bin Sâbık el-Enevî’nin İbn Mâlik el-Cünnî’den, onun Cübeyr’den, onun Dahhâk’tan, onun ise İbn Abbâs’tan bildirdiğine göre şöyle demiştir:

“Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-e:

“Kime de hikmet verilmişse muhakkak ki ona çok hayır verilmiştir.” (Bakara: 269)

Kelâmından sordum;

“O’nun (Kur’an’ın) tefsiridir ey İbn Abbâs!” buyurdular.”

Nitekim Allah, bu halka cömertlik ve kereminden bir güzellik kılıp onları yüceltmiş, üzerlerine rahmetini indirmiş ve onu kalplerin temizleyicisi ve koruyucusu kılmıştır.

Temizlenmek; O’nun dışındaki her şeyle alâkayı kesmektir. Mânevi temizlik ancak O’nun nuruyla gerçekleşebilir.

Korunmak ise şehvetlere yöneliktir. Şehvetler de onun nefsi, arzusu ve ona iltifat etmesidir...

...

“Âlimler lügat ile düşünürler” sözümüze gelince; onlar o kimselerdir ki, sadece zâhirde “Lugâz” denilen sorulu-cevaplı şiirleri bilirler.

“Hakimlerin lügatı bilmesi”ne gelince; onlar da o kimselerdir ki, lügatın esaslarını bilir ve onun hakkında tedbirde bulunurlar. Onun mânâsını harfleriyle birlikte telif edip birleştirirler ki, ondan yana devam üzere olunsun. Böylece başlangıçta irâdeden çıkan mânâ meydana gelmiş ve harflerle ilgili murâd bir düzene girmiş olur.

Bunun aslından uzaklaştık, biz bu kadarını yeterli görüyoruz.

İşte lügatın hikmeti budur.

Şu kadar var ki “Bâtının hikmeti” ise dünya ve âhiret bilgisinin zâhîrinin bâtın kısmıdır. Meselâ dünya işinde idâre ve tedbir, vakitlerin nasıl yönetileceği ve O’nun insanlardan yarattıklarına bunu kısıtlayışı, O’nun murâd edilmeyişidir.

...

İşte her kimin dünya ve âhiret işlerine yönelik bu iki tedbir ve idareden yana kalp gözü açılırsa, bu “Hikmetin zâhiri”dir.

Bâtını hikmete gelince;

“Allah var idi ve O’nunla birlikte başka bir şey mevcut değildi.” (Buhârî, Hâkim, Taberân;, Muttakî el-Hindî, Kenzü’l-Ummâl, c. 50, s. 298)

Sırrına muttali olunan“Başlangıç(Varlıkların ve yaratılışın başlangıcı) ilmi” dir. Bu ise “Hikmetü’l-ulyâ”dır.

Daha sonra ise O’nun kendi mülkünü izhar etmesi, sonra Rubûbiyet’ini izhar etmesi, sonra ilâhi tedbir (İdâre) ve Makâdir (Takdir ve dileme)sini izhâr etmesi, sonra yarattıklarını, sevap ve ikâb (azap) yurdunu, tahtlar ve ubûdiyet (kulluk) yurdunu izhar etmesi ve sonra da bizim yaratılışımızı izhâr etmesidir.

İşte “Hikmetü’l-ulyâ” budur.

İlâhi ilmin bu türleri bir kimsede toplanıp bir araya gelince, Allah artık Kur’an’ın ilmini bütününüyle onda toplamış olur.

İşte bunun içindir ki, o:

“Ben nübüvveti, biri kendisine vahyedilmeyen iki taraf arasına yerleştirdim.” buyurmuştur. (Tirmizî)

Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de bu yüzden şöyle buyurmuştur:

“On iki peygamberin ümmetimden olmalarını temenni ederim.”(Tirmizî, Hatmü’l-Evliyâ, s. 316, 394)

Yani bu sınıfın dengini ve benzerini kastetmiştir.

Sonrasına gelince; O'nun bahşedeceği, şükrü gerektiren mânevi üstünlükten yana her ne varsa; O'nunla var olup ayakta durmaktan ve onun hakkında Allah için öğüt verip nasihatte bulunmaktan yana şükrü gerektirecek her ne varsa, bu hususlarda istenilebilecek her mânevi üstünlüğe sahip olan odur. Nasihat ise, bize verilmeyen bir takatin gücüyle bu Kur'an'da onun kendisi hakkında görünür kılınanlarla ilgilidir.

İlâhi yardım için inleyip çığlıklar atarak Allah'a ulaşma, hidayet hakkında O'na iltica edip kaçma, içindeki başka maksat ve gayelerden O'na sığınma işte ona verilmiştir.

O ancak ilâhi tevfik ve yardımı ister, hiç şüphesiz ilâhi tevfik ve yardım, destek bakımından akıldan da, ilimden de daha üstündür. Zira ilâhi tevfik ve yardım, kulu kendi irade ve dilemesinden sıyrıp çıkararak en büyük rahmete ulaştırır.

Bu konudaki sözler bizim kendi görüşlerimiz değildir, bilâkis O'nun kendi ilminden bize verdiği şeylerdir.”

Hâtem-i Veli'ye Verilen Hikmet; Hikmetü'l-Ulyâ:

“**Hikmetü'l-Ulyâ**”; ilâhi emir ve hükümlerin mana ve tevilini, nüzûl sebeplerini; Allah-u Teâlâ'nın tedbir ve takdirine mahsus incelikleri hâvi olan en büyük hikmettir. Bütün ilâhi hikmetlerin özü bu hikmette gizlidir.

Her şeyi bilip de Allah'ı bilmeyen, hikmet sahibi olamaz. Çünkü o kişi en yüce ve en üstün olan Allah-u Teâlâ'yı tanımamıştır.

Hikmet verilen kişiye nurânî basiret bahşedilmiştir.

Hazret-i Ali -radiyallahu anh- Efendimiz, Allah'ı bilen âlimleri tarif ederken; “**İlim, onların içlerine tam manasıyla sirayet eder.**” buyuruyorlar. (Ebu Talib el-Mekki, Kutul kulub c. 1 s. 134)

İlmin içlerine tam manasıyla sîrâyet etmesi onların, daha doğrusu öncüleri olan zâtın bâtınına yerleştirilen hikmetle alâkalıdır. Ona verilen “**İlmullah**” bütün ilimlerin özü olduğu gibi; hikmet de bütün hikmetlerin aslı ve kaynağıdır. Bu hikmet ise “**Hikmetin hikmeti**” olarak bilinen “**Hikmetü'l-Ulyâ**”dır.

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri “**Nevâdirü'l-Usûl**” isimli eserinde şöyle haber veriyor:

“Ona ‘Hikmetü'l-ulyâ’sını, yani ‘En yüce hikmet’ini bağışlar.”

Hikmetü'l-ulyâ; Allah-u Teâlâ onu almış, kendisine yaklaştırmış; hikmetü'l-ulyâ’sını, esrârını ona bildirmiş, kendisine âit ilmi ona bahşetmiş. Binaenaleyh hikmetiyle, bu

lütüfla o O'na ermiş, O'nunla hemhâl olmuş. Çünkü ilmini, hilmini, esrârını, hikmetini O vermiş. Onun hocası O olmuş.

Yine aynı eserin bir noktasında:

“O neciplerin seyyidi, hikmet sahiplerinin sâlihi, mânevî tabiplerin imamıdır.” buyuruyorlar. (Nevâdirü'l-Usûl fî Ma'rifeti Ehâdîsü'r-Resul c. 1, s. 619-620)

Bu O'nundur, O'ndandır. Çalışmakla elde edilmez. Sevmiş, seçmiş, ezelde koymuş. Mahlûkun hiç hükmü yoktur.

İbn-i Abbas'tan rivayet edilen bir Hadis-i şerif'te Dâvut Aleyhisselâm oğlu Süleyman Aleyhisselâm'a hitaben:

“Ey Oğul! En tatlı şey, en soğuk şey ve en yumuşak şey nedir?”

Buyurmuş ve şöyle izah etmişlerdir:

“En tatlı şey, Azîz ve Celîl Allah'ın, okunduğunda velilerini faydalandırıldığı Kelâm'ıdır. En soğuk şey ise, Allah-u Teâlâ'nın, onların arasını Allah'ta birleştiren Ruh'udur. En yumuşak şeye gelince; Allah-u Teâlâ'nın, velilerini kendisiyle müjdelediği Hikmet'idir.” (Hasan bin Ali -rahmetullahi aleyh-den.)

O, velilere kelâm olur, ruh olur, hikmet olur. Onun kelâmı da, ruhu da hikmeti de Allah'tan gelir. O koymuştur.

Hadis-i şerif'in bir noktasında:

“En yumuşak şeye gelince; Allah-u Teâlâ'nın, velilerini kendisiyle müjdelediği Hikmet'idir.” buyuruluyor.

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri, Hâtemü'l-evliyâ'nın yanında gizli bulunan **“Hikmetü'l-Ulyâ”**nın, bâtını hikmetlere has olan hangi ilim çeşitlerini içerdiğini beyân ederek; bu hikmeti elinde bulunduran bu zâtta Hazret-i Kur'an'ın ilminin bütünüyle toplanacağına işâret etmiş ve bu hâliyle on a neredeyse nübüvvetin başka bir yönden tevdi edileceğini haber vermiştir:

“Kişinin şu iki tedbiri görmesi, dünya ve ahiret işlerine göredir: Bunlardan biri zâhiri hikmetlerdir. Bâtını hikmetlere gelince; ‘Başlangıç ilmi’dir. Bu ise; gerek O'nun mülkünün zuhur etmesi, gerek O'nun Rubûbiyet'inin zuhûr edişi, gerek O'nun tedbir ve takdirinin zuhûra gelmesi, gerek O'nun yaratışının izhârı, gerek sevap ve ikâb diyârının ve hidayet ve ubûdiyet diyârının tezâhürü ve gerekse bizdeki ahlâkın izhârı ile, Allah'ın var olduğunu ve O'ndan başka bir şey olmadığını ona mütalâa ettiren ‘Hikmetü'l-ulyâ’dır. Bu ‘Hikmetü'l-ulyâ’ bu ilim türlerini kimde toplamışsa, Allah Kur'an'ın ilmini onda toplamıştır.

İşte bu sebeptendir ki, ‘Ona başka bir yönden nübüvvet dercedilmiştir.’ de denilebilir.

Bunun içindir ki Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

'On iki peygamber ümmetinden olmayı temenni ederler.'

Yâni bu sınıfa denk olmayı temenni ederler..." (Veliyyüddin: 770 no.'da kayıtlı, Tirmizî'ye âit isimsiz bir risâlenin 199^b yaprağı'ndan naklen)

Hâtemü'l-evliyâ'ya tahsis edilen ilâhi hikmet; Kur'an-ı kerim'in bâtını ve bütün ilâhi hikmetlerin aslı olan **"Hikmetü'l-Ulyâ"**dır.

Hazret:

"Hikmetü'l-ulyâ, bu ilim türlerini kimde toplamışsa, Allah Kur'an'ın ilmini onda toplamıştır." buyuruyor. (Beyazıt Devlet Ktp. "Veliyyüddin", nr.: 770, vr. 199^b)

Onun muallimi Hazret-i Allah'tır.

Bu ona verilmiş, başkasına ait değil.

Bâlî-i Sofyavî -kuddise sırruh- Hazretleri:

"Tıpkı (onun) şeriatla ilgili ilmi Cebrâil Aleyhisselâm'dan alması gibi, o da bu ilmi Hakk'ın hazînesinden elde eder." buyuruyorlar. ("Şerh-i Fusûsu'l-Hikem li'l-Bâlî es-Sofyevî"; s. 52-54)

Bu ilim hikmet ilmidir. En gizli, en büyük ilimdir. Hazret-i Allah'ın bildirdiği, duyurduğu ilimdir.

Abdülkâdir Geylânî -kuddise sırruh- Hazretleri'nin **"Fethü'r-Rabbânî"** isimli eserinin **"5. Meclis"**inde şöyle buyarmaktadır:

"Kökü zemin derinliğinde saklıdır. Dalları dünya ve ahirete serin ferahlık verir. Bu dalları ilim ve hikmettir." (5. Meclis)

Ona hem ilim vermiş, hem hikmet vermiş. Doğrudan doğruya Allah-u Teâlâ'nın verdiği bir ilimdir ve O'nun hikmetidir bu işler. O dallarda hem ilim var hem de hikmet var. İlim de kendisinin, hikmet de kendisinin, O destekliyor onu.

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri **"Kitâbu'r-Riyâze"** isimli eserinde; bu ilâhi muhafazayı ve Rabbanî tecellileri şöyle ifşa etmiştir:

"Onda Ulü'l-elbâb'ı meydana getirerek; sebepler, ilâhî himmet ve idrak hususunda da kendisine istimdat eder. O da konuşurken hikmetle konuşup, tefekkürle açıklar. Bakarken ibretle bakar. Yürürken heybetle yürür. Tutarken kuvvetle tutar. O, onun kalbini lüzumsuz düşüncelerden meneder, ilâhî tedbir ile ilgili işlerde de ondan selbeder. İşte bunların hepsi, hakikatiyle Kitap'ta ve haberde mevcuttur." ("Kitâbu'r-Riyâze ve Edebü'n-Nefs", Es'ad Efendi, nr.: 1312, vr. 10^b-11^a)

İşte bütün öz bunun içinde. Maske maskedir, fakat o maskenin içine O girerse dilediğini yapar. O'nun varlığı, O'nun tecelliyâtı bütün işleri görür.

Hazret-i Allah ile iş gördüğü için konuşurken hikmetle konuşur, her ne yaparsa Hazret-i Allah'ın izniyle Hazret-i Allah ile yapar ve bilir, Hazret-i Allah ile iş görür. Bu "**Hikmetü'l-Ulyâ**"dır. Bu hususta Hazret; Kitap ve Haber'i delil göstermiştir.

Hikmetü'l-ulyâ; O, O'nunla iş yapar demektir.

Gerçek hikmet, Hikmetü'l-ulyâ; Hâtem-i veli'deki tecelliyâttır.

Ulü'l-azm bir peygamber olduğu halde Musa Aleyhisselâm, Hızır Aleyhisselâm'ın hikmetli işlerindeki sırrı bilemedi. O hikmet Hazret-i Allah'ın tecelliyâtıdır. Hızır Aleyhisselâm dahi bunu kendinden yapmıyor, onunla yapıyor, ondan alıyor. O da Hazret-i Allah'tan alıyor.

Nitekim; Müeyyedüddîn Mahmûd el-Cendî -kuddise sirruh- Hazretleri "**Şerh-i Fusûsu'l-Hikem li'l-Cendî**" adlı eserinde; nebi ve resullerin velâyet ve yakınlıkla ilgili sırları Hâtemü'l-evliyâ mişkâtından müşâhade ettiklerini, dolayısıyla velilerin de onu ancak bu mişkâttan müşâhade edebileceklerini beyan buyurmuştur:

"Allah-u Teâlâ resullere ve nebilere, bilhassa velâyet ve yakınlığa mahsus olan ilim ve sırları müşâhade ettirirken; Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-e has kılınan velâyet cihetinden, yahut umumî velâyet cihetinden müşâhade ettirir.

Nitekim Hızır Aleyhisselâm Musa Aleyhisselâm'a;

***'Ben, Allah'ın bana kendi ilminden öğrettiği bir ilim üzere yürüyorum ki, sen onu bilmezsin! Allah'ın sana öğrettiği ilmi de ben bilmem.'* buyurmuştu. (Buhârî)**

Yani bizden herhangi birimiz, mertebe ve makam tayini ile zuhur edebilen şeylerin hepsine erişebilmiş değiliz.

Peygamber, ilâhî hikmetlerden kendisi için elde etmeye güç yetirebildiği herhangi bir şeyi, velâyeti cihetinden üç konum üzere elde eder:

Ümmet dışında, yalnız kendisine tahsis edilen hikmet,

İçine ümmetin de ortak olduğu hikmet,

Ve onun dışında, ümmetin yalnız kendisine tahsîs edilen hikmet.

İşte bu hikmetleri bir peygamber ancak velâyet mişkâtı yönünden elde edebilir.

Peygamberle halk arasına nisbet edilen 'Nübüvvet' kesilmiştir. Bu kesilme nedeniyle, Resulullah'tan sonra herhangi birine şeriat kurmak için meleğin

inmemesi şeklinde bir mânâ uzak olmayıp, bu şeriata ebediyyen muhâlefet edilemez.

Şu kadar var ki, velâyet'in kesilmesi mümkün değildir. Allah'tan alındığı, ilkâ edildiği, tecellî ve tâlim edildiği, öğretildiği ve ilhâm edildiği için; Allah kendisini 'Nebi ve 'Resul' diye isimlendirmeyip, 'Veli' ve 'Hamid' diye isimlendirdiği için, O'nun velilerinden kesilip bitmesi ebediyyen mümkün olmaz.

En ulu müşâhadeye dâir, resullerin ve nebilerin dahi üçüncü bir gözle görebildiği ve ancak bu şekilde zikredilebilen bu sır, başka biri için yalnız Hâtemü'l-veli mişkâtından meydana gelebilir; velilerin de onu ancak bu mişkâttan müşâhade etmeleri icab eder. İyi anla!.. ("Kitâbu Şerhü'l-Fusûs li'ş-Şeyh Müeyyedüddîn el-Cendî"; Şehid Ali Paşa, no.: 1240, 135^a-135^b yaprağı)

Bu ilâhî bir sırdır, bunun iç yüzünü açmak mümkün değildir. Buradan anlaşılıyor ki Allah-u Teâlâ ezelden ona ihsan ettiğini, murad ettiğine istifade ettiriyor. Bunlar ilâhî lütuftan başka hiçbir şey değildir.

Hâtem-i veli, velilerin sonuncusu olmasına rağmen ilâhî lütuf insanlardan kesilmiş değildir. Yani nebi ve resul kesilir, fakat Hâtem-i veli'den sonra velâyet olmayacağına göre, yine ilâhî lütuf kullarının üzerinde mevcut olur.

Müeyyedüddîn el-Cendî -kuddise sırruh- Hazretleri "**Şerhü'l-Fusûs**"unda, "**Hâtemü'l-velâye**" hakkında çok gizli ve ince bir sır noktasına işaret ederek, Hâtemü'l-evliyâ'nın hakikatinin, bütün ilâhî isimlerin sahibi olan Allah'ın nurundan vâredildiğini beyan etmiş; bütün ilâhî isimleri kendisinde toplayıp birleştiren bir hazîre olduğu için, ilâhî isimlere mazhar olan hiçbir peygamber ve velinin kendisine istimdâd edemediğini haber vererek şöyle buyurmuştur:

"O hiçbir kimseden istimdâd etmez; ilâhî vergiler hususunda herkes onun kandilinden istimdâd eder. Zira o, Allah'tan vâredildiği için, ilâhî isimlerin hazîrelerinden biri olmuştur." ("Kitâbu Şerhü'l-Fusûs li'ş-Şeyh Müeyyedüddîn el-Cendî"; Şehid Ali Paşa, no.: 1240, 146^a-146^b yaprağı)

Görüldüğü üzere bu zât Hâtemü'l-evliyâ'nın **Allah'tan vâredildiğini** beyan buyuruyor. Bu hiçbir şekilde mahlûka âit değildir. O öyle murad etmiş, kendisini bildirmek için öyle tecellî etmiş. "*Ben ona bildirdim, beni oradan öğrenin.*" mânâsına geliyor.

Onun tulumunu O yaratmış, o tulumun içine girmiş, başkasının tulumuna girmemiş. Oradan tecellî ediyor, başkasında tecellî etmiyor. Başkasında tecellî etmediği için o tulumu göstermiş. Niçin? O tulumda O olduğu için. O var o kandilde.

Her ağacın bir kabuğu olduğu gibi Cenâb-ı Hakk'ın tecelliyâtının kabuğudur bunlar. Aslında O'dur, mahlûk onun kabuğudur, kabuktan ötürü O görülüyor. Kabuğun hiç hükmü yok amma, aslını örtüyor.

Şeyhü'l-Ekber Muhyiddin-i İbnü'l-Arabî -kuddise sırruh- Hazretleri "**Fusûsü'l-Hikem**" isimli eserinde Allah-u Teâlâ'nın Hâtem-i evliyâ'yı ezelden ayırdığına ve onun ruhî yapısına temas ederek şöyle buyurmuştur:

“Onun maddesi ruhlar arasındaki bir ruhtan değil, ancak Allah’tan gelir. Belki de onun rûhu, bütün ruhlara madde olur.” (“Fusûsu’l-Hikem”)

Allah-u Teâlâ ezelden o iki nuru yarattı, murad ettiğini yerleştirdi, oradan yerleştirdi.

Nitekim Karabaş Veli -kuddise sırruh- Hazretleri buyururlar ki:

“Peygamberlerin ve velilerin bu iki Hâtem’ine tahsis edilenin, ikisinden başkasına akıtılması bahis mevzuu olamaz. Bilâkis onun hâlinin ve elde edilişinin zorluğu apaçıktır.

Çünkü kanal ikidir:

Nebilerin ve risâletin kanalı, onlarla ilgili olan her şeyin elde ettirildiği ve emânet edildiği Efdâlü’l-Kâinat Muhammed Mustafâ Aleyhisselâtü vesselâm’dır.

Velâyet kanalı ise Hâtemü’l-evliyâ olan bir imamdır. O Hâtemü’r-rusul’ün bir parçası, tâbisi ve aynı zamanda onun bâtın şeriatî hususundaki vârisidir.” (Kâşifü’l-Esrâr, Hacı Mahmud ef. no: 225, 24^b-27^b yaprağı)

Hakk’kın desteği olduğu için bu **“Velâyet”** hepsinden üstündür. Diğer velilerin velâyetinde vasıta var. Onda ise vasıta yok. Üstünlük oradan geliyor.

Allah-u Teâlâ öyle murad etmiş, o kandili O koymuş, o nuru O koymuş. **“Oradan alacaksınız.”** buyurmuş. Yoksa kişide hiçbir şey yok.

Dâvud el-Kayserî -kuddise sırruh- Hazretleri onun mânevî kemâlâtını tümüyle Allah’tan aldığı beyan buyurmaktadır:

“İlâhî vergilerin kendisine tertip edildiği ilâhî isimler, nebilerin ve velilerin Âdem’inin evlâtlarından bir oğul olan Şit Aleyhisselâm’a tahsis edilmiştir. Ancak, Hâtemü’l-velâye bundan müstesnâdır; zira o, kemâlâttan yana zuhur eden şeylerin tümünü Allah’tan alır.” (“el-Matlâ’u Husûsi’l-Kilem fî Meânî Fusûsu’l-Hikem”, Şehid Ali Paşa, nr.: 1242; vr. 34^a)

Allah-u Teâlâ bu zevât-ı kiram’a neler duyurmuş, neler bildirmiş! Onları çok büyük sırlara vâkıf ettirmiş, olmuş ve olacıklara mazhar etmiş.

“Kemâlâttan yana zuhur eden şeylerin tümünü Allah-u Teâlâ’dan alması”nın mânâsı:

Ona O karışır, başka kimse karışamaz. Ona Allah-u Teâlâ veriyor, başkasına muhtaç değil.

•

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri **“İlmü’l-Evliyâ”** kitabı’nda, Hâtemü’l-evliyâ’ya verilen **“Hikmetü’l-Ulyâ”**nın ve has velâyet sınıfının mâhiyetini beyân etmek üzere şöyle buyurmuşlardır:

“Celâli büyük, şâni ulu, kibriyâsı yüce, isimleri mukaddes olan Allah, noksanlıktan münezzehe olan kelimeleri ve övgüsüyle şöyle buyurmuştur:

‘Onlara Kitap’ı ve Hikmet’i öğretecek.’ (Âl-i imrân: 164)

Kitap Kur’an’ın zâhiri, hikmet ise bâtınıdır. Bu ise, kendisine ‘Hikmet’in hikmeti’ de denilen ‘Hikmetü’l-Ulyâ’dır. Onlar ‘Hikmetü’l-Ulyâ’ kendilerine verildiği vakit, nefislerinin gözü ile görmüş oldukları şeyi, artık kalplerinin gözü ile görürler.

Allah-u Teâlâ işte bununla ilgili olarak şöyle buyuruyor:

‘De ki: İşte benim yolum budur, basîret üzere Allah’a dâvet ediyorum.’ (Yusuf: 108)

Yâni görerek O’na dâvet ediyorum.

İşte o da onları dâvet eder ve onlara Allah-u Teâlâ’ya ulaştırın yolu gösterir.” (“Kitâbu İlmü’l-Evliyâ”; Haraççioğlu, no: 806, vr. 45^b-46^a)

Bu Âyet-i kerime gösteriyor ki, hidayete dâvet ancak bu şartlar gözetildiği zaman faydalı olur. Hakk’a ve hakikate dâvet; basiret üzere, ne söylediğini bilerek, ihlâs ve samimiyetle yürüyerek; nezafet ve hikmet dairesinde olmalıdır.

Peygamber Aleyhimüsselâm Hazretâti ümmetlerini kesin delillerle dine dâvet ettikleri gibi, peygamber varisi olan ümmetin hakiki âlimleri de insanları dine dâvet ederler. Binaenaleyh ulemânın tebliği daima kat’i delillere dayandığından dolayı, onları yıkmak ve çürütmek mümkün değildir. Zanları ile onlara karşı çıkanlar her zaman zelil düşmüşlerdir.

“Hikmetü’l-Ulyâ” esrâr-ı ilâhi’dir. Allah-u Teâlâ ona bildirdiğini başka kimseye bildirmediği için, onun bildiğini başka kimse bilmediği için o **“Hikmetü’l-Ulyâ”**ya vasıl olmuştur. Bu ise doğrudan doğruya yakınlık makamıdır. Allah-u Teâlâ’nın çektiği, bildirdiği, duyurduğu kullara mahsustur. Tahsil ile elde edilmesi mümkün değildir. Bizzat muallimi olan Hazret-i Allah’ın öğretmesi ile mümkündür, O’ndan gelen bir ilimdir.

Nitekim İmam-ı Rabbânî-kuddise sırruh- Hazretleri buyururlar ki:

“Bu dikkat sonunda elbette bileceklerdir ki, bu mârifet ve ilimler, ulemânın ilimleri, evliyânın da mârifeti ötesindedir.

Hatta onların ilimleri, bu ilimlere nispetle kabuk kalır.” (317. Mektup)

Allah-u Teâlâ en gizli hikmeti ona bildirmeyi, ona duyurmayı murad etmiş, onunla olmayı murad etmiş. Bu ise Hazret-i Kur’an’ın bâtını mânâsıdır. Daha doğrusu hep O da, robotunu öyle kullanıyor. Herkes robotu görüyor, O’nu görmüyor.

Velilerin “Şeyh’ül-Ekber”ine Allah-u Teâlâ Hâtem-i veli’yi o kadar net bildirmişti ki, onun hiçbir tahsili olmadığı, hiçbir kimseden tek bir harf öğrenmediği halde bu Hâtem-i velâyet’e eriştirileceğini biliyordu.

Bunu öğrenmek için onun şu sözlerine kulak vermek yeterlidir:

“Allah seni kelimeleriyle te’yid etsin, hikmetlerinin bilgisini sana versin ve öncülük sırrını sana açıklasın!

Bil ki, Hâtem velâyet bayrağının taşıyıcısı ve makâmın ve gâyenin nihâyeti olur. Nitekim o, hiç bilmezken Hatm oldu ve cesedlenmiş bir rûhâniyet ve müteaddit bir ferdâniyyet içinde, dilemeksizin ve tasarruf etmeksizin iş onda vâroldu.” (“Ankâ-i Muğrib fî Ma’rifeti Hatmü’l-Evliyâ”)

Aslında işi gören o rûhâniyet, fakat onun maskesi o rûhâniyeti örtüyor.

Rabbü’l-âlemîn öyle murad etmiş, ona vermeyi murad etmiş o kadar. Yoksa onun aklına hayâline gelen birşey değil.

Allah-u Teâlâ Ahzâb sûre-i şerif’inin 46. Âyet-i kerime’sinde Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz’i **“Sirâc-ı münîr”** yani **“Nur saçak kandil”** olarak vasıflandırmıştır. O Allah-u Teâlâ’nın nurudur. Allah-u Teâlâ’nın nuru onun içindeydi, içindeki o nur yayılıyordu, amma beşer lambasıyla örtülüydü. O nur ile hareket eder, amma beşeriyet sıfatı o nuru örter.

İş gören Resulullah’ın nurudur, iş gören Kudsî ruhtur, fakat halk onu görmez.

“Cesetlenmiş rûhâniyet” denildiğine göre, içinde O var.

İşte;

“İçinizde... Görmüyor musunuz?” (Zâriyât: 21)

Âyet-i kerime’sine vâsıl olanlar yalnız bunlardır.

Bunlar Hazret-i Allah’ı görür, kendisini görmez. O’nun kudretini seyrederken, maske olduğunu gözü ile görür. Her şeye vâkîf olmuş olsa, zerresini nefesine mâletmez. Çünkü nefsinin orada hiçbir payı yoktur. Aslını gördüğü için şöyle der:

“Var ile övünürüm, varlığımdan utanırım.”

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri devamla buyururlar ki:

“İşte o da onları dâvet eder ve onlara Allah-u Teâlâ’ya ulaştırın yolu gösterir.

Devamla şöyle buyuruldu:

‘Ben de, bana tâbi olanlar da!’ (Yusuf: 108)

Bu basiret ancak Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-e tâbi olan için geçerlidir. O'nun tâbileri de o kimselerdir ki, O'nun yolu üzerinde kalpleriyle Allah'a seyredeler. O'nun tâbileri işte onlardır."

Yani vekili olan için geçerlidir. Çünkü onun vekili onun yolunu tarif eder.

Ona tâbi olanlar aynı yol üzerindedirler. Onlar da o yol üzerinde irşad ederler, onlar da insanları basiret üzerine Allah-u Teâlâ'ya çağırırlar. **"Emr-i bil-ma'ruf nehy-i anil-münker"** vazifesini onlar yaparlar. Onlar vazifedârdır. Allah-u Teâlâ kime vazife verdiyse onu korur, ancak o dâvet eder, o irşad eder. O'nun dâvetçileri de asıl bunlardır. Çünkü bunlara gösterilen esrâr başkasına gösterilmemiştir. Onlar hiçbir ücret almazlar, liveçhillâh çalışırlar, hiçbir kınayıcının kınamasından korkmazlar.

O yolun üzerine O koyacak, O vazife verecek, hıfz-u himâyesinde tasarruf-u ilâhîsinde yürütecek, başka türlü olmaz, mümkün değildir.

Basiret; onlar Allah-u Teâlâ'nın göstermesi ile görürler. Hikmeti duyurması ile bilirler, onlar göre göre, bile bile konuşuyorlar da siz farkında değilsiniz.

Abdülkâdir Geylânî-kuddise sırruh- Hazretleri bu hususu şöyle tarif ediyorlar:

"Dinin hikmet yönü tarafını en iyi bilen odur.

Allah-u Teâlâ birçok bilinmeyen ilimleri onun kalbine yerleştirmiştir.

Hiç kimsenin erişemeyeceği sırları ona sezdirmiştir.

Bu saf ve temiz kul, Allah tarafından seçilmiş, sevilmiş ve Hakk'a cezbedilmiştir.

İlâhî hikmetlerin çözüldüğü kapıya yalnız bu insan yetişmiştir.

Hidayet yolları buna açıktır.

İstidat bunda çok büyüktür ve bütün sırları anlamak kabiliyeti vardır.

Bunda bilgi sonsuz, hikmet ölçüsüzdür." (Fütûhü'l-Gayb)

Abdülkâdir Geylânî-kuddise sırruh- Hazretleri'nin: **"Bunda bilgi sonsuz, hikmet ölçüsüzdür."** sözünün mânâsı;

Bilgi, Allah-u Teâlâ'nın bildirdiğini bilir. Hikmet ise, duyurduğunu da bilir. Bildirdiği âşikârdır, duyurduğu gizlidir. Çünkü ona duyurduğu onda kalmak zorundadır, onu açamaz, amma bildirdiğini açabilir.

Duymak ayrı, işitmek ayrıdır. Allah-u Teâlâ'nın zâhirde verdiğini kulaktan işitiyorsun. Bâtında ise O'nun ilhamını, O'nun beyanını duyuyorsun. Arada çok büyük fark vardır. İşitmek zâhirdedir, duymak ise bâtındadır. O duyuracak, kalbin kilidini açacak, O hitap edecek, sen de duyacaksın.

“Resul ve nebilerin vekilidir, işte peygamberler bunu vekil etmişlerdir.” (33. Makâle)

Onlar vazifeyi ona bırakmışlar.

O onun vârisi, onun vekilidir, ona vekâleten iş görür. Onunla iş görür.

Diğer bir ifşaatında şöyle buyuruyor:

“Bu dalları ilim ve hikmettir.” (5. Meclis)

Doğrudan doğruya Allah-u Teâlâ'nın verdiği bir ilimdir ve O'nun hikmetidir bu işler. Ona hem ilim vermiş, hem hikmet vermiş. O dallarda hem ilim var, hem hikmet var. İlim de kendisinin, hikmet de kendisinin. O destekliyor onu.

Şeyhü'l-Ekber Muhyiddîn İbnü'l-Arâbî -kuddise sırruh- Hazretleri Hâtemü'l-evliyâ olan zât hakkında eşine rastlanmadık çok açık işaretler verdiği **“Ankâ-i Muğrib fî Marifeti Hatmü'l-Evliyâ”** adlı kitabında; Hâtemü'l-evliyâ'nın apaçık alâmetlerinin ve yapacağı vazifeye dâir pek çok bilginin, Kur'an-ı kerim'deki bâzı Âyet-i kerime'lere ve Resulullah Aleyhisselâm'ın bazı Hadis-i şerîf'lerine yerleştirildiğini haber vermiş; onun bu alâmetlerini, büyük bir keramet olarak asırlar öncesinden halka ifşâ etmiştir:

“Bil ki Allah-u Teâlâ, kendisine tâbi olunan en büyük imamı; velâyet bayrağının ve mührünün taşıyıcısı, cemaatin ve hikmet ehlinin öncüsü olan bu kerem sahibi ‘Hatm’i zikretmiş; Azîz Kitab’ının pek çok yerinde ondan haber vererek, bir ayırım ortaya koymak için onun mertebesiyle ilgili tembihlerde bulunmuştur.” (“Ankâ-i Muğrib fî Marifeti Hatmü'l-Evliyâ ve Şemsü'l-Mağrib”, s. 72-75, bas.: Muhammed Ali Sabîh Matbaası, Mısır, 1954)

Hazret; **“Hikmet ehlinin öncüsü”** diye vafettiği Hatem-i Veli'den, Kur'an-ı kerim'de çok yerde zikrinin geçtiğini, ondan haber verildiğini ifşâ ediyorlar. Bunlar hep O'nun ihsanı, O'nun ikramı...

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri **“Şifâu'l-Alîl”** adlı eserinde **“Bayraklılar ashâbı”**ndan sözettikten hemen sonra, **“Hikmet sahipleriyle dost ol, büyüklerle otur!”** Hadis-i şerif'iyle de yine bu tabakanın kastedildiğini ifade etmiş ve **“Hikmetü'l-Ulyâ”**yı elinde bulunduran bu has tabaka ile, diğer velilerin hikmeti arasındaki farkı beyan etmek üzere şöyle buyurmuştur:

“Abdülcabbar bin İbnü'l-Ûlâ ile; Süfyan'ın, Zekeriyâ bin Ebî Ziyâde'den, onun Ali İbnü'l-Ekmer'den, onun Ebî Cahîfe'den, onun da başkasından merfû olarak bildirdiği, Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-den gelen şu rivâyetle de bizim söylediğimiz şey tahakkuk eder:

‘Âlimlere sor, hikmet sahipleriyle dost ol, büyüklerle otur!’”

“Bunlar O'nun rahmetiyle yaratıldıkları, O'nun lütfu hakkında konuştukları ve O'nun nezih yakınlığı ile arındıkları için; Allah'ın kibriyâsının içinde büyümüş, Allah'ın azametiyle ulaşmış bir topluluktur.

Aynı zamanda onlar, ‘Hikmetü’l-ulyâ’ ehlidir.

İlim, ‘İlm-i billâh: Allah’ı bilme’ ve ‘İlm-i bi-emrillâh: Allah’ın işini bilme’ olmak üzere iki olduğu gibi; hikmet de ikidir.

Her ilmin bir hikmeti vardır. İlim zuhur eden şey, hikmet ise onun bâtını olan şeydir. Dolayısıyla ilim iki olduğu gibi, bunun için hikmet de ikidir: O’nu bilmenin hikmeti -ki bu ‘Hikmetü’l-ulyâ’dır-; O’nun işini, tedbirini ve sanatını bilmenin hikmeti.

Peygamberlerin yolu üzere seçilerek O’na çekilen ‘Büyükler’, O’nun ‘Hikmetü’l-ulyâ’sına kadar ulaşırlar.

Velilerin yolu üzere O’na seyredenler ise; dünya, nefislerin ayıpları ve gerek O’nunla ilgili işler, gerekse ilâhî vergiler hususunda sıdkı bilme hikmetine ulaşırlar.

‘Büyükler’ olan öncekiler, O’nun ferdâniyyet’i ile dirilmekten bahseden, O’nun vahdâniyyet’ine nazar eden, O’nun kabzası (himayesi) içinde hareket eden, hallerinde ve işlerinde O’nun adına kullanılarak kendilerine nazar edilen bir topluluktur. Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-e, kendisine karşı tâzim, yüceltme, itminanla güven duyma, sıdk-ı tevekkül, hüsn-ü zan, beklentilerinin büyüklüğü ile; gerek bağlılıkları, gerek temizlenmeleri, gerek arınmaları, gerekse ayrılmaları hususunda, kendi yolu üzere biat edenler de onlardır. Ayrıca onlar, yakınlık menzillerinden ve has meclislerden kendisine muttali olmak sûretiyle, O’nun halk içindeki tedbirini de onunla kavrayarak; sekîne ile ona sadâkat gösterir ve vakar ile onu korurlar.” (“Kitâbu Şifâu ve’l-Alîl”; Veliyyüddin, no: 770. 6^b-7^a yaprağı)

Hazret, Hikmetü’l-ulyâ’yı, O’nu bilmek, O’nun işini bilmek, O’nun tedbirini bilmek, O’nun sanatını bilmek olarak tarif ediyor.

Allah-u Teâlâ ona veriyor, duyuruyor, onda tecellî ediyor, o tecelliyât onlara aksediyor, o aksin verdiği nimetler onların üstünde tecellî ediyor. Güneş bir yere vurduğu zaman orayı ısıtır, nur-i ilâhî vurduğu zaman da onların gönlünü ısıtır.

Ashâb-ı kiram böyle yetişti, o nurdan yetişti. Onlar böyle olduğu gibi ihvanı da sevmişler, seçmişler, almışlar.

İşin özü; Allah-u Teâlâ onlara nazar eder, onlara ihsan eder, o ihsan ettiğini onlardan bekler. Onlara verdiği için onlardan bekler.

“Hikmetü’l-Ulyâ”nın ve “İlmin Kökleri”nin Hâtem-i Veli’ye Tahsis Edilişi:

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri, Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Kütüphânesi'nde kayıtlı bulunan "**Kitâbu İlmü'l-Evliyâ**" isimli eserinde Allah-u Teâlâ ile konuşan muhaddes velilerin vasıflarından söz ederken, onlardan birinin yakınlık nûrunun, peygamberlerin yakınlık nûrundan daha öne geçeceğini ifade etmiş; onun bu yakınlıkla ilmin köklerine kadar vâsıl olacağını ve nübüvveti dair ilimden büyük bir pay alacağını haber vermiştir:

"Allah'ın Hikmetü'l-ulyâ'sına kadar ulaşabilenler, O'nun Vahdâniyyet'inin içinde yürüyenler, ya da has meclislerde Vech-i Kerîm'e vâsıl olanlar... İşte bunlar peygamberlerle neredeyse aynı seviyede bulunan Hassü'l-has muhaddeslerdir!"

"Bu muhaddesler öyle kimselerdir ki, peygamberlerin menzillerine kadar yaklaşabildikleri için, neredeyse peygamberlere karışırlar. Onların nûru peygamberlerin yakınlık nûrundan daha da büyüyebilir. Buna nüfûz ettikleri taktirde, ilâhî tedbirin esâsına ve ilmin köklerine kadar vâsıl olurlar.

Muhaddesler derecelerine göre Nübüvvet'ten de pay alırlar. Nitekim onların kimine Nübüvvet'in yarısı verilir.

Onlardan bir kimseye bundan daha da fazlası verilir ki, ona bu güçle peygamberlerin seçkinlik ve temizliği de verilir. İlâhî Nûr, ona işte bu güçle verilir. Bu güçle ona yakınlık da verilir. Bu güçle ona Hakk ile konuşabilme de verilmiştir. Onun mevcûdiyeti de işte bu güce göredir. ("Kitâbu İlmü'l-Evliyâ"; Haraççioğlu, no: 806, 29^a-29^b yaprağı)

"O'nun vahdâniyeti içinde yürüyenler" kimlerdir?

Onlar Allah-u Teâlâ'nın hıfz-u himayesinde ve tasarruf-u ilâhîsinde yürürler. Onların iradesi elinde değildir. Nitekim Muhyiddin-i İbnü'l-Arabî-kuddise sırruh- Hazretleri onları: "**Cesetlenmiş bir ruh**" olarak vasıflandırmıştır. Sık sık arzettiğimiz gibi o bir maskeden ibarettir. Onu yürüten, yöneten, duyuran, gösteren Hazret-i Allah'tır.

O, O'nun kabzasındadır, O'nunla hareket eder. O'nunla hareket ettiği için; O'nun ilmiyle, O'nun hilmiyle, O'nun göstermesiyle, O'nun bildirmesiyle yürür, bilir ve bildirir.

"Has meclislerde Vech-i kerim'e vâsıl olanlar"a gelince;

Allah-u Teâlâ onları lütufla çekmiştir, hâliyle hallendirmiştir, yakınlığını duyurmuştur. O'nunla rahat görüşür ve konuşur. İşte "**Muhaddesler**"ın öz sırrı budur, O'nun bildirmesi ile olan bir husustur. O duyuracak, O gösterecek, sen de göre göre, bile bile bildireceksin.

Nitekim Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bir Hadis-i şerif'lerinde şöyle buyururlar:

"Sizden önce gelip geçen ümmetler içinde muhaddesler (Allah-u Teâlâ tarafından ilham olunan insanlar) vardı.

Eğer ümmetim içinde de böyle bir kimse varsa, o da şüphesiz Ömer'dir.” (Buhârî)

Bu hakikati şimdi Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri'nin beyanlarından anlıyoruz. Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in buyurduğu bu muhaddesler âhir zamanda da zuhur edecek ve esrâr-ı ilâhîyi duyuracak, bilecekler ve bildirecekler.

Yani geçmiş ümmetlerde yetiştiği gibi, Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- Efendimiz'de tecellî ettiği gibi, bugün de mevcut olduğunu bilin.

Onlar Allah-u Teâlâ'nın doğrudan doğruya kendi iradesi altında yürüttüğü kullardır.

“Allah'tan korkar takvâ sahibi olursanız mualliminiz Allah olur.” (Bakara: 282)

Âyet-i kerime'sinde buyurulduğu üzere onların muallimi bizzat Allah-u Teâlâ'dır. O bir hayâlden heyûlâdan ibarettir. Bütün kuvvet ve kudret, mülkün sahibi olan Allah-u Teâlâ'dadır. O onları dilediği şekilde doldurur, yürütür.

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri devamla buyururlar ki:

“Bu muhaddesler öyle kimselerdir ki, peygamberlerin menzillerine kadar yaklaşabildikleri için, neredeyse peygamberlere karışırlar. Onların nûru peygamberlerin yakınlık nûrundan daha da büyüyebilir.”

Onlar Allah-u Teâlâ'nın hususi kullarıdır. Peygamberlere vekâleten vazife gördükleri için, niyetlerine ve çalışmalarına göre peygamberlere yaklaşırlar. İşte buraya Ashâb erişemez.

“Buna nüfûz ettikleri taktirde, ilâhî tedbirin esâsına ve ilmin köklerine kadar vâsıl olurlar.”

Allah-u Teâlâ dilediği bütün esrârı duyurur ve ilmin köklerine kadar iner.

Nitekim Bâli-i Sofyavî -kuddise sırruh- Hazretleri Fusûsü'l-Hikem şerhi'nde Hâtem-i veli'den: ***“Zâtıyyet hazinelerinin anahtarları elinde bulunduran zât...”*** diye vasıflandırmıştır. (Şerh-i Fusûsü'l-Hikem-i Bâlî, s. 39)

“Allah-u Teâlâ'ya âit olan gizli sırları ifşâ eden.” mânâsına gelir.

Sizin anlayacağınız mânâ şudur:

Allah-u Teâlâ dilediği bütün esrârını duyurur, çözülmesi gereken bütün işleri bildirir. Dilediği kadar her şeyi anlar, amma kişinin nasibi kadar duyurmaya çalışır, nasibi kadar açar.

“Muhaddesler derecelerine göre Nübüvvet'ten de pay alırlar. Nitekim onların kimine Nübüvvet'in yarısı verilir.”

Niçin? Vazifesi o olduğu için.

“Onlardan bir kimseye bundan daha da fazlası verilir ki, ona bu güçle peygamberlerin seçkinlik ve temizliği de verilir.”

Bu üçüncü kısmı tarif etmek için ilim ve akıl yetmez. O Allah-u Teâlâ'nın kabzasında yürüyen bir kimsedir.

Nitekim Hakim et-Tirmizî -kuddise sırruh Hazretleri: **“Üçüncü sınıf ise tarife sığmaz.”** buyuruyor.

Doğrudan doğruya O'nun lütfu tecellî ediyor. Dilediğine dilediği kadar verir. Zaten hep O'nun lütfu.

Âyet-i kerime'sinde buyurur ki:

“Bu Allah'ın fazl-u ikramıdır, kime dilerse ona verir. Allah büyük lütuf sahibidir.” (Cum'a: 4)

“İlâhî Nûr, ona işte bu güçle verilir. Bu güçle ona yakınlık da verilir. Bu güçle ona Hakk ile konuşabilme de verilmiştir. Onun mevcûdiyeti de işte bu güce göredir.”

Bunun içyüzü şudur: Vallâhi insan bir maskeden ibarettir, maskeyi çıkar O var, maskeyi indir sen varsın. Amma bu hâli yaşayabilmek çok güçtür. Hep O'nun lütfu, O'nun ihsanı, O'nun gücü, O'nun ikramı. Gel de nefse anlat. Çünkü insan varım diyor ve her şeyi kendi varlığında arıyor, O'nun varlığında aramıyor, kendi varlık zannı içinde yorum yapıyor. Bu gibi kimseler Hakk'ı nasıl bulur, Hakk'tan nasıl konuşur? Hakk ile değil ki. İşliyor amma neyi işliyor o da bilmiyor.

“İşte bu tabaka bu ilâhî harflerden her harfi bilir. Her kelimenin hakimiyetinin ortaya çıkışıyla, ilâhî işler üzerindeki gücüyle ve ilâhî işler hakkında elde ettiği fayda ile, ilâhî ilme göre onu isimlendirmeyi de bilir. Vakar ve Hürmet'ten de kendisine pay verilerek, tevdî olunan kelimenin mânâsından faydalanılması gerekeni elde eder.” (“Kitâbu İlmü'l-Evliyâ”)

Daha doğrusu şu hususu size açık olarak arzedeğim ki; içinde O var, O yürütüyor, O buyuruyor, O duyuruyor, karşıda beşer görünüyor. Bu işin aslı ve özü budur. Rûhâniyet cesetlenmiş, o ceset O'nu göstermiyor. Aslında işi yapan hep Hazret-i Allah'tır.

Nitekim Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri **“Nevâdirü'l-Usûl”** adlı eserinde buyurur ki:

“O öyle bir kimsedir ki, ona yeryüzünde: ‘Ey Vâhidî!’ diye nidâ eden doğru söylemiştir.”

İşte buraya sizin aklınız ermez, buraya yaklaşmayın, çözmeye de çalışmayın. Marifetullah ehlinin ilmi dahi bu ilim karşısında kabuk kalırsa, buraya kim girebilir? O öyle tecellî edip öğretmiş. Onun muallimi halk olsaydı, halk sapıtıp giderdi.

Allah-u Teâlâ dilediğini ona bildirir, gösterir, duyurur, buldurur. Çünkü O'nunla halleşiyor. Onu O bilir.

Hakîm-i Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri "**Nevâdirü'l-Usûl**" adlı eserinde şöyle buyurmaktadır:

"Allah-u Teâlâ, onun kalbini dünyevî dert ve meşgaleden alıkoyar. Kendisine yüksek hikmetini bahşeder. Onu Tevhid'ine sevkeder, nefsinin görmekten ve hevânın gölgesinden yolunu uzak eder.

Diğer ehliullah'ın defterlerine bunu emin kılar. Kendisine onların makamlarını tanıtır ve derecelerine muttali kılar. Bu hâliyle o, nücebânın efendisi, hükemânın sâlihi, dertlerin şifâsi, mânevi tabiblerin imamı olur." (Nevâdirü'l-Usûl, cilt:1, sh: 339)

Hakk Celle ve Alâ Hazretleri bir Hadis-i kudsî'de buyurur ki:

"Sonra ben yüzümle onlara yönelirim. Yüzümle yöneldiğim bir kimseye neyi vermek istediğimi, herhangi bir kimsenin bileceğini mi sanırsınız?"

Allah-u Teâlâ devamlı şöyle buyurdu:

"Onlara ilk vereceğim şey nuru kalplerine akıtmaktır. İşte o zaman ben onlardan haber verdiğim gibi, onlar da benden haber verirler." (Hâkim)

Binaenaleyh Hâtemü'l-evliyâ'ya ihsan buyurulan her lütuf gibi, bâtınına yerleştirilen hikmet-i İlâhî'de bir esrâr-ı ilâhî'dir; Hadis-i kudsî'den anlaşılacağı üzere herhangi bir kimsenin dışarıdan bu esrarı çözmesi mümkün değildir. Değil sıradan bir kimsenin, büyük velilerin dahi bu ilmi çözemeyeceği, Evliyâ-i kiram Hazerâtı'nın yukarıdaki beyanları ile sabittir.

Abdullah-ı Bosnevî -kuddise sırruh- Hazretleri insânî kemâlin hakikatiyle ilgili ilimlerin ve zâhiri ve bâtını tüm ilâhî mertebelerin, ancak "**Hâtemü'l-velâye**" mişkâtından müşâhade edilebileceğini beyan ederek şöyle buyurmuşlardır:

"Mutlak insânî kemâlin hakikatine mahsus olan ilimler; şüphesiz ki ancak, resullerin ve velilerin Hâtem'inin mişkâtından (kandilinden) elde edilebilirler. İlâhî mertebelerin zâhirleri ve bâtınları cihetinden, her iki mertebenin de verildiği 'Hâtemü'l-velâye' mişkâtı olmadan müşâhade edilemezler." ("Şerhü'l-Fusûs li'l-Bosnevî"; Nâfiz Paşa, no: 536, 454-455. yp.)

Yani ona verdiği gizli sırları almadıkça gizli sırlara vâkîf olamazlar.

Öyle murad etmiş. Allah-u Teâlâ onu dilediği zamanda oraya koymuş. Koyduğu zaman hem o kişi alır, hem nasıbdar olanlar alır. O kandile o ilmi O koymuş.

Çünkü ona hem peygamberimizin nurunu vermiş, hem velâyet nurunu vermiş. Nurunun hassasiyetini de ona verdiği için oradan bakılıyor, ölçüler oradan yapılıyor.

İmâm-ı Rabbâni -kuddise sırruh- Hazretleri yine bir mektuplarında:

“Bu ilimlerin ve mârifetin sahibi, bu binin müceddididir. Ki bu, ona bakanlara gizli bir mânâ değildir.” buyuruyor. (“Mektûbât”; 317. Mektûb)

Yani onu görmüyorsan, ona Allah-u Teâlâ'nın ihsan ettiğini de mi görmüyorsun, oradan da mı tanıımıyorsun?

Buradan anlaşılıyor ki bu doğrudan doğruya Allah-u Teâlâ tarafından gönderilmiş, desteklenmiş, O'nun ilmi ile hikmeti ile mücehhez olmuş.

Bu Hâtem meselesi tamamen esrârdan ve çok gizli bir perdeden ibarettir. Hakkında söylenen bütün sözler zâhiri ilim gibidir. Zâhiri ilim de dış perdedir, hakikat iç perdedir, bu da onun gibidir. Bütün bu sözler dış perdenin üzerindeki nakışlara benzer, perdenin içerisini anlamak, anlatmak, çözmek mümkün değildir. Çünkü o hiç bilmezken Hâtem doldu. Onu O idare ediyor, onun bu işle ilgisi yok. O öyle murad etmiş, bu murad-ı ilâhînin tecellîsine mahlûkun aklı ve ilmi yetmez.

Fâtiha Sûre-i Şerif'inin Tefsiri (26)

Besmele-i Şerife'nin Önemi, Fazileti, Hikmeti ve Esrarı (23)

Besmele'deki Sır (1)

Muhterem Ömer Öngüt -kuddise sırruh- Hazretleri'ne Besmele'nin “Be”sindeki sır hakkında bir soru sordular. Efendi Hazretleri soruyu sorana şöyle cevap verdiler:

Cenâb-ı Hakk Âyet-i kerime'sinde şöyle buyuruyor:

“Ben cinleri ve insanları ancak (beni bilsinler) bana ibadet etsinler diye yarattım.” (Zâriyat: 56)

Fakir hemen buraya döner der ki;

“O'nu bil de ibadet et!” O'nu bilip ibadet edersen küçücük bir ibadetin dağlar kadar büyük olur. Çok ibadet eder amma O'nu lâyük-ı vechile bilmeden hiçbir şey olmaz. Bil de ibadet et!

Amma madem ki bilerek soruyorsun, cevabını aldığın zaman amel etmek zorundasın. Demek ki, her şeyden evvel Yaratan'ı bilmekmiş.

Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hadis-i şerif'lerinde buyururlar ki:

“Nefsini bilen Rabb’ini bilir.” (K. Hafâ)

Demek ki, her şeyden evvel Yaratan’ı bilmekmiş,

Yaratılışını bir düşün. Aslın bir zerre. Buna ayân-ı sabite denir. Bir zerreyi kerih suyla karıştırıyor, ana rahminde yumurtayı deliyor, teşekkül ettiriyor. O hâlden bu hâle getiren kim? Onu bu hâle getirene ibadet et be kardeşim! Nefsine, dünyaya tapmaya gerekir mi? Sen Yaratan’ı bırak, zıddı olana bak! Burada bir Hadis-i kudsi var çok mühim.

“Benim cinlerle ve insanlarla önemli bir hadisem var! Ben yaratıyorum, benden başkasına ibadet ediliyor! Ben rızıklandırıyorum, benden başkasına şükrediliyor!” (Taberâni)

Yani;

“Onu ben yaratıyorum, şeytana ibadet ediliyor. Ben rızıklandırıyorum, şeytana şükrediliyor.”

Bu Allah-u Teâlâ'nın bir kulu olabilir mi? Şeytanın kulu, şeytanla beraber gidecek. Fakat Hazret-i Allah demek ki **“Be”**ye çok büyük mana vermiş. Şimdi **“Be”**nin üzerinde ömür boyunca çalış. Madem ki soruyorsun onun üzerinde çalış. Nasıl bileyim? Bilenlerin bildirmesiyle yavaş yavaş imanın kemâlleşmesiyle olur. Bilmek bir ömre kâfi değil. Öğrendiğin kadar nasibin kadar alırsın

HAZRET-İ MUHAMMED

Aleyhisselâm

Allah-u Teâlâ'nın Nur'u, Âlemlerin Gurur ve Sürûru Muhammed Aleyhisselâm (7)

“Rabb’inin huzurunda durmaktan korkan kimseye iki cennet vardır.” (Rahman: 46)

Resulullah Aleyhisselâm'ın yolunda olan vekillerine ve velilerine Allah-u Teâlâ'nın ihsan ve ikramı o kadar büyüktür ki, onlar dünyada iken Hakk iledirler, hakikat iledirler, onlar cennete muhtaç değildirler, Cennet-i âlâ'nın bâtınına vâristirler.

Âyet-i kerime'de şöyle buyuruluyor:

“Rabb’inin huzurunda durmaktan korkan kimseye iki cennet vardır.” (Rahman: 46)

Bu iki cennetten birisi dünyada iken gönül cennetine girmektir, âhirette ise dilediği lütfunu onlara bahşeder.

Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hadis-i şerif'lerinde buyururlar ki:

“Dünyada da muhakkak bir cennet vardır. Onu bulan kimsede cennet arzusu kalmaz. O cennet mârifetullah'tır.”

Bu gönül cennetidir. Onlar dünyada iken bu cennete girmişlerdir, bu halleri böylece âhirete intikal eder.

Onlar dünyada iken cennet için çalışmadılar. Hazret-i Allah ve Resulullah için çalıştılar.

Bir Hadis-i şerif'te:

“Kim Allah için olursa, Allah da onun için olur.” buyurulmaktadır.

Onlar O'nun has ve müstesna kullarıdır, onları dünyada gönül cennetinde yaşatıyor. Hem içten hem dıştan en güzel hayatı onlara bahşetmiştir. Onlar en güzelini tercih ettikleri için en güzelini onlara vermiştir. Dünyada saâdetine, ahirette selâmetine erdirmiştir. Onların tercih ettiği Hazret-i Allah'tır, Hazret-i Allah'ın da tercih ettiği bunlardır. Daha doğrusu onlar kendisi için yarattığı, donattığı ve yürüttüğü kullardır. O kulunu sevmiş, seçmiş, kendisine çekmiştir. Kendisine muhabbet etmesi için de muhabbet vermiştir. Başka bir şeyle meşgul olmasını, başka bir arzu beslemesini katiyyen istemez. O kulun da gerçekten Hakk'tan gayri hiçbir arzusu yoktur. Nasıl bir hayat yaşadıklarını kimse bilmez.

“Bu Allah'ın fazi-u ikramıdır, kime dilerse ona verir.” (Cum'a: 4)

Vekillerine, velilerine bahşettiği lütuflar böyle olursa, tasavvur buyurun ki Nur'una neler vermiştir?

•

Dünya hayatı hayat-ı hayalidir. Serap gibi parıldar, bulut gibi geçer gider. Allah-u Teâlâ dünyayı geçim uğrunda çalışma ve gayret, mihnet ve meşakkat, imtihan ve ibtilâ yeri; âhireti ise mükâfat ve mücazat yeri olarak yaratmıştır.

Âyet-i kerime'lerinde şöyle buyuruyor:

“O hanginizin daha güzel amel işleyeceğinizi imtihan etmek için ölümü ve hayatı yaratandır.” (Mülk: 2)

Hayat-ı hayalî dünyaya gelmekle başlıyor. Bu dünyada her kelitemiz zaptediliyor, her yaptığımızın fotoğrafı çekiliyor.

Ey insan! Dünya senin için bir imtihan sahnesidir. İmtihanını burada verebilirsen orada sırat da yok, azap da yok, hiçbir sıkıntı yok.

Eğer sen dünyayı bir imtihan sahnesi kabul edip Hakk ile olursan, işte bu noktada dünyanın kıymeti çok büyüktür.

Yok eğer imtihan sahnesi olduğunu unutup da dünyaya dört elle sarılırsan, imtihanı kaybedersin. Bu da senin ahiretini kaybetmene ve ebedî felâkete düşmene sebep olur.

Nitekim Âyet-i kerime'lerde şöyle buyurulmaktadır:

“İnsanlardan öyleleri var ki: ‘Ey Rabb’imiz! Bize dünyada ver!’ derler. Böyle isteyenlerin ahiretten hiç nasibi yoktur.” (Bakara: 200)

Çünkü onların bütün istekleri dünyanın geçici ve gayri meşru zevkleridir. Gördükleri ve görecekleri her şey dünyaya mahsustur.

Gerçekten Allah-u Teâlâ'ya ve Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-ine gönül veren ehl-i imana gelince, onların durumu ayırdır.

“Onlardan bir kısmı da: ‘Ey Rabb’imiz! Bize dünyada iyilik ve güzellik ver, ahirette de iyilik ve güzellik ver, bizi cehennem azabından koru!’ derler.” (Bakara: 201)

Dünya ve ahiret iyiliğini isteyenlerin dünyadaki duâları budur.

Bu Âyet-i kerime'ye muhtelif mânâlar verilmiştir. Hazret-i Ali -radiyallahu anh-Efendimiz:

“Dünya iyiliğinin sâliha bir hanım, ahiret iyiliğinin ise huri olduğu”nu söylemiştir.

Fakir kendimizi bildiğimiz andan beri bu Âyet-i kerime'nin üzerinde çok dururuz. Dünya hasenesi de Hazret-i Allah ile olmak, ahiret hasenesi de Hazret-i Allah ile olmaktır. Biz bunu böyle kabul etmişizdir. Çünkü başka bir şey yaşatmamış Hazret-i Allah.

Eğer seni dünyada günahlara dalmaktan korsa, ahirette de seni azabından korur, cehenneme düşmekten muhafaza eder.

“İşte onlara kazançlarından ötürü karşılık vardır.” (Bakara: 202)

Dünyaya gönderiliş sebebinin lâıyk-ı veçhile takdir edenlerin gerçek hayatı ölümden sonra başlıyor.

Bu ise hayat-ı hakikidir.

Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bir Hadis-i şerif'lerinde buyururlar ki:

“Kabir ya cennet bahçelerinden bir bahçe veya cehennem çukurlarından bir çukurdur.” (Tirmizî)

İnsanın kabirdeki bu yaşayışı dünyadan alâkasını kestiği andan itibaren başlar. Dünya hayatının müddeti kısa ve lezzeti de geçici olduğu için, bir aldanma ve oyalanmadan başka bir şey değildir.

Âyet-i kerime'de şöyle buyurulmaktadır:

“Senin için ahiret, dünyadan daha hayırlıdır.” (Duhâ: 4)

İşte bu hayat-ı hakikinin semeresidir. Nefsin ölümünden sonra yepyeni bir hayat başlar.

Muhterem Ömer Öngüt -kuddise sırruh- Efendi Hazretleri'nin Hayat-ı Saadetlerinden İnciler ve Hatıralar (126)

Rızâya Dayanan İşlerle Meşgul Olmak:

“Eğer bir işte gaye, maksat, menfaat varsa, kokusu dahi olsa, o dünyadaki ücretini alır.

Rızâya dayanan işte, Allah-u Teâlâ onu hem dünyada menfaatlandırır, hem de ahirette.

Dünyadaki mükâfât hıfz-u himayesine tasarruf-u ilâhîsine alır, hiçbir beşerin akli ermeyecek bir şekilde onu muhafaza eder. Çünkü o artık kendi varlığında değil, Allah-u Teâlâ'nın varlığında, kudretinde, tasarrufunda bulunur.

Eğer bir kul yaptığı işlerden, gelen misafirlerden, elinin öpülmesinden, yahut iltifat edilmesinden, veyahut iyi anılmasından nefsi zerre kadar his alırsa, o nispette büyük zarara uğrar. Kendisini beğenirse helâkine vesile olur. Bu husus çok mühim.

Bunun için tek çare Allah-u Teâlâ'ya teslim olmak, bize lütuf terakkisini ihsan buyurmasını niyaz etmektir.”

Allah Dostu Hazerâtın Kabirlerini Ziyarete Giderken:

“Efendilerimizin Kabr-i şeriflerini ziyaret ederken, edep dışı bir hareket yaparım diye korktuğumu” söyleyen bir kardeşimize buyurdular ki:

“Medine-i Münevvere’de bir sohbet açılmıştı, orada bulunan kardeşlere şöyle arzedildi.

Hakk Celle ve Alâ Hazretleri’ne karşı bir kusur işlediğim zaman, affeder diye ümidim olur. Fakat Habib’ine karşı bir kusur işlersem, cidden beni affetmez diye korkarım. Ziyaretine giderken de, “Allah’ım lâzım gelen tazim ve edebi bana lütfet, Senin lütfunla gideyim, bunu bana kolaylaştır ve kabul buyur!” diye niyaz ederim.

Hayat boyunca böyle kıymetli Zevât-ı kiram’a giderken de, onlara karşı işlenecek küçük bir hatanın büyük olacağını düşünüp Hazret-i Allah’a sığınmak ve öylece gitmek lâzım.”

Anne Babanın Rızâsını Alabilmek:

“Annesinin çok sinirli olduğunu, ufak-tefek şeylerden alındığını” söyleyen bir kardeşe şöyle buyurdular:

“Mümkün mertebe onu sinirlendirmeyin. Her dediğine ‘Peki!’ deyin.

Yapılmayacak bir iş bile olsa, o anda ‘Peki!’ deyin, yine o işi yapın. Cenâb-ı Allah’a isyan edilecek yerde onların emri yerine gelmez. Diğer işlerde emirleri yerine gelse çok iyi olur.

Anne babasının rızâsını alanların Hazret-i Allah kalbine vüs’at ömrüne bereket ihsan eder, o kulundan râzı olur. Onları üzmemek ise, Hazret-i Allah’ı gadaplandırmaktır.”

Nurlu Sözler Hikmetli Beyanlar:

“Mümin tedbirli olacak, fakat korkmayacak. Tedbir Hazret-i Allah’ın verdiği aklı yerinde kullanmaktır.

Hazret-i Allah sevdiğine cidden cesaret verir ve cesareti yerinde kullanır. Hakk’tan korkan hiçbir şeyden korkmaz. Yalnız Hakk’tan korkmak ve hududları aşmamak şart.”

•

“Bendim, sonra aradım buldum, benliğimden geçtim.”

•

“O olursa hep O’ndan gelir. Biz de şükredelim, siz de şükredin ki; kimle karşılaşıyorsunuz.”

•

“Bu yolda olalım bu yolda ölelim. Niçin?

O’nun yolu olduğu için, O’na varmak için.”

•

“Tûl-i emel’i bırakmak lâzım, çünkü senin değil. Dünyanın ömrü kısaldı.”

•

“Sen sen iken O’nun fiillerini göremezsin. Çünkü sen varsın. Sen yok ol ki O’nu görebilesin, O’nun fiillerini seyredebilesin.”

•

“Yolumuz atma yolu değil tutma yoludur. Atıcı olmayalım tutucu olalım. Allah’ımız atıcı olanları değil tutucu olanları sever.”

•

“Ancak rehberi O tayin edecek, O’nun tayin ettiği ile gideceksin. Çünkü O’nun tayin ettiği rehberde O var, başka bir şey yok. Bunun gizli sırrı budur. O var.”

•

“Öyle bir ilimle karşı karşıyasınız ki bu ilmi ne bildiniz ne gördünüz ne duyduunuz. Bu ilimle meşgulsünüz.

Kafanız yetmiyorsa da o hava ile meşgulsünüz.”

EVLIYÂ-İ KİRAM

-Kaddesallahu Esrârehüm-

HAZERÂTI'NIN

**"HÂTEMÜ'L-EVLIYÂ" HAKKINDAKİ
BEYAN ve İFŞAATLARI (249)**

İnsanın Yaratılışı Hakkında Bir Mesele (5)

Şu kadar var ki; ikincisi de İsâ Aleyhisselâm'dır. Şüphesiz ki o, aslı itibariyle dünyadan arınmıştır ve uzaktır. O'nun ne zevcesi vardır, ne çocuğu vardır, ne meskeni vardır, ne de yeryüzünde kademi üzere yürüyüp izini tâkip edecek sâlih bir sebat edeni vardır.

Onun evi, gecenin üzerini örten örtüsü; yemeği yeryüzünün bitkileri, içeceği de menbâ suyu idi.

O, onu yeryüzünden bir ilâhi buyrukla sıyırıp çekmişti.

Onun ışığı ve kandili ay ve güneşti.

Kisvesi değneği ve ince elbisesi, efendiliği ise eriştiği saadeti ve (tâkip edilmesi gereken) iki ayak iziydi.

Üçüncüsüne gelince; İşte o Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-dir. O, O'nunla birlikte, menzillerin arasında en hayırlı olan "Sidre"ye kadar erişmiştir.

Bunun kıssasıyla ilgili Hadis'i Abdullah bin Ebî Ziyâde el-Kutvânî, Seyyâr'dan, o Cafer bin Süleymân'dan, o Ebî Umrân el-Cevnî'den, o menbaimız ve kaynağımız Ömer bin Ebî Ömer'den, o Saîd bin Mansûr el-Mekkî'den, o Hâris bin Ubeyd el-İyâdî'den, o yine Ebî Umrân el-Cevnî'den, o Enes bin Mâlik -radiyallahu anh-den, o ise Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-den ona ne şekilde yükseldiğini vafsetmek üzere şu şekilde nakletmiştir:

"Ateşin dışı bir sebeple örtülüp kapatıldı, en büyük Nûr sarkıtılıp aşağı indirildi. Onun aşağıya düşmüş olan hâli, inci ve yâkuttan ibaret olan Refref'tir." (İmâm-ı Gazâlî, İbn Receb el-Hanbelî)

Sonra, Allah kendisine rahmet etsin, babamın Sâlih'ten, onun Ebî Mukâtil'den, onun Sâlih bin Saîd'den, onun Şehr bin Hoşab'dan, onun Ka'b'dan, onun ise Âişe -radiyallahu anhümâ-dan rivâyet ettiği Hadis'te Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-in kıssası, içinde şu ziyâdelik olduğu halde nakledilmiştir:

"Buyurdu ki:

'Ben: 'Peygamber bir kulum!' dediğimde ise bana hitâben şöyle buyuruldu:

'Kuşkusuz seninki tevâzudan başka bir şey değildir! Hiç şüphe yok ki sen, O'nun yeryüzünü parçalayıp ayırmasından daha önce de vardın. Sen Âdemoğlunun Seyyid'i, efendisisin; ilk şefaet edecek olan da sensin!..'

Bil ki o gün ibâdet de, siyâdet (efendilik) de, kemâlât da, ziyâdelik de ancak ona aittir.

“İnci ve yakuttan ibaret olan Refref”e gelince; bu nefsin müreffeh bir hâle gelip, O’nunla rahatlığa kavuşmasıdır, tâ ki istikrar üzere olmaya güç ve kudret bulabilsin...

O, işte bu meşgale içinde O’nunla olur, O’nunla hafiflik bulur.

İşte bunlar, O’nun yeryüzünde bizzat kendilerine öğrettiği üç muallimidir: Birisini men etmiş, birisine ihsan etmiş, birisini ise en hayırlı eylemiştir.

Men de O’nun fiili, ihsân da O’nun fiili, hayırlı kılmak da O’nun fiilidir; onun fiili, fiil işleyenlerden hiçbirinin fiili gibi değildir.

Lâkin fiilin de bir karşılığı vardır; Allah’ın peygamberlikleri konusunda onların üstünlüklerini ibrâz edip açığa çıkarması içindir.

Nitekim Süleyman Aleyhisselâm’a peygamberliği hakkında itminân, hallerde sükûn ve nefsin istikrârına dair bir üstünlük vermiştir.

İsâ Aleyhisselâm’ın peygamberliğinde kanaat ve rızâ üstünlüğünü ibraz etmiştir.

Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-le ise ilâhi yakınlıkta muvâfakat üstünlüğünü ve eminliğe ait üstünlüğü ibrâz etmiştir. Çünkü o, eminlerin tümüne ulaşan feyzin asıl sahibidir.

Hiç şüphe yok ki onların hepsi de eminlerden kılınmıştır. Aynı şekilde onlar O’na karşı muvaffak olmuşlar, muvâfakat hususunda da üstünlüğe erişmişlerdir.

Peygamberler -salâvâtullâhi aleyhim- itminân sahibidir, kanaatkârdır, rızâ halindedir, emanete riâyet ederler, muvâfakata ehildirler. Özleri, velilerin katındaki herhangi bir şeye benzetilmekten beridir.

Nitekim bunların nübüvvetleri ve yakınlık makamındaki yerleri, onlardan sonra gelen velilere göre uzak bir anlaşılma üzere bina edilmiştir.

Nitekim O’nun Süleyman Aleyhisselâm’a verdikleriyle, onu ondan yana selâmet üzere kılması, nefsinin pâye alması hususunda ona mukâbelede bulunması bunun gibidir.

Hiç şüphesiz ki Allah’a ait olan lezzet ve nimetler, her ikisine yönelik olarak nefsin haz alması noktasında, O’na aynıyla tâbiyyet ile sahiplenilmiş olur.

İsâ Aleyhisselâm nefsinin haz alması, nefse bağlı kalma ve onu râzı etme hakkında her iki hususta da engellenmiştir.

Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-in en hayırlı oluşu ise men edilme ile alâkalı değil, nefsinin zaten tertemiz oluşu ile ilgilidir. Lâkin ona arz edilir, O’nunla arz edilir. O nefsinin pay alması konusunda rey sahibidir, kulluk sûretinde var edildiği için de onu terk eder. Çünkü dünya kulluk diyarıdır, ubûdiyyet için kurulmuştur; âhi ret ise hüzünler ve sahiplikler diyarıdır.

O Allah'ın tedbirine muvâfakat göstermiş ve nefsinin hissesini terk etmiş; nefsinin ve nefsinin üzerindeki galebesini Allah için feda etmiştir.

Nitekim ondan rivâyet edilen bir başka Hadis'te şöyle buyurmuştur:

“Kim Allah için tevâzu gösterirse Allah onu yükseltir; kim de nefsi üzerine Allah'ı tercih ederse, Allah da halkın üzerine onu tercih eder.” (Suyûtî, *Câmi'ü's-Sağîr*, c. 2, Had. no.: 8605)

İşte Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-in İsâ Aleyhisselâm üzerine terk ile üstünlüğünü ve Süleymân Aleyhisselâm üzerine ilâhi tedbirde muvâfakat ile üstünlüğünü ibraz etmesi de bunun gibidir.

Allah-u Teâlâ'nın Sevgilileri'nin İfşaatlarına İzah ve Açıklamalar (182)

Saînüddin Ali Türkî -Kuddise Sırruh- (3)

Hâtemü'l-Evliyâ Olan Zâtın Mânevî ve Uhrevî Ciheti

Saînüddin Ali Türkî -kuddise sırruh- Hazretleri **“Fusûsu'l-Hikem”** kitabı'na yazdığı şerhte, Hâtemü'l-evliyâ olan zâtın mânevî ve uhrevî cihetini beyan etmek üzere şöyle buyurmuşlardır:

“Hâtemü'l-evliyâ, O'nun sırlarını asıldan alan, onun (Muhammed Aleyhisselâm'ın) risâlet ve nübüvvet mertebesine bizâtihi vâris olan velidir. O'nun kuşattığı mertebeleri müşâhade eder. Tarif ettiğim gibi, bunların her ikisi de has ve hususidir. Her ikisinin Hâtemü'l-evliyâ'lığı da başka türlü değil, ancak gizli sırlarla ve mânevî hakikatlerle, has ve husûsi bir şekilde zuhur etmiştir.”

“O (Hâtemü'l-evliyâ) Hâtemü'r-rusul olan Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-in güzelliklerinden bir güzelliştir.

'Rabb'imiz! Bize dünyada da güzellik ver, ahirette de güzellik ver!' (Bakara: 201)

Buyruğundaki geriye bırakılma buna hamledilir. Dünya hasenesi Hâtemü'n-nübüvve olduğu gibi, ahiret iyiliği ile murâd edilen de Hâtemü'l-velâye'dir.” (Şerhü'l-Fusûs li-Saînüddin et-Türkî; Hacı Mahmud Ef., no: 2226. 88^b - 89^a yaprağı)

Görüldüğü üzere Hazret Hâtemü'l-evliyâ'nın Hâtemü'r-rusul olan Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-in güzelliklerinden bir güzellik olduğunu beyan buyurmaktadır.

Bakara Sûre-i şerif'inin 201. Âyet-i kerime'sindeki ahiret hasenesinin "Hâtemü'l-velâye" olduğunu beyan etmesi; ona ahirette vazife verecek ve ona göre iş gördürecek. O O'nun maiyetindedir, O onu kullandıracak. Yani dünyada onu kullandırıyordu, ahirette de onu kullandıracak, dilediğine dilediğini verecek. O onların oradaki hizmetçisidir.

Bir padişahın yanında hususi hizmetçileri bulunur. O ise O'nun hizmetçisidir. O dilediğini yapar. Nazarı nerede ise, nereye nazar ederse herşey oradadır.

•

Hakîm et-Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri Hâtemü'l-evliyâ olan zâtın dünyada Allah-u Teâlâ'nın himaye ve tasarrufu, ahirette de O'nun emniyeti içinde bulunacağını beyan etmektedir.

Buyurur ki:

"O, O'nu kendi adına kullanır, kendi adına kullanmasıyla da ilâhî işler üzerinde şerefini arttırır.

O dünyada da bir delildir, ahirette de bir delildir." (Nevâdirü'l-Usûl fî Ma'rifeti Ehâdisü'r-Resûl, c. 1, s. 657)

Allah-u Teâlâ onu öyle yaratmış ve onu O kullanıyor, O yürütüyor. Onun iradesi yok.

O Hakk ile hemhâl Hakk ile meşgul, halk ile değil. Hakk O'nunla meşgul. Çünkü Hakk onu kendisi için yaratmış, halk için yaratmamış.

•

1847 yılında Musul'un Erbil kasabasında dünyaya gelen ve nâdiren gönderilen velilerden olan Muhammed Es'ad Erbilî -kuddise sırruh- Hazretleri, vefatından yaklaşık yirmi sene sonra mânevî terbiyesine alıp, bizzat ilgileneyeceği Zât'ı vâsita edinerek, Allah-u Teâlâ'ya sığınmış ve şöyle bir temennide bulunmuştu:

"İhtimal ki kusurlarımı eslâfımdan (geçmiş büyüklerimden) veyahut ahlâfımdan (gelecek neslimizden) bir Zât-ı kirâm'a bağışlar." ("Mektûbat"; 73. Mektup)

•

Şeyh Müeyyedüddîn el-Cendî -kuddise sırruh- Hazretleri'nin yukarıda arzettiğimiz beyanlarından, velâyetin Allah tarafından verilen bir velâyet olduğu mânâsı çıkıyor. Bu velâyet has bir velâyettir, Allah'tan gelir. Bazı zevât-ı kiram'ın: ***"O Allah'ın halifesidir."*** dedikleri yer burasıdır. Bu velâyet Resulullah Aleyhisselâm'dan intikal etmiştir amma, bu velâyet aslında Allah'ın velâyetidir. Diğer velâyetler de ilâhî bir velâyet olmasına rağmen bu ilâhî velâyetin şubeleridir. Niçin? O ilâhî velâyet olduğu için, o velâyetten dağıldığı için.

Allah-u Teâlâ ona o hâli, o ahvâli, o ilmi bahşetmiş. Ona kendisini bildirmiş, onu kendisine vâkıf ettirmiş, her şeyin O'ndan olduğunu duyurmuş. O'nu biliyor, yaratılanların da O'ndan olduğunu biliyor. Bunun sırrı da budur. İlâhî olduğu için, ilâhî kelimesinin içinde bu işler oluyor.

O'nu bildiğin zaman, her şeyini bilmiş olursun. Her şeyi bilirsin, O'nu bilemezsin. O'nu bilirsin, başka hiçbir şey bilmene lüzum kalmaz. Bu bildiğin şey nedir? Onun zâhîrîdir. Bâtınîsi; dilediğine kendisini gösterir, gösterdiği kadar.

Her şeyi bilirsin, O'ndan bahsedersin, fakat O'nu bilemezsin. Diğeri ise O'nu görür, başka hiçbir şey bilmez. Çünkü O'nu bildiğin zaman, her şeyin O'ndan olduğunu bilirsin.

•

Hâtem-i velî'nin "*Büyük ehadiyyet*"i elinde bulundurması da Allah-u Teâlâ'ya âit iştir, o mahlûka âit değildir. Kişi zerresini hafsalasına alamaz, ilmi de yetmez aklı da yetmez. Çalışmakla da mümkün değildir. Bu neye benzer? "*Şunu şunu al, buraya otur, şuraya otur!*" Buradan öteye gidilmez. Bu ilâhî bir vergidir, mahlûka âit değildir.

Buna salâhiyet-i ilâhîye denir. Allah-u Teâlâ o salâhiyeti ona veriyor. "*Salâhiyet onun elinde.*" diyor, amma onun değil. Onun elinde, O verdi ona. Cenâb-ı Hakk'ı size nasıl tarif etmeye çalışıyoruz. Hakikati buradan bulmuş oluyorsunuz. Aslında Hâtem-i nebi de Hâtem-i velî de birer maskeden ibarettir.

Hazret yukarıdaki bir beyanında Muhammedî velilerin Hâtem'i olan en kâmil vârisin verâsetini kendinde toplamış olduğu için Hâtemü'r-rûsul'ün hasenâtından bir hasene olduğunu beyan buyuruyor.

O da odur, o da odur. O küllîsi, o cüzîsi. Küllî o cüz'îye intikal edince o da küllî oluyor.

Allah-u Teâlâ Âyet-i kerime'de buyurur ki:

"Biz rahmetimizi kime dilersek ona isabet ettiririz." (Yusuf: 56)

TASAVVUF'UN ASLI HAKİKAT VE MARİFETULLAH İNCİLERİ

Hâtem-i Enbiya Muhammed Aleyhisselâm ve Ashâb-ı Kiram (7)

Hâtem-i Veli ve Ona Tâbi Olan İhvanlar:

Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Nuaym bin Hammad'ın Ka'b'dan rivayet ettiği Hadis-i şerif'lerinde ikinci bin senenin içinde en faziletli olan üç şahıstan birisi hakkında şöyle buyurmuştur:

“Mehdi'nin çıkış alâmetlerinden bir tanesi de batıdan, başlarında Kinde kabilesi'nden ayağı sakat bir adamın bulunduğu Bayraklılar'ın çıkmasıdır.” (Suyûtî, Kitabu'l-Arfi'l-Verdi fî Ahbâri'l-Mehdi; Cârullah, no: 1494, s. 99. Bl. 7, Hadis no: 13)

İkinci bin yılın fazileti Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin bu Hadis-i şerif'i ile tarif ettiği bayraklıların çıkması ile başlıyor.

Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bu mucize Hadis-i şerif'i ile Bayraklılar'ın başına geçecek olan zâtın, Mehdi Hazretleri'yle münasebeti olduğunu haber vermişler; onun çıkış alâmeti olduğu gibi, ilk iman kurtarma cihadını başlatacağını da ifşa etmişlerdir.

Allah-u Teâlâ din-i İslâm'ın tazeliğini getirmek için bu ilmi bugün indirdi.

Muhyiddin-i İbn'ül Arabî-kuddise sırruh- Hazretleri **“Fusûs'ül-Hikem”** isimli eserinde Hâtem-i velî'nin ilmi hususunda şöyle buyurmaktadır:

“O öyle bir kaynaktan alır ki, Peygamber Aleyhisselâm'a vahiy getiren melek de aynı kaynaktan alır.” (sh. 45)

Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de Hakk'tan alıyordu, o da Hakk'tan alıyor. Hâtemlik bitiştiği gibi devirler de bitişiyor.

Hâtem-i enbiya böyle olduğu gibi, Hâtem-i veli de böyledir. İkisi de ümmî.

Doğrudan doğruya Hakk tarafından gönderildiklerine en büyük alâmet.

Allah-u Teâlâ Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizi **“Nur saçan kandil”** mânâsına gelen **“Sirâc-ı münîr”** yaptığı gibi, Hâtem-i velî'de de tecelli etmiş, ona da Resulullah Aleyhisselâm'a verdiği nuru vermiş, verdiği için bütün âlemleri o nur ihata etmiştir.

Nitekim İmâm-ı Rabbânî-kuddise sırruh- Hazretleri **“260. Mektub”**unda:

“Kurumuş olan âlem onun zuhur nuruyla aydınlanır. Onun hidayet ve irşad nurları bütün âleme yayılır.” buyurmuşlardır.

Size bunun sırrını açayım:

Bütün kâinat perdeden, çadırdan ibarettir. Aslında hep O'dur. Mahlûk da bir perdedir. O, mahlûkta da tecelli ettiği zaman öyle olur, O tecelli eder. Sahnede mahlûk görülür, o nur mahlûkta olur. O tecelli edecek ki, o hâl onda zuhur etsin.

“**Sirâc-ı münîr**” de nur, o nur Resulullah Aleyhisselâm’da tecelli ediyor. Herkes Resulullah Aleyhisselâm’ı görüyor, nuru kimse göremiyor. Bu böyledir.

“Ben bir kabuktan ibaretim, içimde O var.” derken bu sırrı ifade etmek istiyoruz.

Farz-ı muhal ki fenerin içinde mum yanıyor. Mumu çektiğin zaman fener yanar mı? Yanmaz, fener olarak kalır. İşte bunun gibi, Allah-u Teâlâ nurunu koyduğu zaman “**Sirâc-ı münîr = Nur saçan kandil**” oluyor. O nur O’nun nurudur. Koyduğu zaman nur saçıyor, çektiği zaman kandil olarak kalıyor.

İşte Hazret-i Allah budur. Hep O’dur, yaratıklarda hiçbir şey yoktur. Gerçek müşîd Hazret-i Allah’tır. O’ndan başka bir şey görmüyorum ki, başka bir şey tarif edeyim. O’nu gördüğüm için O’nu tarif etmeye çalışıyorum. Tarifi mümkün değildir.

•

Bu noktada size bir sır ifşâ edeyim:

İmâm-ı Rabbânî -kuddise sırruh- Hazretleri buyururlar ki:

“Onun nuru ile hidayete erenlerin ve onun istemesi ile yükselenlerin bu kazançlarını bilmeleri de gerekmez.” (260. Mektup)

Onları Allah-u Teâlâ yetiştiriyor da kimse bilmiyor. Bu yol mahviyetle kâimdir. Büyük velilere çok şey bildirilmiş, amma o çok şeylerin içinde çok büyük tehlikeler de var.

Mahviyetle yürüyende tehlike yok. Çünkü cebinde parası yok ki benim param var desin. Yok çünkü. Hiç parası yok amma, Var’ın tecelliyatı var.

Allah-u Teâlâ onları her türlü varlıktan soymuş, kendi varlığı ile yetiştiriyor da kimse farkında değil. Bu ise hâlisâne olarak sülûk edenlere, bağlılık ve sadâkat gösterenlere aittir.

Müridânı O yetiştirdiği gibi, lâtifeleri de O yürütüyor. Bu gizlinin gizlisi bir sırdır, bu sır hiç geçmemişti. Gizlinin gizlisi bir yol.

Çünkü gerçek müşîd Hazret-i Allah’tır, O yürütüyor, dilediği zaman kemâle erdiriyor. Kimsenin bunu bilmesi mümkün değildir.

Bağlılık ve sadakatı olmayanlarda tecelli etmez. Çünkü oraya vermiş, ondan Râbita alacak.

Kabuk kabuktur amma, kabuğa nüfuz ettiği zaman içindekine nüfuz eder. Kabuğa nüfuz etmeyen, içindekine nasıl nüfuz edebilir? Kabuğa itimat etmeyen, içindekine yanaşması mümkün değildir. Çünkü O, ışığı oraya yakmış. O lambaya teveccüh edilmediği zaman karanlıkta kalır.

•

Muhyiddin-i İbn'ül-Arabî-kuddise sırruh- Hazretlerinin diğerk bir beyanları da şöyledir:

“Bu ilim ilm-i billâh'ın âlâsıdır. Bu ilim, ancak peygamberlerin ve velilerin sonuncusuna verilmiştir.” (sh. 43)

Bunu bilen söylüyor, Allah-u Teâlâ'nın hususi kulları söylüyor.

Bu ilmi O vermiştir. Verdiği zaman olur, vermediği zaman hiçbir şey olmaz. Hâtem-i nebi'ye de O veriyor, Hâtem-i veli'ye de O veriyor. O kime ne verirse, kime ne ikram ve ihsan ederse öyle olur. Hâtemlik verme iledir, ihsan-ı ilâhî ile olur, çalışmakla kazanılması mümkün değildir.

Muhyiddin-i İbn'ül-Arabî-kuddise sırruh- Hazretleri bu beyanları ile baş tarafı nihayete bitirtmektedir.

Nitekim İmâm-ı Rabbânî-kuddise sırruh- Hazretleri de bu hususta şöyle buyurmaktadır:

“Bu öyle bir kemâlât, öyle bir üstünlüktür ki, Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizden bin sene sonra meydana çıkmıştır. Öyle bir sondur ki baş tarafa benzemektedir.” (261. Mektup)

•

Hâtem-i enbiya olduğu gibi, bir de Hâtem-i evliya vardır. Zira velâyet nübüvvetin bâtınıdır. Nübüvvetin zâhiri, dini hükümleri ve şeriati haber vermek; bâtını ise, haber verilenleri bizzat yaşamak ve bu şekilde nefislere tasarrufta bulunmaktır. Her ne kadar tebliğ etme bakımından nübüvvetin zâhiri tamamlanmışsa da, ilâhî kemâlin yeryüzüne tecellisi olan velilerin tasarruf vazifeleri sürdüğü için nübüvvet, velâyet şeklinde de devam etmektedir.

Nitekim Hakîm-i Tirmizî -kuddise sırruh- Hazretleri **“Hatm'ül-evliyâ”** adlı kitabında buyurur ki:

“Nasıl ki peygamberlerin sonuncusu olan Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-e 'Hâtem'ün-nübüvvet' verilmişse ve o bütün peygamberler üzerine Allah-u Teâlâ'nın bir hücceti ise, velilerin sonuncusu olan bu veli de âhir zamanda öyle olacaktır.” (sh. 436)

Yani Allah-u Teâlâ onu o hâle koyacak.

Hâtem-i evliya'ya gelince; âhir son zamanda gelecek velilerin sonuncusu demektir.

İSLAM İLMİHALİ

Ölümün Hakikati Cenaze İşleri ve Berzah Hayatı (11)

Üç Sınıf İnsan (2)

c- İnkârcı Sapıklar:

Yüce Allah'a inanmayan, öldükten sonra dirilmeyi inkâr eden ve bunun neticesi olarak amel defterleri sollarından verilecek olan kâfirlerin âkıbetleri hakkında da Âyet-i kerime'lerde şöyle buyuruluyor:

“Amma yalanlayıcı sapıklardan ise; işte ona da kaynar sudan bir ziyafet ve cehenneme atılma vardır. Kesin gerçek budur işte!” (Vâkıa: 92-93-94-95)

Bunlar bir başka Âyet-i kerime'de:

“Sonra siz ey sapık yalanlayıcılar!” (Vâkıa: 51)

Diye vasıflandırılarak kötülenmişlerdir.

İlk geldiklerinde onlara çekilecek ziyafet, aşırı sıcaklığından karınları eritecek olan kaynar sudur. Ne fena bir ziyafettir o kaynar su!

Onlar Allah-u Teâlâ'ya ulaşmaktan nefret ederler. Halbuki Allah-u Teâlâ onlarla buluşmaktan daha çok nefret etmektedir.

Âyet-i kerime'de şöyle buyuruluyor:

“İnkâr edip Allah yolundan alıkoyanları ve sonra da kâfir olarak ölenleri Allah aslâ affetmeyecektir.” (Muhammed: 34)

Zira küfrün affı yoktur. Ancak dünyada iman etmekle affolunur.

“Melekleri görecekleri gün, işte o gün suçlulara hiçbir sevinç haberi yoktur ve ‘(size sevinmek) yasaktır yasak!’ derler.” (Furkân: 22)

Allah-u Teâlâ onlara her türlü sevinçli haberi haram kılmıştır. Müjde ancak müminlerin hakkıdır.

Âyet-i kerime'de şöyle buyuruluyor:

“Nefislerine zulmederlerken meleklerin canlarını aldığı kimseler (ölümü görünce) teslim olurlar.

'Biz hiçbir kötülük yapmıyorduk!' derler.

Melekler de onlara: 'Hayır! Allah sizin yaptıklarınızı elbette çok iyi bilendir.' diye cevap verirler.' (Nahl: 28)

Onlar kendilerini iman şerefinden mahrum bırakarak, göz göre göre felâkete sürüklemişlerdir.

Onların canları cehenneme, öldükleri andan itibaren girecek, kabirlerinde cehennemin sıcak yeli kendilerini kuşatacak, kasıp kavuracaktır.

Melekler canlarını şiddetle ve zor kullanarak, vura vura çıkartmaya çalışacaklar:

"Fakat melekler onların yüzlerine ve sırtlarına vurarak canlarını alırken durumları nasıl olacak?" (Muhammed: 27)

Azapları gecikse gecikse, ömürleri sona erene kadar gecikebilir.

Onlar bu âkıbeti kendileri istemişlerdi, kendi elleriyle seçmişlerdi.

"Bu böyledir. Çünkü onlar, Allah'ı kızdıracak şeylerin ardınca gittiler ve O'nu râzı edecek şeylerden hoşlanmadılar.

Bu yüzden Allah onların işlerini boşa çıkarmıştır." (Muhammed: 28)

ASHÂB-I KİRÂM -Radiyallahu anhüm- HAZERÂTI'NIN HAYATI

"Ashâbım Yıldızlar Gibidir. Hangisine Uyarsanız Hidayeti Bulmuş Olursunuz." (Beyhâkî)

HAZRET-İ EBU BEKİR SİDDÎK -Radiyallahu Anh- (95)

Hazret-i Allah Nazarında Üstün Derece Sahibi:

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- Efendimiz şöyle buyuruyorlar:

"Hazret-i Ebu Bekir -radiyallahu anh-in bir gecelik veya bir saatlik ameline karşılık bütün ömrüm boyunca yaptığım ibadetleri değişirim."

Bunun üzerine Ashâb-ı kirâm şöyle sordular:

“Ey müminlerin emiri, Hazret-i Ebu Bekir -radiyallahu anh-in bir gecelik ameli ne idi?”

Şöyle buyurdular:

“Hazret-i Muhammed Mustafa -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz ile arkadaş olmak ve ona hizmet etmek için emrolundu. İşte kendisinin Hazret-i Allah nazarında üstün derecesi olmasaydı, bütün Ashâb arasından kendisi bu mühim vazifeye seçilmezdi. Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz ile Mekke’den Medine’ye teşrif buyurdular. Bundan daha büyük devlet kimseye müyesser olmadı. Bu devlet, ne ondan evvel ve ne de ondan sonra kimseye verilmemiştir.

Hazret-i Ebu Bekir -radiyallahu anh-in bir saat ameline gelince, Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz ahirete teşrif buyurunca, insanların birçoğu dinlerinden dönmüşlerdi. Ben, Hazret-i Ebu Bekir -radiyallahu anh-e varıp;

‘Bu mürtetlere birkaç gün mühlet versek nasıl olur?’ demiştim.

Cevabında;

‘Ey Ömer! Bu din kuvvetlenip tamamlanmıştır. Bilhassa Cenâb-ı Hakk;

“Bugün size dininizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım.” (Mâide: 3) buyurmuştur.’ dedi.”

Hazret-i Ebu Bekir -radiyallahu anh- yaratılışı icabı halim selim olması hasebiyle Hazret-i Ömer -radiyallahu anh-in bu teklifine asla riayet etmedi, ifadesini dahi tamamen dinlemeden hemen kesin kararını verdi. Müslümanlığın artık zayıflamasına matuf bütün hareketlerin karşısına geçeceğini kesinlikle ifade buyurdu. Yoksa Ebu Bekir -radiyallahu anh-in mübarek kalpleri Hazret-i Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz’in kalbi gibi çok rikkatli idi, sonsuz merhamete sahip bulunuyordu. Ancak İslâm’a yapılan hakaretlere karşı sessiz ve ilgisiz kalamazdı, bütün tedbirleri zamanında cesaretle ve kararlılıkla alarak onlarla muharebeyi ilân buyurdu.

İşte Hazret-i Ömer -radiyallahu anh-in bu sözleri Hazret-i Ebu Bekir -radiyallahu anh-in derecesinin ne kadar üstün olduğunu göstermeye kâflidir.

•

“Bugün size dininizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve size din olarak İslâm’ı beğendim.” (Mâide: 3)

Bu böyledir, bu Allah-u Teâlâ’nın apaçık fermanıdır. Allah-u Teâlâ kendi dinini bizzat ilân etmiş, kurtuluşun sadece bu dinde olduğunu ferman buyurmuştur. **“İslâm Dini”** Allah-u Teâlâ’nın râzı olduğu bir dindir ve ondan başka hiçbir dini kabul etmemiştir.

Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in tebliğine memur kılındığı dini hükümlerin tamamlandığını bildiren bu Âyet-i kerime, Kur'an-ı kerim'in ahkâm bakımından nâzil olan Âyet-i kerime'lerinin sonuncusudur.

Târik bin Şihâb -radiyallahu anh-den rivayet edildiğine göre, bir yahudi Hazret-i Ömer -radiyallahu anh-e gelmiş ve Mâide Sûre-i şerif'inin 3. Âyet-i kerime'sini kastederek:

“Siz bir âyet okuyorsunuz ki, bu âyet bize indirilmiş olsa, o günü bayram yapardık.” demişti.

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- Efendimiz şu cevabı verdi:

“Ben bu âyetin nerede indirildiğini, hangi gün indirildiğini ve o indirilirken Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-in nerede olduğunu pekâlâ bilirim.

Bu âyet Arafat'ta indirilmiştir. Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de vakfe hâlinde idi.” (Müslim: 3017)

Böylece Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- de müslümanların o günü bayram edindiğine işaret etmek istemiştir.

Çocuklarda Mahremiyet Eğitimi

Mahremiyet eğitimi bozulan toplumsal yapımız sebebiyle çok önemli bir konu halini almıştır. Bu eğitimin çocuklara korku ve endişe yaratmadan, günlük yaşamın içinde doğal olarak verilmesi gerekir.

Her geçen yıl artan konuşamayan ve kendini ifade edemeyen öğrenci sayısı sebebiyle bu yılki durumu merak eden eğitimci ilk etkinliğinde Türkçe dil atölye çalışması yapmak istiyordu.

“Acaba öğrencilere ne sorsam?” diye düşünürken müdire hanım kapıdan içeri girerek *“Hocam tuvalet kapısının kapalı kalması gerektiği ile ilgili bir etkinlik yapar mıyız?”* diye rica edince eğitimcinin kafasındaki konu ve soru şekilleniverdi. Ve hemen öğrencilerini sırayla odaya aldı ve sordu:

“Neden kıyafet giyeriz?”

Her biri farklı farklı şeyler söylemişti: *“Okula üstlük (kıyafet) ile gelinir buralarımız görünmesin diye” / “Bilmiyorum, bilmiyorum?” / “Güzel olmak için!” / “Bir şeylerimiz gözükmesin diye” / “Nasil söylesem düşünüyorum.... insanların vücutlarında tuvaletini yaptıkları yer vardır bunu en güzel donumuz kaplıyor oralara bakmak ayıptır bu nedenle kıyafet giymeliyiz” / “Ayıp olmasın diye işte” / “Eğer kıyafet giyinmezsek insanlar bize çıplak der” / “Çünkü kıyafetsiz gezmek ayıp” / “Kıyafetlerimi giymezsem ayıp olur” ...*

Eğitmenin bu çalışma ile amacı aslında “Özel bölgemiz” kelimesini duymaktı. Ama maalesef hiçbir öğrencisinden bunu duymadı. Mahremiyet eğitimi dediğimiz “özel bölge eğitimi” çocuğun kendinin ve diğer insanların özelinin farkına varması, kendi özel alanını koruması, diğer insanların özeline saygı duyması, kendi ile çevresi arasında sağlıklı sınırlar çizmesi, istemediği her dokunuş ve talebe “HAYIR!” diyebilme özgürlüğüne sahip olduğu bilgilerini içeren bir kukla tiyatrosu yaptı ve velilerini bilgilendirmek için şu notları yazdı:

Saygıdeğer Veliler,

Mahremiyet eğitimi bozulan toplumsal yapımız sebebiyle çok önemli bir konu haline almıştır. Bu eğitimin çocuklara korku ve endişe yaratmadan, günlük yaşamın içinde doğal olarak verilmesi gerekir.

- Vücudunun özel olan bölgeleri ve bu bölgelerin gizlenmesi gerektiği çocuğa iki yaşından itibaren anne veya babası tarafından yavaş yavaş anlatılabilir. Ancak bu durumda bir tercih yapmak gerekirse bu eğitimin anne tarafından verilmesi daha uygun olacaktır.
- Çocuğun kendi mahremini/özel alanını koruyabilmesi adına öncelikle bu alanı çocuğa doğru ve dikkatli bir şekilde tanımlamak gerekir. Bu bölgeler; dudak, göğüs, popo ve bacak arasından meydana gelmektedir.
- Bu alanların ihtiyaç durumunda yalnızca anne, baba ve yanında ebeveynleri olduğu sürece doktoru dişında kimsenin görmemesi veya dokunmaması gerektiği çocuğa öğretilmelidir. Çocuğun cinsiyeti ne olursa olsun bir yabancı yetişkinle bir ortamda yalnız kalmamalıdır.
- Çocuklara mahremiyet eğitimi verilirken “ayıp, günah, yasak” gibi kelimeler yerine “mahrem” sözcüğünün kullanılması çocuğun duygusal gelişimi açısından önemlidir.
- Anne ve baba çocuğa dokunacağı durumlarda ona nedenini açıklayıp izin alarak yaklaşmalıdır. Bu davranış çocuğun kendi beden imgesinin oluşmasına katkı sağlayacağı gibi korunma refleksi ve hayır diyebilme becerisini kazandırır.
- Ebeveynler veya akrabalar çocukları severken ya da oyun oynarken mahrem bölgeler ile ilgili şaka yapmaktan kaçınmalı, son derece hassas ve titiz davranılmalıdır.
- Çocuklara anne/babanın veya kardeşlerin odası kapalı ise odaya kapıyı tıkladıp izin alarak girmesi gerektiği öğretilmelidir.
- Küçük yaşlardan itibaren çocukları başkalarının yanında giydirmemek, altlarını değiştirirken bir başka odaya götürmek çocuğun mahremiyetine saygı gösterdiğinizi ona hissettirir. “O daha küçük, bilmez, anlamaz” veya “bu amcası, o teyzesi yabancı değil” diye düşünerek başkalarının önünde giydirip soymak doğru değildir. Özellikle üç-dört yaşından itibaren çocuğu cinsiyeti ayırt etmeden i çamaşırı ile yıkamak, çamaşırını değiştirirken mümkün olduğunca hızlı ve o alana bakmamaya çalışmak

onun özeline saygı gösterdiğinizi hissettirmek çocuklarda mahremiyet duygusunun gelişmesine katkı sağlayacaktır.

- Tuvalet eğitimi verilirken eğitimin bir parçası olarak tuvalette yalnız olunması, başkalarının göreceği şekilde tuvaletini yapmaması gerektiği çocuğa anlatılmalıdır.
- Olası bir istismar durumunda çocuğunuzun bu olayı sizinle paylaşabilmesi için öncelikle onunla sağlıklı bir iletişim kurabilmiş olmanız gerekmektedir. Çocuk üzerinde otorite kurma arzusuyla sergilenen katı tutum; ebeveyn ve çocuk arasında iletişimi koparır. Çocuklarınızın size korkmadan, utanmadan her sıkıntıda gelebilmeleri için onlara sıcak ve samimi bir yaklaşım göstermelisiniz.
- Çocuklara mahremiyetlerinin ihlâl edildiği durumlarda çekinmeden itiraz etmeleri, bağırmaları, kaçmaları veya yardım istemeleri gerektiği anlatılmalıdır. Çocuklar mahremiyetlerine yönelik tehdit hissettikleri durumları ebeveynleriyle veya güvendikleri bir yetişkinle paylaşmaya teşvik edilmelidir. Böyle bir durum anlatıldığı zaman önemseyerek dinlenmeli ve asla “sana öyle gelmiştir, yanlış anlamışsındır, o öyle yapmaz” gibi kelimeler kurulmamalıdır. Onu anladığınızı ve bu konuda kendini kötü hissetmiş olabileceğini ancak bunu halledeceğinizi anlatmalısınız. Ve sizinle bu durumu paylaştığı için çocuğunuza teşekkür etmelisiniz. Konuyu yalnızca ismi geçen şahısla ciddi bir tavırla ikaz ederek konuşmalı ve bu durumun bir daha yaşanmaması gerektiğinin altını çizerek konunun takipçisi olacağınızı ona bildirmelisiniz.

Çocuklarımıza öğretmek istediğimiz her davranışı yetişkinler olarak önce bizlerin uygulaması ve örnek olması gerekmektedir. Mahremiyet dâhil her türlü değer eğitiminin en iyi verilme şekli ancak rol model olma yöntemiyle mümkün olacaktır.